

Erdélyi GYOPÁR

5.

2022. SZEPTEMBER–OKTÓBER

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET FOLYÓIRATA

1034 túrázó
a XXIX. EKE Vándortáborban

TERMÉSZETJÁRÁS

HONISMERET

KÖRNYEZETVÉDELEM

Erdélyi Gyopár

2022/5. (181.) szám • 32. évfolyam

ISSN: 1583-9532

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület folyóirata

Az 1892–1948 között megjelent

Erdély folyóirat jogutódja

Megjelenik kéthavonta

Revista Asociației Societatea Carpatină Ardeleană

în limba maghiară

FELELŐS SZERKESZTŐ:

Deák László (deak.laszlo@eke.ro)

TÁRSSZERKESZTŐ:

Balázs Katalin (balazs.katalin@eke.ro)

MUNKATÁRSÁK:

Dr. Bartók Attila (Környezetvédelem),

Bélfenyéri Gábor (Gombák),

Jánosi Csaba (Borvizeink, gyógyvizeink),

Dr. Kovács Lehel István (Honismeret),

Molnár Zoltán (Csillagászat),

Dr. Rusz Ottilia (Légtüneménytan)

BORÍTÓ- ÉS GRAFIKATERV: Várdai Éva

TÖRDELŐSZERKESZTŐ: Várdai Éva

NYOMDA: Mark House – Gyergyószentmiklós

KIADVÁNY-KOORDINÁTOR ÉS KORREKTOR:

Veres Ágnes (veres.agnes@eke.ro)

POSTACÍM:

Asociația SCA – EKE, O. P. 1, C. P. 41,

400750 Kolozsvár (Cluj), RO

e-mail: gyopar@eke.ro

honlap: www.erdelyigyopar.ro, www.eke.ro

A fedőlapon: A XXIX. EKE Vándortábor szervezői,
a Csíkszéki EKE tagjai (Fotó: Kelemen Csaba
András)

A következő lapszám 2022. december 1-jén
jelenik meg

ELŐFIZETÉS

Az átutalás tárgyaként minden esetben kérjük
feltüntetni nevüket, postai és e-mail címüket,
valamint hogy „Erdélyi Gyopár előfizetés 2022”,
ugyanakkor kérjük ezen adatokat
az elofizetes@eke.ro címre is elküldeni.

Erdélyben:

Előfizetési díj egy évre (postaköltséggel együtt):
51 lej

• Banki átutalással:

Asociația Societatea Carpatină Ardeleană –
Erdélyi Kárpát-Egyesület

ING Bank N.V. Amsterdam – Sucursala București
Bankszámla száma:

RO74 INGB 0000 9999 0316 7890

Adószám (cod fiscal): 4960082

Banki készpénzbefizetés esetén a kezelési díjat
(10 lej) kérjük hozzáadni az előfizetés díjához.

• Postai átutalással:

Asociația Societatea Carpatină Ardeleană
(Veres Ágnes)

O. P. 1, C. P. 41, 400750 Cluj

Magyarországon:

Előfizetési díj egy évre

(postaköltséggel együtt): 5100 forint

• Banki átutalással az EKE magyarországi
számlájára:

Erdélyi Kárpát-Egyesület

Unicredit Bank

Bankszámla száma:

10918001-00000027-75640007

Banki készpénzbefizetés esetén a kezelési díjat
(500 forint) kérjük hozzáadni az előfizetés díjához.

A folyóiratban megjelent írások szerzői
jogvédelem alatt állnak, azok bármilyen
formában történő további felhasználása
csak a forrás feltüntetésével engedélyezett.
Az aláírt vagy betűjellel ellátott cikkekért
szerzőik felelnek, ezek nem feltétlenül
fejezik ki a szerkesztőség véleményét.

Megjelent a 2023-as EKE-falinaptár

■ Élmeny nélkül lehet élni, de nem érdemes. Víz nélkül még
tengődni is lehetetlen. Gondold csak el, hányféleképpen válik
hasznodra a színtelen-szagtalan! Válgon egészségedre megmár-
tózva benne, kortyolva belőle vagy csak csodálva nagyszerűsége-
t! Legyen számodra a víztükör egy igazi tükör, melyben szem-
ügyre veheted mostani önmagad, és megláthatod azt is, akivé
válni szeretnél! Hónapról hónapra egy-egy fényképpel, a 2023-as
EKE-naptárral kívánunk neked élményteli testi-lelki épülést!

Ára: 15 lej + postadíj (EKE-tagoknak kedvezmény); megren-
delhető az elofizetes@eke.ro címen.

TARTALOMJEGYZÉK

- 1 *Köszönöm a bizalmat!* –
Szabó László

Egyesületi élet

- 2 *1034 túrázó a XXIX. EKE*
Vándortáborban –
Veres Ágnes

- 6 *Megjelent a Gyopárka 6. lapszáma* –
Balázs Katalin
7 *A gyopáros zászló átadása* –
Dr. Kovács Lehel István
36 *EKE-osztályok hírei*
47 *EKE-osztályok hírei*

Nemesek nyomában

- 8 *A marosvécsi Kemény-kastély* –
Orbán Zsolt

EKE-osztályok kedvenc túrái

- 11 *Az EKE Brassó KEDVENC TÚRÁJA* –
Az ezeréves határ nyomán
a Csukáson –
Dr. Kovács Lehel István

Hazajárás Erdélybe

- 14 *Máramarosi és hunyadi bérceken* –
Kenyeres Oszkár

Historikum

- 17 *Fischer Aladár aradi turista emlékezete* –
Dr. Polgárdy Géza

Gombák

- 19 *A selyemgombák nemzetsége II.* –
Bélfenyéri Gábor

Környezetvédelem

- 20 *A Triglav Nemzeti Park* –
Dr. Bartók Attila

Ökolábnyomok

- 23 *Kitartó útítársaink, a gymmnövények* –
Sándor Dorottya
25 *Öreg házak új élete (5. rész)* –
Ezzel jár az örökség –
Köllő Miklós

Külföldi túra

- 28 *Képeslapok a nagyvilágból, 10. rész* –
Az Adria érintése –
Dr. Kovács Lehel István
30 *Meseszép Föld, 15. rész* –
A csapodár király otthonában –
Deák László

Borvizeink, gyógyvizeink

- 32 *180 éves Tusnádfürdő* – Jánosi Csaba

Belföldi túra

- 34 *A hegyi levegő nagykövetei* –
Balázs Katalin

Csillagászat

- 44 *Őszi bűjőcska* – Molnár Zoltán

Rejtvény

- 45 *Mormota-fejtőrő*
46 *Keresztrejtvény – Szárnyalás* –
C. Wilson aforizmája

TÁMOGATÓINK

nka
Nemzeti Kulturális Alap

KÉSZÜLT A MAGYAR KORMÁNY
TÁMOGATÁSÁVAL

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
2017

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

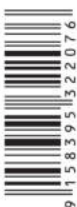
Petőfi
Kulturális
Ügynökség

markhouse

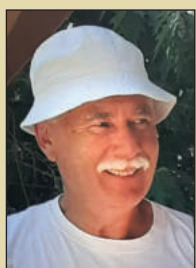
I D E A
P L U S

9 1158395 1322076

Köszönöm a bizalmat!

Szabó László
EKE-elnök

■ Kedves túratársak, ismételten köszönöm a bizalmat, hogy az EKE országos elnökeként járulhatok hozzá az előttünk álló négyéves időszakban az egyesület működéséhez, és remélhetőleg a fejlődéséhez is.

Több célokat ismerttettem már, így a természetjárók összetartását, a fiatalok felé való még nagyobb nyitást. Ugyanakkor célom az összes eddigi elnök és vezetősi tag építő szándékú kezdeményezésének a támogatása és továbbvitele.

Számítok a tehetséges eddigi elnökök tanácsára és támogatására. A helyzet különlegessége, hogy az utóbbi három jóval fiatalabb nálam. Célom a költségvetés forrásainak legalább a szinten tartása, minden törvényes eszközzel, itt első helyen van a várfalvi telek és ingatlanegyüttes, az EKE-Vár fejlesztése.

Köszönöm a felajánlásokat, a támogatást és a biztatást, jó annak tudatában tenni, hogy egy irányban, közös szándék mentén haladunk. Fontosak a javaslatok és fontos minden lehetőség a találkozásra, ezért tekintem feladatomban, hogy aggodalmakat oszlassak el. Az EKE Vándortábor jövőjéről van szó.

Az ismert tervek és programok mellett idén világossá vált, hogy a Vándortáborokat ezentúl nem tanácsos rábeszélni egyetlen tagszervezetre. Évek óta körvonalazódik egy országos táborszervező csapat gondolata, amelyhez most egy nagy lépéssel közelebb kerültünk. Itt főleg a rengeteg felajánlott segítségre gondolok, amit Gyimesfelsőlokon a táborzárón kaptam a legkülönbözőbb helyekről.

Ezek alapján kijelenthetem, hogy 2023-ban van esély Vándortáborra, melynek helyszíne október folyamán derülhet ki. ■

Szabó László,
az Erdélyi Kárpát-Egyesület elnöke

FOTÓ: VAJDA BÉCI

1

1034 túrázó a XXIX. EKE Vándortáborban

Kétéves szünet után ismét az EKE legnagyobb rendezvényén, ezúttal a Csíkszéki EKE által szervezett EKE Vándortáborban, Gyimesfelsőlokon örülhettek a találkozásnak a természetjárók augusztus 2–7. között. 499 volt azok száma, akik az EKE vagy partnerszervezeteinek tagjai, mellettük 535 olyan személy volt, aki nem tagja egyetlen egyesületnek sem, viszont érdeklődik a tábor, az EKE iránt.

■ *Ha Erdély egy ékszerdoboz, akkor Székelyföld az egyik arany-szelencéje, melyben a Gyimesek a gyémánt karikagyűrű, melyben nem szűnünk meg gyönyörködni* – hangzott el kedden a megnyitó ünnepségen, és ezt tapasztalhatta meg az egyhetes gyimesi tartózkodás során az összes résztvevő. A keddi rendezvényen Szabó Károly, a Csíkszéki EKE elnöke és Dezső László, az országos EKE tiszteletbeli elnöke, a tábor fővédnöke mellett felszólalt Kovács Lehel István EKE-elnök, Pap Imre, Gyimesfelsőlok polgármestere, Magyarország Csíkszeredai Főkonzulátusa képviselőjében Percze László konzul, valamint Berszán Lajos atya, a tábor házigazdája.

Az 1034 résztvevő nagy része sátorban aludt, de sokan választották szálláshelyül a környék panzióit.

Erdélyből érkeztek idén a legtöbben, 664-en, míg Magyarországról 355 természetjáró érdeklődött a tábor iránt (7 további országból 15 túrázó volt jelen).

2

Résztevők tagszervezeteként:

Bánsági Kárpát Egyesület: 8 fő, Csíkszéki EKE: 101, Dél-Alföldi Kárpát Egyesület: 20, EKE '91 Nagyvárad – Bihar: 32, EKE Brassó: 35, EKE Dés: 3, EKE Gutin Osztály Nagybánya: 7, EKE Gyergyó: 43, EKE Háromszék: 31, EKE Marosvásárhely: 84, EKE Szatmárnémeti: 25, EKE Székelyudvarhely: 35, EKE Torda: 5, EKE – Kolozsvár 1891: 16, Kárpát Egyesület, Eger: 1, Magyarországi Kárpát Egyesület: 23, Pestkőrnyéki Kárpát Egyesület: 15, Vasutas Természetjárók Szövetsége: 15.

Résztevők országonként:

Erdély: 664, Magyarország: 355, Hollandia: 8, Amerikai Egyesült Államok: 2, Ausztria: 1, Belgium: 1, Kolumbia: 1, Németország: 1, Svájc: 1.

A táborban résztvevő legfiatalabb kislány: Molnár Ünige – 6 hónapos (EKE Marosvásárhely), a legfiatalabb kisfiú: Kerestély Gergő – 2 éves 4 hónapos (EKE Székelyudvarhely).

A legtöbb tavaszt megért hölgy: Madaras Erzsébet – 85 éves (EKE Gyergyó), a legidősebb férfi résztvevő: Búzás Mihály Barna – 86 éves (EKE '91 Nagyvárad-Bihar).

A 10 év alatti gyerekek száma elérte a 90-et, 11–20 év között 120-an voltak, 21–30 év: 63 fő, 31–40 év: 88 fő, 41–50 év: 213 fő, 51–60 év: 214 fő, 61–70 év: 179 fő, 71–80 év: 57 fő, 81 év felettiek: 10 fő.

A három túranap alatt összesen 2377 résztvevő indult útnak, ez azt jelenti, hogy naponta közel 800-an vettek részt a túrákon.

A Naskalat-túrán összesen 280-an, a Karakó-túrán 241-en, a Hegyes-havas-túrán 213-an voltak, de nagyon népszerűnek bizonyult a gyógynövénygyűjtő kisgyermekes és családi túra is 190 résztvevővel.

A tizenhat túra közül, melyek között volt gyalog-, autóbuszos honismereti, szekeres, gyermek és családi, fotós, biciklis túra, most hármat emelünk ki.

A Kárpátok főgerincét, s így a régi magyar–román határt látogathattuk meg a Naskalaton, a Csíki-havasok egyik legmagasabb pontján. A túra a Jávárdi-patak szurdokvölgyéből vitt fel a csodálatos panorámát nyújtó csúcsra, majd a Kondra-kereszt érintésével, a 32-es határvadászok menekülési útvonaltát keresztezve ereszkedett alá az Antalok patakára.

Szintén történelmi eseményeket idézett a Rupert Mayer nyomdokain haladó záródoklat is, amely az egyik legeludgotabb és legszebb csángó településen kezdődött. A túra annak

1. Hosszú sorban kígyóznak a túrázók a különböző túracélpontok felé
2. Jó pár túra érintett esztenát, ahol friss sajtot, ordát kóstolhattak a túrázók
3. Sátortábor
4. A tábornyitóra megérkezett az egész héten kitaró szép idő

Népszerű volt a gyerekek körében a természetismereti és ügyességi vetélkedő

a német jezsuita tábort lelkésznek állít emléket, akinek a lábát gránátlövedék zúzta szét Kostelek határában. A Hosszú-havason át a Bot-havas gerincén gyönyörködhattunk a gyimesi tájban, és a bunkermaradványok a hely történelmi súlyára emlékeztettek.

A kisgyermekes és családi túrák közül a Bagolyvár – Szent Benedek kápolna túrát emeljük ki, amelynek egyik célpontja a Görbepataka fölötti szikla, a Bagolyvár volt, ahol egykor erődítmény állt. A második világháború bunkerei és alagútjai a vasutat védték. A Szent Benedek kápolna, amelynek eléréséhez visszatértünk Görbepatakára, majd a falu végére gyalogoltunk, fontos fogadalomtevő- és búcsújáróhelye a gyimesieknek.

A túrák fizikai fáradtságát a táborozók esténként szellemi feltöltődéssel oldhatták. Előadást hallhattunk a moldvai csángókról (Petres László), az egykori gyimesi országhatárról (Molnár Sándor), a gyimesi népi gyógyászatról (Bilibók Ildikó), valamint a Gyimesek növényvilágáról (Zsigmond Enikő). Dezső László *Medve* című díjnyertes könyvének bemutatóján kicsit mi is Lekvár barátjának érezhettük magunkat.

A Hazajáró előadása megerősítette mindannyiunkban azt a bizonyosságot, hogy jó együtt lenni, együtt túrázni, ugyanahhoz a közösséghez tartozni.

Érdekes könyvbemutatók mellett (Kovács Lehel István: *Szobor a hegyen* és Kovács József: *Alpok*) filmet láthattunk az Úz völgyéről, valamint túrabeszámolót követtünk végig Latin-Amerikai gyalogtúrákról (Kedves Ferenc és Zsuzsanna), nem utolsósorban pedig Dél-Amerika csillagairól (Dr. Fodor István és dr. Munzlinger Attila). Fellépett a Gyimesvölgye férfikórus és csillagokat is lehetett vizsgálni.

Csütörtök este Erdélyi Honfoglaló játékra kb. 30 gyerek jelentkezett, szombaton pedig természetismereti és ügyességi vetélkedőt tartottunk 12 csapat részvételével. A 4 fős csapatoknak különböző természetismereti, logikai és ügyességi feladatokat kellett megoldaniuk, de volt zsákban futás, lepényevés, tűzrakásos próba is.

Eredmények:

I. díj (holtverseny, 136 pont): a Boldogasszony papucsá csapat: András Tibor (16 éves), Ambrus Ákos (14) és Ferencz Benke (13) – Gyergyó, Nagy-György Andrea (16) – Gyergyóremete és a Levendula csapat: Bőjte Sára (14), Veres Zsófia (13) és Veres Kende (13) – Kolozsvár, Simári Botond László (15) – Gyergyó.

III. díj (134 pont): a Boglárka csapat: Balázs Tamás (16), Béres János (16) és Zilahi Szille (14) – Marosvásárhely, Dali Boglárka (15) – Budapest.

A nyertesek értékes ajándékokkal lettek gazdagabbak a Communitas Alapítvány és az RMDSZ jóvoltából.

Szombat este, a táborzáró ünnepségen azokat az EKE-tagokat díjaztuk, akik az elmúlt évben kiemelkedő tevékenységükkel hozzájárultak az EKE értékrendjének növeléséhez.

Balogh Ernő oklevélben részesült: Székely László és Vadász-Szatmári István (EKE Gyergyó), Német József Levente (EKE Marosvásárhely).

Czárán Gyula oklevél: Fábrián Alpár (EKE Marosvásárhely).

Merza Gyula oklevél: András Zsolt/Zümi és Nagy Zsuzsanna (EKE Gyergyó), Kovács D. Zsuzsa (EKE – Kolozsvár 1891), Bara Lilla (EKE '91 Nagyvárád-Bihar) és Lajtós Arnold Edvin (EKE Szatmárnémeti).

Orbán Balázs oklevél: Dénes Géza (EKE Gyergyó).

Eröss Zsolt oklevél (a 2500-as csúcok megmászásáért): Gál Tímea és Péter Levente (Csíkszéki EKE).

Sándor József oklevél: Nádudvary György (EKE Brassó – a csütörtöki séták túramozgalom elindításáért) és Gáspár László Zsolt (EKE Háromszék – a Kisbakancs-túramozgalom országos elindításáért és 10 éven át való folyamatos működtetéséért).

Post mortem oklevélben részesült Román Árpád (EKE Székelyudvarhely), az EKE-táborok megépítésében és szervezésében nyújtott pótolhatatlan segítségéért. Az oklevelet a kitüntetett felesége, Román Ildikó vette át.

Az eddig 10, 15 vagy 20 EKE-táborban résztvevő EKE-tagok jubileumi oklevélben és kitűzőben részesültek.

20 EKE vándortábori részvételért: Farkas Miklós (Bánsági Kárpát Egyesület), Boruzs Anikó, Búzás Barna és Szabó-Baki Erzsébet (EKE '91 Nagyvárád-Bihar), Harmath István (EKE Marosvásárhely), Burján Margit, Burján Sándor, Szűcs Endre és Szűcs Éva (EKE Szatmárnémeti), Istvánffy Katalin (EKE Torda).

15 EKE vándortábori részvételért: András Judit, Madaras Erzsébet és Szász Vadász Franciska (EKE Gyergyó), Bartha János, Jakab András és Jakab Erzsébet (EKE Marosvásárhely).

10 EKE vándortábori részvételért: Benedek Ibolya és Nagy Zsuzsanna (EKE Gyergyó), Bartos-Elekes Zsolt, Zilahi Katalin és Todea Cornel (EKE Marosvásárhely).

Díszoklevélben részesült Kovács Lehel István leköszönő EKE-elnök a mandátuma alatti közéleti tevékenységéért, az ERA–EKE kapcsolat kiépítésében végzett munkájáért.

Az **Év Embere-díjat** idén Bőjte-Beyer Barna, az EKE alelnöke, az EKE Marosvásárhely tagja érdemelte ki az EKE digitális háttérének biztosításáért, az EKE-szerver, a honlapok, az ENYA és a levelezőlista működtetéséért, odaadó munkájáért.

Az **EKE Vándordíjban** a tábor szervező, a Csíkszéki EKE részesült. A díjat Szabó Károly CSEKE-elnök vehette át az új országos elnöktől, Szabó Lászlótól (EKE Szatmárnémeti), a gyimesfelsőlaki XXIX. EKE Vándortábor elvállalásáért és magas szinten való megszervezéséért.

Nem hiányzott a táborból a tábortűz és a tánccház sem, szombat este pedig fergeteges táncmulatsággal zárult a rendezvény.

Köszönjük, CSEKE, a hatalmas munkát, az odaadást, a segítőkészséget, a profizmust! Köszönjük Deák Leventének (EKE Gutin Osztály Nagybánya) a tábori program (Apród) továbbfejlesztését és működtetését, melynek köszönhetően gyorsan és gördülékenyen ment a regisztráció és a túrákra való beiratkozás. Köszönjük ugyanakkor a támogatók anyagi segítségét, valamint a Gyimesfelsőlaki Árpádházi Szent Erzsébet Római Katolikus Teológiai Líceumnak és Berszán Lajos atyának a fejletthetetlen helyszínt.

A jövő évi EKE Vándortábor megszervezéséért az országos EKE felel, és bár a táborzárón még nem tudtuk kihirdetni a helyszínt és a szervezőt, jövőre is biztosan lesz tábor, immár a jubileumi harmincadik!

Főtámogatók: a Csíkszéki EKE tagjai és Hargita Megye Tanácsa. **Támogatók:** Magyarország Főkonzulátusa Csíkszereda, Visit Hargita, Szent Erzsébet Római Katolikus Líceum, Dockyard Islands Kft., a Columbia termékek forgalmazója, Korodi Szabolcs, Bodor Imre, Roka Imobil Kft., Alternatív Glass Kft., Simons Household Kft., Almex Kft., Marcipan Ice and Cake Kft., Darvas Decor Kft., Zwilling Design Kft., Vartoni Kft., Sabi Team Agent de Asigurare Kft., Gentlefolk Advertising Kft., Mini Holz Stand Kft., Atlukorauma Eqoqeu Kft., Elegant Athen Kft., Alternatív Option Kft., Extrem Stand Kft., Limpiau Project Kft., Veresfenyő Kft.

Fotók: Hazajáró Egylet, Lázár Tibor (EKE '91 Nagyvárad-Bihar), Luidort Peti (EKE Dés), Nagy Péter (Kárpát Egyesület, Eger), Nagy Zoltán (EKETorda), Nyisztor Miklós (EKE Gyergyó), Szász Antónia (Csíkszéki EKE) ■

Veres Ágnes

A kerékpártúrákon összesen 31-en vettek részt a három túranapon

A táborozók nagy része sátorban szállt meg

A Gyimesek völgye volt egy hétig az otthona az 1034 túrázónak

Megjelent a Gyopárka 6. lapszáma

■ Óriás és parányi – erre a kettősségre épült a legfrissebb Gyopárka tartalma. Valami olyanra, ami messzi, és olyasmire, ami itt van az orrunk előtt, mégsem látjuk. Valamire, ami úgy tűnik, megvalósíthatatlan, és ha jobban szemügyre vesszük, kiderül, mi is képesek vagyunk rá. Ugye a környezetvédelem például egy igen nagy falat. Sokszor a felnőtt is azt mondja, az a nagy dolga, a hatalmak, a politika tehet a zuhanás megállításáért. Aztán szépen kiderül, mindenki a maga helyén és lehetőségei szerint segíthet a fékezésben. Ehhez viszont elengedhetetlen, hogy ismerjük azt, ami körülvesz minket, tudjunk a képességeinkről és ne restelljük használni azokat.

A jövő nemzedék számára, a gyerekeknek készül immár rendszeresen az Erdélyi Gyopár melléklete, a Gyopárka. A friss kiadványban, melyet a gyerekek már az EKE Vándortáborban lapozhattak, a szélsőségeket és a lehetőségeket kínáltuk fel számukra.

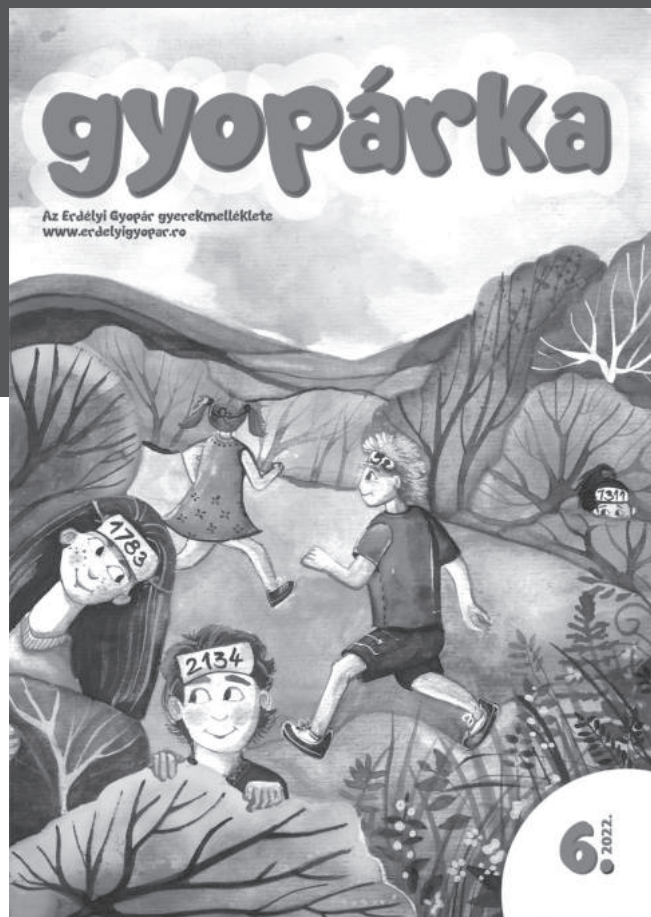
Versengő biodiverzitás – ez az egyik írás címe, melynek bevezető sorai így szólnak: „Vajon hány érdekes élőlény mellett sétálunk el egy-egy kirándulás során, anélkül, hogy észrevennénk? És hány olyan van, amit észreveszünk, csak nem ismerünk fel? Valószínűleg rengeteg, de aki követi az Év élőlényei programot, minden évben megismerkedhet néhány fajjal.”

A tudásgyarapítást e téren igen jól szolgálja *A körülöttünk élő lények „nagy”-jai* című cikk, melyhez képregényrejtvény is társul, illetve a *Makrófotós történetek a parányok világából* című írás, amely megmutatja, igenis látható az, ami elsőre láthatatlannak tűnik.

Nemcsak jó példákkel szolgál a lap, hanem javaslatokkal is, melyek abban segítenek, hogy a technika vívmányait felhasználva egy új világot ismerhessen meg mindenki, aki elég kíváncsi rá. A *Természetjárás másképp: a mikro és a makró világa* többek között arról is szól, hogy „manapság viszonylag jó árban kaphatók az USB-n okostelefonhoz csatlakoztatható mikroszkópok és a csillagászati távcsövek is, így renyhagyó túrákat szervezhetünk a családnak, a baráti körünknek, az osztálynak, a cserkészcsapatnak.”

És apropó cserkészcsapat!

Az Erdélyi Gyopár szerkesztősége egy közvélemény-kutatás nyomán elhatározta, hogy szorosabbra fűzi kapcsolatát a cserkészekkel, az általuk ismert és használt technikákkal, praktikákkal megismerteti az ifjabb ekéseket is. A cserkészkedésről szól az az írás, amely a tevékenység lényegét egy felszólításban összegzi: Játsszunk együtt az életet!

Hasznos teszt kerekíti a kiadvány tartalmát, melyben olyan kérdések és válaszlehetőségek szerepelnek, melyekkel a természetben járva bárki találkozhat. Konkrét helyzetek, melyekre ott és akkor a legjobb megoldást kell megtalálni. Ezek közül csak egyet idézünk:

A túra során csodálatos vadvirágokra bukkansz. Mivel éppen ma van a barátnőd névnapja, szedsz neki egy csokor virágot. Helyesen cselekedtél?

a. Igen, mert mindig is fontosak voltak számomra az emberi kapcsolatok.

b. Igen, mert a leszedett virágok nem védett virágok voltak, s különben is szeretem a barátnőmet.

c. Nem, mert a leszedett virág úgymint hamarosan elhervad. A szabad természetben is beteljesedik a sorsa, de addig is rovarokat táplál, magokat nevel és gyönyörködtet minden arra járó embert.

Adott a választás lehetősége! Mint ahogy a további olvasásé is, hogy többet megtudjunk a csillagokról, a gombák világról, olyan táborban alkalmazható, jól bevált játékokról, mint a *Számháború*, az *Adj, király, katonát!* vagy a *Keverem a puliszkát*. És ha mindez nem lenne elég, Szöszke, aki már több lapszámon át útitársunk volt a gyopárkás barangolásban, ételrecepteket is elárul. Mi tagadás, a Krizbai búzással meg nem ismerkedni kár és vétek lenne.

Az Erdélyi Gyopár gyermekmellékletének kiadását támogatóinknak, a Kolozsvári Polgármesteri Hivatalnak és a Kolozs Megyei Tanácsnak, valamint a kiadónak, az Erdélyi Kárpát-Egyesületnek köszönhetjük. Kívánjuk, hogy hosszan tartó legyen az együttműködés, a jövő turistáinak jóra nevelése, hogy az óriásban és a parányiban egyaránt meglássuk az értéket! ■

Balázs Katalin

A gyopáros zászló átadása

Az EKE tagszervezeteinek 42 küldöttje jelent meg a lehetséges 66-ból a 2022. augusztus 5-én az EKE Vándortáborban megszervezett tisztújító közgyűlésen, hogy döntéseket hozzanak az EKE életét érintő kérdésekben, valamint hogy új elnököt válasszanak, hisz a réginek lejárt az Alapszabályzat szerinti két megengedett mandátuma. A teljes elnökséget és az EKE bizottságait is új mandátumokkal kellett felruházni.

■ A közgyűlés elején a Csíkszéki EKE beszámolt az idei Vándortáborról, hallhattuk az első összegzéseket. Ezt követte az elnök félévi beszámolója, amelyet a tavaszi közmunkára, a folyamatban lévő perekre, valamint az EKE pályázataira hegyezett ki.

Az EKE közgyűlése kiegészítette a díjazási szabályzatot is a támogatóknak szóló Gróf Bethlen Bálint-díj és a szakosztályok, klubok, mozgalmak tevékenységét értékelő Sándor József-díj létrehozásával.

Ezután az idei díjazottakat mutattuk be a közgyűlésnek.

Deák László elmondta, hogy az év eleji felmérést figyelembe véve új rovatokat terveztünk az *Erdélyi Gyopárba*, például az egyikben az EKE-tagszervezetek kedvenc helyeit, túrút mutatjuk be.

Böjthe-Beyer Barna az EKE honlapjairól tartott tájékoztatást.

A küldöttgyűlés egyhangúan elfogadta az EKE Dész felvételi kérését, ezzel 18-ra bővült az EKE-tagszervezetek száma.

Nyolcadik napirendi pontként került sor az Alapszabályzat módosítására. Az elnökség létszámát 3–9 főben határoztuk meg, valamint megszavaztuk azt is, hogy ezután egy tagszervezetről akár két személy is az elnökség tagja lehessen.

Következő napirendi pontként az egyik legnagyobb erdélyi magyar civil szervezet elnökének négyéves beszámolóját hallgathatta meg a közgyűlés. Kovács Lehel István országos EKE-elnök elmondta, hogy erős szervezetet ad át. Az egyesület három új tagszervezettel bővült, nemzetközi szintre lépett, több külföldi turisztaszervezettel létesített kapcsolatot. Számos programban vettek részt erdélyi fiatalok. Beindult a nemzetközileg elismert túravezetőképzés. Sikeresnek mondható a két új kiadvány is, az EKE-kisokos és az EKE-bakancs. A *Gyopárnak* megjelent a *Gyopárka* melléklete. Az EKE-Vár területén elkezdődött a közösségi ház építése. Elindult a 2500-as csúcsok programja, Eröss Zsolt-oklevél jár a 2500-as csúcsok megmásáért.

Ezután került sor a választási bizottság létrehozására, az új elnökség programjának bemutatására és a tisztújításra. Az Erdélyi Kárpát-Egyesület új elnöke a szatmári Szabó László lett, titkára a kolozsvári Veres Ágnes, az elnökség munkáját hat al-elnök segíti. A szatmári Boér Botond az ifjúságért felelős, a marosvásárhelyi Böjthe-Beyer Barna az informatikáért, a nagybányai Deák László Ferencz a kiadványokért, a kolozsvári Ferenczi Júlia az EKE-tagszervezetekért és a tagságért, a tordai Istvánffy Attila az EKE Várért, valamint a leköszönt elnök, a brassói Ko-

vács Lehel István a nemzetközi kapcsolatokért és az oktatásért felelős alelnökként tevékenykedik tovább.

Az EKE új etikai bizottságában Dósa László (EKE Marosvásárhely), Dukrét Lajos (EKE Háromszék), Illés Mihály (Bánsági Kárpát Egyesület), Jánosi Csaba (CSTTE) és Vadász-Szatmári István (EKE Gyergyó) foglal helyet, cenzora pedig Láng Éva (Kolozsvár) lett.

A szavazások után meghitt és ünnepélyes momentumra került sor. A leköszönő elnök átadta a kolozsvári Pávelka Mária által 2008-ban készített elnöki gyopáros zászlót és az EKE jelvényeit, így a Magyar Örökség Díjasat is az új elnöknek. A frissen megválasztott új elnökség máris munkához látott, hisz még két fontos napirendi pont maradt hátra: az EKE nyári és őszi programjainak a leszögezése, valamint a jövő évi EKE Vándortábor előkészítése.

A közeljövő EKE-programjaiként az augusztus 14–21. között megszervezett 32-es Határvadász emléktúra, az ERA Oktatási Bizottságának szeptember 29-i ülése, valamint közgyűlése, illetve a szeptember 30. – október 2. időszakban Várfalván megszervezett Természetjárók Napja került szóba.

A jövő évi jubileumi XXX. EKE Vándortábor megrendezését a Közgyűlés az országos vezetőség hatáskörébe utalta.

Jó hangulatban ért véget az EKE közgyűlése, az építő jellegű határozatok csak fokozták ezt. Eredményes munkát kívánunk az EKE új vezetőségének! ■

Kovács Lehel István

Kovács Lehel István (EKE Brassó) leköszönő EKE-elnök átadja az elnöki zászlót Szabó Lászlónak (EKE Szatmárnémeti), az EKE újonnan megválasztott elnökének

A marosvécsi Kemény- kastély

1. A kastély felülnézetből
(FOTÓ: KASTELYERDELYBEN.RO)
2. Kemény János emléklakettje a várkastély falán (2010)
(FOTÓ: BICSOK ZOLTÁN)
3. A kastély nyugat felől
(FOTÓ: KASTELYERDELYBEN.RO)

■ „Valósággal megdöbbenett az a gondolat, hogy Amerika, New York, az egész lüktető hatalmas élet, az a gigászi kőkoloszsus még mind nem volt, amikor ez a kastély már állott. A kastély ugyanis már akkor is megvolt, amikor Kolumbusz még föl sem fedezte Amerikát” – mondta Grace Humphrey, a két világháború közötti korszak népszerű amerikai írónője, aki 1932-ben tett erdélyi utazása során báró Kemény János marosvécsi kastélyának is vendége volt.¹

A Szászrégentől 10 km-re északkeletre, a Maros partján fekvő település első írásos említése egy 1228-ban kelt oklevélből való. Ekkor említik a várat is *castrum Wecheu* néven. Ezt az első, királyi várat az egykor itt álló római castrum köveinek felhasználásával építették, és valószínűleg a tatárjárás alatt pusztult el. Valamikor ezt követően került Vécs környéke a Tomaj nemzetség, illetve az abból származó losonci Losonci családhoz – annyi bizonyos, hogy 1319-ben már biztosan az ő régi birtokuknak tartozéka *Weech*. A következő mintegy másfél évszázados időszakban a várat a Losoncziai rokonsága, az ugyancsak Tomaj nembeli losonci Bánffy család bírta. „A legzordabb, legkomorabb valamennyi erdélyi kastély között Marosvécs vára, fenn a dombon, a Maros vize fölött, regényes tájképi háttér ölében; ha nem maradt volna fenn, nem is alkothatnánk eléggé hív képet Erdély régi várépítészetéről”² – írta róla Bíró József művészettörténész.

1467-ben a Bánffyak részt vettek a Mátyás király elleni összeesküvésben, ezért elvesztették a birtokot, amelyet az uralkodó nádasi Ungor János udvari vitézének adományozott. 1507-ben a vécsi birtok Szobi Mihályra, majd annak 1527-ben bekövetkezett halála után vejére és személyi titkárára, Werbőczy Istvánra szállt. Egyes feltételezések szerint itt írta meg Werbőczy a magyar jog meghatározó törvénykönyvét, a *Nemes Magyarország Szokásjogának Hármaskönyvét*, a *Tripartitumot*.

Werbőczy átengedte a várat I. (Zápolya) János királynak, aki továbbadományozta Ártándi Pálnak és Balázsnak. Az Ártándiakat 1532-ben kivégezték, ekkor Werbőczy visszakapta a várat, de egy évvel később 6000 aranyért Kendi Ferencnek zálogosította el, aki később Dobó Istvánnal együtt 1553–1556 között Erdély vajdája is volt. A Ferdinánd-párti főúr, aki az Erdélybe visszatérő Izabella királyné ellen összeesküvést szervezett, hűtlenségéért 1558-ban életével fizetett, birtoka pedig a kincstáré lett, majd adományként Hagymási Kristóf tulajdonába jutott. Halála után özvegye, Kerecsényi Judit birtokolta, majd Báthory Zsigmond erdélyi fejedelem, aki nagybátyjának, kismarjai Bocskai Istvánnak adományozta. Amikor 1599-ben Báthory Zsigmond lemondott a trónról testvére, András javára, Vécs várát megtartotta magának, Bocskainak pedig kárpótlásként Déva várát adta. Utóbb Bocskai István visszaszerezte, majd végrendeletében másodfokú unokatestvérére, Bocskai Miklósról hagyta, ő azonban nem ismerte el Rákóczi Zsigmondot

erdélyi fejedelemnek, ezért az országgyűlés érvénytelenítette a végrendeletet, és a birtokot Wesselényi István kapta meg. Az 1610-es években Bethlen Gábor fejedelem szerezte meg, majd továbbadományozta unokaöccsének, Bethlen Péter hunyadi és máramarosi főispánnak. Ezután I. Rákóczi György lett az uradalom új tulajdonosa, majd II. Rákóczi György végrendeletében a várat és a hozzá tartozó öt falut bizalmas emberére, Kemény János későbbi fejedelemre és feleségére, Kállai Zsuzsannára hagyta.³ Kemény ekkor még fejedelmi tanácsos és a kancellária vezetője volt. Önéletírásában így emlékezett vissza az esetre: „Ezen testamentumában legálta énnékem szegény fejedelem távol létemben is Vécsset, mely rendelését mindazáltal még éltében is tudták mind felesége, fiai, és nékem is aperiálták,⁴ de az testamentumban csak [...] az vár említetvén, az fiai és felesége megmelyesztve, avagy felit, zsrjárt elvéve adák meg, az javát az faluknak magoknak reserváln, [...] melyekben nem reménlém az ő részéről is azt az fősvénységet.”⁵ A Rákóczi-féle végrendeletet követően a várkastély a Kemény család tulajdonában maradt három évszázadon keresztül.

A kastély és a hozzá tartozó uradalom a Bánffyaktól a Keményekig tartó viszontagságos sorsát, a gyakori tulajdonosváltást így jellemezte Bíró József: „Változatos sors volt osztályrésze, birtokosai alig melegekedhettek meg benne, míg végül a Kemény család kezére került; sajátságos, hogy bármily fontos ponton épült, széles területeken uralkodott s sokan vetekedtek birtokáért, csatát egyet sem látott, s ennek köszönheti aránylagos épségét.”⁶

A várkastély egy négyszög alaprajzú, négy saroktoronyos, kétemeletes épület, amely mai képét a 19–20. század fordulóján kapta, azt megelőzően azonban történetében több építési fázist különíthetünk el. Első változata még a 15. század közepén készült. Ebből a korból maradt a keleti saroktorony és a hozzá csatlakozó homlokzati rész. 1537–1558 között Kendi Ferenc alakította át késő gótikus és reneszánsz stílusban.⁷ Ezen építkezés emlékét őrzi a gótikus főkapura Kendi által faragtott Cicero-idézet: *Anno Domini 1537. Vigilandum est semper. Math. 25. O quam felix civitas vel castrum quod tempore pacis bellum excogitat. Cice(ro)*.⁸ Ebből a korból maradtak ránk a faragott reneszánsz ablak- és ajtókeretek is. B. Nagy Margit szavaival élve a reneszánsz felé haladva megnőtt az építető önbecsülése, hisz alkotásában már saját magát örökítette meg,⁹ így itt is egyik ajtókereten a Kendiek címere látható a következő felirattal: *FRANCIS. KENDY WAYWOD. TRANSILV. SICULOR. Q. COMES ANNO DO. 1555.*

Miután 1662-ben Kemény János fejedelem a nagyszőlősi csatában életét vesztette, a birtokot jelentős pusztítás érte: leégett az északi torony, melynek egyemeletes csonkjára utóbb kilátóterasz épült.

Újabb pusztítás érte a kastélyt a Rákóczi-féle szabadságharc idején is, de a Kemény család ismét újjáépíttette, ekkor bővült az épület a második emelettel és egyes késő barokk

3 A kastély rövid építéstörténetére lásd: Kelemen Lajos: A marosvécsi vár. *Páztortó*, 1924. 11. szám. 67–69; Keresztes Gyula: A marosvécsi várkastély. In: Uő: *Maros megyei kastélyok és udvarházak*. Impress Kiadó. Marosvásárhely, 2005. 28–31.

4 Latin, jelentése: nyilvánosságra hozni.

5 *Kemény János erdélyi fejedelem önéletírása*. Kiadta Szalay László. Heckenast Gusztáv nyomdája. Pest, 1856. 488–489.

6 Bíró József: *I. m.* 42.

7 Ő apja, Kendi Antal, Mátyás király egykori velencei követe révén került kapcsolatba a reneszánsz stílussal. Balogh Jolán: *Az erdélyi renaissance*. Erdélyi Tudományos Intézet. Kolozsvár, 1943. 70.

8 Latin, jelentése: „Mindig vigyáznunk kell. [...] Ő, milyen boldog az a város vagy vár, amely a béke idején a háborúra előre gondol.”

9 B. Nagy Margit: *Várak, kastélyok, udvarházak, ahogy a régiek látták: XVII–XVIII. századi erdélyi összeírások és leltárak*. Kriterion Könyvkiadó. Bukarest, 1973. 34.

1 Akit a magyar Szent Korona ferde keresztje csalt át az óceánon. Beszélgetés Miss Grace Humphrey amerikai regényírónővel. *Erdélyi Lapok*, 1932. október 17. 10.

2 Bíró József: *Erdélyi kastélyok*. Új Idők Irodalmi Intézete (Singer és Wolfner) kiadása. Budapest, 1943. 42.

Az Erdélyi Helikon első találkozója Marosvécsen (1926)

A Nagyterem ■ FOTÓ: ELEKES ANDOR

elemekkel. Az utolsó jelentős beavatkozás a 19. század végén és a 20. század elején történt, ekkor Möller István építész – többek között a vajdahunyadi várkastély restaurátora – tervei szerint alakult ki mai formájában a tornácos bástya, és ekkor cserélődött ki a tető nagyobb része is. A munkálatok megrendelője br. Kemény Kálmán (1838–1918) országgyűlési képviselő, Alsó-Fehér és Maros-Torda vármegyék egykori főispánja és a főrendiház volt elnöke, valamint felesége, br. Bánffy Polyxena volt. Kemény Kálmán halála után a kastélyt unokaöccse, Ákos (1866–1922), Kis-Küküllő vármegye egykori főispánja örökölte, majd tőle örökölte az államosítás előtti utolsó főúri tulajdonos, unokaöccse, Kemény (XI.) János (1903–1971).

A szabályos alaprajzú várkastély 20x20 méteres zárt, belső udvarát kétemeletes palotaszárnyak határolják. Az épület földszintjén főként gazdasági célokat szolgáló helyiségek voltak, az első emeleten kaptak helyet a birtokos család lakó- és reprezentációs termei. A később épült második emeleten hálószobákat és ebédlőt alakítottak ki.

Egykor a várkastélyt vizesárok övezte, egy felvonóhídon lehetett megközelíteni a bejárati kaput. Már az 1648-as összeírásban szerepel a vár melletti gyümölcsös-, veteményes- és méheskert. A vár körül hatalmas fenyves- és tölgyliget terült el, amely viszonylagos épségben maradt meg napjainkra is. A kertben van a család sírhelye, ahová Kemény Jánost, feleségét, Augusta Paton of Grandholm-ot (1900–1989) és két gyermeküket, Kemény Klió (1929–2000) operaénekesnőt és Kemény Miklóst (1940–2010) temették. Sírhelyük a Kós Károly által tervezett Helikon-asztal mellett található. A kőasztal, amelyet 1935-ben a Helikon írói nevében Makkai Sándor ajándékozott Kemény Jánosnak és feleségének, Kuncz Aladár emlékére örökíti meg. A közelben található cegei gr. Wass Albert (1908–1998) író sírja is.

A két világháború közötti időszakban a kastély és kertje pezsgő művészeti élet színtere volt, itt alapította meg Kemény János az Erdélyi Helikont 1926-ban. Már abban a korban igen

nagya tartották Kemény kezdeményezését. Gr. Bánffy Miklós, az első találkozó egyik résztvevője az eseményről jegyzett tudósítását a következő szavakkal zárta: a „kastély [...] évszázados falai között egy maroknyi magyar szív gyújtotta meg Trianon óta a hazaszeretet örök mécsesét és indult el nehéz, göröngyös útján a magyar feltámadás felé.”¹⁰ Két évvel később Kuncz Aladár pedig így vallott: „A Helikon ma is a maga szimbolikus, vendéglátó ősi marosvécsi kastélyával tízéves kisebbségi életünkben az első igazi vár, amelyben a történeti erdélyi gondolat méltó lakhelyet talált magának.”¹¹

A világháború végén a helyi lakosság teljesen kifosztotta az épületet, minden mozdítható értéket elvittek. Így lett az enyészett martaléka a kastély felbecsülhetetlen értékű könyvtára, oklevéltára, festmény- és vadásztrófea-gyűjteménye, bútorzata stb. Az államosítás után a kastély a szászrégeni állami gazdaság kezelésébe került, de ők nem foglalkoztak a súlyosan megrongált épület renoválásával, sőt Papp János, a szászrégeni „Sztahanov” állami gazdaság igazgatója arra kérte a tartományi néptanácsot, hogy „a termelési folyamathoz nem szükséges épületeket használják fel egyéb célokra.”¹² Előbb egészségügyi rendeltetést szántak neki, de végül más döntés született. Egy ideig javítóintézet működött benne, majd fogyatékkal élő gyermekek és nők otthonává alakították át, ezért az épület sokáig nem volt látogatható. 1968–1974 között Keresztes Gyula tervei alapján restaurálták.

A rendszerváltás után Kemény János örökösei nevében fia, Kemény Miklós (1940–2010) visszaigényelte az épületet. A viszszaadományozás megtörtént, de nagyon lassan oldódott meg a Marosvécsi Neuropszichiátriai Rehabilitációs Központ új székházba költöztetése. Kemény Miklós eredeti tervei között egy *Új Helikon* alapítása szerepelt, azaz az erdélyi magyar kultúrát szolgáló helyszíneként képzelte el az épületet. 2000-ben be is jegyezték a Helikon – Kemény János Alapítványt.

Végül 2014-ben sikerült a hét Kemény-örökösnek újra birtokba venni és közkinccsé tenni a kastélyt és parkját, a kastély fenntartását biztosító földeknek és erdőknek azonban csak töredékét sikerült visszaperelni. Az ingatlan működtetője a Kemény Augustza Kulturális Egyesület lett, ennek elnöke Kemény János egyik unokája, Nagy Kemény Géza. Az ügyek intézését Kemény János egyik dédunokája, Vécsi Nagy Gergely és felesége vállalta, akik az őrbátyából kialakított portáslakba költöztek.

A kastély teljeskörű felújítása források hiányában még várat magára, ennek ellenére a tulajdonosoknak és az őket segítő programszervezőknek köszönhetően több rendezvényt is sikerült már lebonyolítani (kastélynapok, Helikon-tábor fiataloknak, néptáncalálkozók, koncertek, kiállítások stb.). Ötletek szintjén volt ide tervezve már kalandpark, irodalmi kávéház, szóránycollégium, Kemény Augustza báróné fennmaradt receptskönyvére épülő étterem-koncepció, esküvők szervezésére alkalmas tér, mintagazdaság stb.

A kastélyban természetesen adóznak a múltnak is, így több időszakos kiállítás mellett helyet kapott az Erdélyi Helikon és az Erdélyi Szépművészeti Céh kiállítása, valamint a báró Kemény János és családja fotókiállítás, vagy a Wass Albert szoba is. A kulturális célkitűzések mellett nem elhanyagolható az épület és a park turisztikai hasznosítása sem, a tulajdonosok tervezik az egykori vendégszobák felújítását is. A várkastély és kertje egész évben látogatható, téli időszakban előjegyzés alapján. ■

Orbán Zsolt

10 Bánffy Miklós: Kemény János báró helikoni ünnepei – Új élet felé Erdély irodalma. *Nemzeti Újság*, 1926. július 22. 4.

11 Kuncz Aladár: Az erdélyi gondolat Erdély magyar irodalmában. *Nyugat*, 1928. 20. szám. 501–508.

12 A régeni állami gazdaság és a marosvécsi kastély. *Előre*, 1951. június 30. 2.

Az EKE Brassó

KEDVENC TÚRÁJA

Az ezeréves határ nyomán a Csukáson

Útvonal: Bretocsa-hágó – Tigáj-nyereg – Csukás-csúcs – Berii völgye

Táv: 21,46 km

Szintkülönbség: +1219 m; –1165 m

Menetidő (pihenőkkel együtt): 9–10 óra

Kinek ajánlott: közepes nehézségű/nehéz magashegyi túra, edzett, jó erőben levő résztvevők számára; az időjárás függvényében leginkább nyáron és ősszel ajánlott

Látnivalók: határkő, a Csukás csúcsa, a Csukás magaslatok és völgyei tárulnak szemünk elé fentről, de tiszta időben Erdély távolabbi vidékeiben, a Kárpátok vonulatában gyönyörködhetünk a Bucsestől, a Királykőtől a Bodzai-havasokig. A figyelmes szemlélő a Csukás növény- és állatvilágának számos képviselőjét is felfedezheti útja során, ilyenek például a rododendron, tárnicsfélék, csukási szöcske, csigák stb.

Kezdőpont: 45,4805° É; 25,8967° K; 1263 m

Végpont: 45,4784° É; 26,0468° K; 1340 m

■ A Csukás főgerincét, az Osztrák–Magyar Monarchia és Románia egykori határát járjuk be a Csukás menedékházig a piros sáv jelzésen. A Bretocsa-hágótól, Brassó és Prahova megye határától, egy nyeregből indul a túránk egy sorompóval lezárt erdei földúton. Onnan, ahol a román betörés 100 éves emlékére, 2016. augusztus 16-án az ASTRA kulturális egyesület négyfaluasi, *Frații Popeea*-ról elnevezett fiókszervezete kezdeményezésére egy márvány emlékművet lepleztek le.

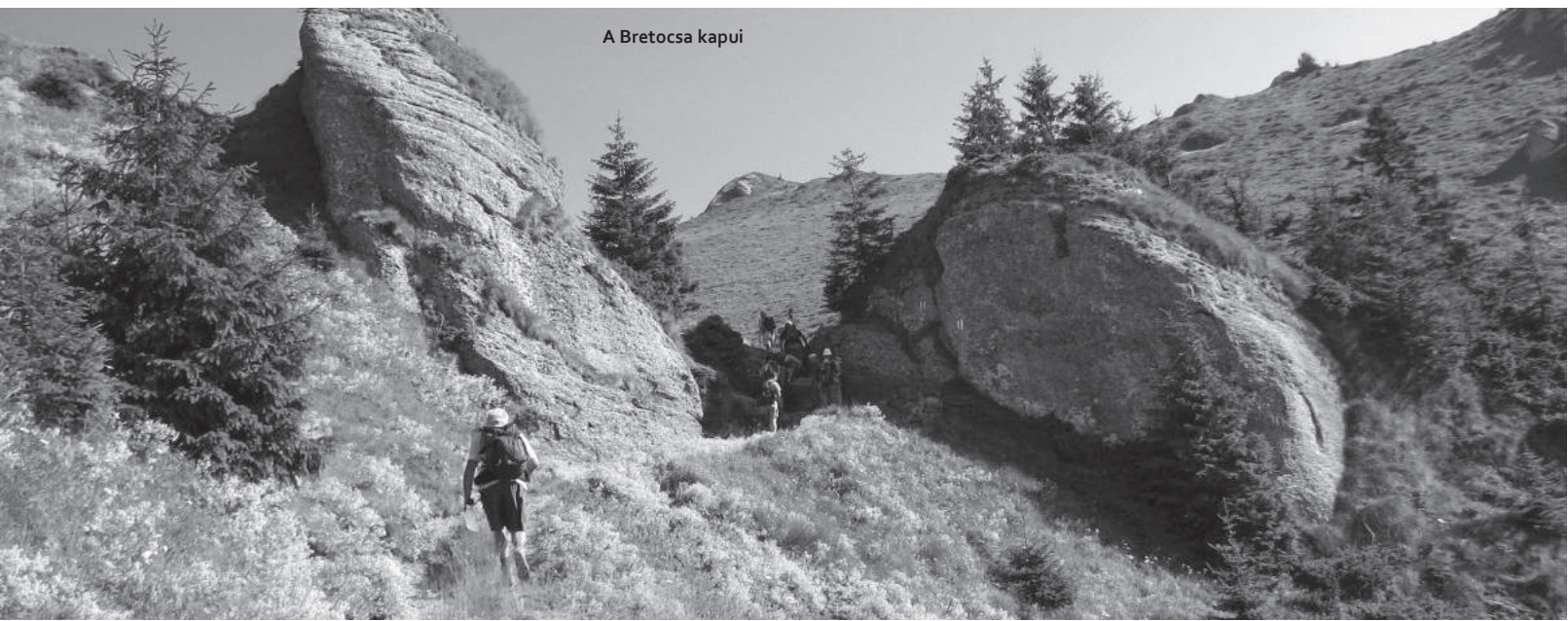
Pár lépés erejéig gyönyörű lombhullató erdőben haladunk, amely ősszel mindenféle színben pompázik, majd kilépve az erdőből egy hatalmas tisztást látunk magunk előtt. Itt egykoron kőbánya működött, a kőfejtés nyomai még láthatók. A tisztáson található a Bretocsa-eszténa, valamikor az 1980-as évek végén pedig baloldalt, a domboldalon egy fakunyhó is állt itt. Ahogy a tisztáson haladunk felfelé, rálátás nyílik a TV-relékre és a GSM-antennákra, a Bretocsa szikláira, a Groșoarele–Zákány-gerincre. Szerpentinezve, kigyózva, meredeken kúszik fel a terepjáróval is jól járható földút a TV-reléig (45,4895° É; 25,8926° K; 1458 m), s ha a mintegy 2,5 kilométer hosszú úton (200 m szintkülönbség) megállunk pihenni, tekintünk vissza a Grohotisz-hegységre, a Hidegvölgyi-havasokra, a Bábos-havasra, a Lovak havasára, a Kecskelábakra, a Nagy-kőhavasra, a Keresztény-havasra. Kecsgető körpanoráma!

A TV-relé kerítése és kapuja előtt, kimászva a domboldalra, jobbra fordulunk, és az ösvényt követjük, amely egyre feljebb kúszik a lucfenyők között. Hamarosan kiérünk az erdőből, kezdődnek a kiterjedt alpesi rétek, az erdőhatár fölé érünk.

A Bretocsa szikláinál járunk, amely magába foglalja *Bretocsa szfinxét* és a *Galambot* is. Az antropomorf és zoomorf megalitok közvetlenül balra, az ösvény fölött vannak, ha ki akarjuk venni a Galamb csőrét és szemét, be kell ereszkednünk egy kicsit az ösvénytől jobbra. A szfinx emberfej alakja teljes egészében messziről, a Cheiai-medencéből ismerhető fel. Egy falakkal védett kőlépcsőn megyünk át, majd két szerpentinén érünk fel 15 perc alatt a gerincre, ahol egy nagy áfonyás található. Innen, balra térve felmászhatsz a sziklaalakzatokra. Bretocsa szikláinak tetején egy vaskereszt található. A körpanoráma fenséges, lenyűgöző.

Megszakítjuk utunkat a gerinccen, ugyanis előre, a Tészla irányában egy kicsit beereszkedve a hegyoldalon egy régi határhalom maradványaira lelhetünk.

Nagyapám – akit ugyanúgy hívtak, mint a jobb oldali havast: *Piroska* – turistanaplójában olvastam legelőször róla, így első Csukás-túram alkalmával letértünk az ösvényről, és megkerestük ezt a határkövet (45,4951° É; 25,8950° K; 1605 m), amelyet 1974-ben egy utászalakulat felrobbantott, de az eredeti helyének közelében, a sűrű bokrok menedékében átvészelt-

A Bretocsa kapui

te az idők fergetegét. Bosnyák Zoltán így ír róla *Erdély 1938-ban* című művében: „Elutazásunk előtti napon, egy didergős, borongós augusztus végi hajnalon a Csukásra indultunk. A Barcaságról az ósánci szorosba tértünk. Kétoldalt fenyvesektől borított bércek, havasok és a Tatrang vizének ütemes, egyhangú moraja kísért bennünket. A Tészla bükkösén és borókás tetején áthaladva, nemsokára megpillantottuk a Csukás gerincén a kis kődombokat, ahová el akartunk jutni. A kis kődombok a régi Magyarország ittmaradt határvénei. Felérve a gerincre, megálltunk az egyik előtt és halkán idéztük Reményik Sándor egyik kis versének utolsó sorait: »Egy kicsi kőhalom, / Egy kicsi sírhalom, / Alatta mégis egy világ pihen, / Láttam, hogy valaki ráborult / És sírt keservesen.« És közben odafenn a szürke fellegek közül diadalmasan tört elő az őszi verőfény, megtöltve lelkünket egy jobb jövő reménységével és törhetetlen hitével.”

Elbúcsúzva a közel másfél évszázados kődombtól, a nagy áfonyáson keresztül elindulunk vissza a gerincre, a *Bretocsa kapui* felé. Megkerülünk egy kis csúcsot a jobb oldalon, majd enyhe emelkedés után a borókásban egy nyeregbe érünk, ahonnan látható a hegység legmagasabb része, amelyet a Csukás-csúcs és a Tigájok urálnak. Alattunk, nyugat felé a Babarunkába lefutó patakok forrásai találhatók.

A látványtól mámorosan, a csúcs iránti vágyakozástól telten szinte végigrohanunk a Bretocsa-havas gerincén (végig szintvonalon haladva), megkerüljük a csúcsát is. Esetleg egy-egy különösebb sziklánál állunk meg, amelyeken jól látszanak a dőlt rétegek, a Csukás szinklinális széle. Mintegy 3,5 km-t tettünk meg a gyönyörű kilátásokkal kecsegtető gerincen. Utunk – néha –, mintha egy fenyőfatemetőben lennénk, kiszáradt törzsek mellett haladt, néhol az ösvényt derékig érő borókabokrokba vágták.

Kelet felé ágazik ki a Kis-Tigáj, majd hamarosan leereszkedünk a Tigáj-nyeregbe. Itt nemcsak a Vörös- és a Góliát-tornyokkal találkozunk, hanem más túraútvonalakkal is. Tavasszal kék enciánok virítanak, s a látvány, a körpanoráma fenséges. Nagyon szép a rálátás a Nagy-Tigájra, az említett tornyokra, a Tészlára, a Dong-havasra, de idelátszik a Döblen völgye, a Barcasági-medence, a Nagy-Barca-mező, a Bucsecs, a Nagy-kőhavas is. A csúcs azonban még messze van, szükségünk van még egy erőfeszítésre: még 200 m szintkülönbséget kell kimászni.

A Góliát-torony mellett haladunk el, egykoron itt is határkövek álltak. Az ösvény meredeken emelkedik a csúcsra, nagy platók találhatók az alpesi űrben. Borókabokrok, áfonyás, szép kilátás, érdekes sziklaalakzatok kísérnek végig Brassó és Prahova megye – egykor két ország – határán. Mintegy 800 m után érjük el a csúcsot. A Csukáson az idő mindig szeles, gyorsan, minden átmenet nélkül megjelennek a viharfelhők is – ez a Kárpátkanyar, amelyre most gyönyörű rálátásunk lehet. A Csukás csúcsát vasoszlop jelzi, s a közelből indul le a piros keresztel jelzett ösvény is, amely meredeken kanyarog a Döblen felé.

Marad még annyi időnk, hogy felelevenítsük Orbán Balázs, Székelyföld nagy leírójának szavait: „Mert csak innen észlelhetni, hogy a Csukás, mely a távolból tömör szikla-hegynek tetszett, át meg át van törve s oly finomul kicsipkézve, mint a chinaiak elefántcsontból faragott türelmi munkái; csak innen látja, hogy a Csukás nem egy hegy, hanem a hegylánczolatoknak egy roppant tömkelege, hogy központjából, melyre most feljutánk, hat roppant sziklagerincz, vagy inkább sziklalánczolat sugárzik ki; oly szikla kifutványok, melyeknek mindenike versenyez a másikkal a nagyszerűség felett, s a szemlélő, ki itt versenybíróként áll, nem tudja, hogy melyiknek ítélje oda az elsőség győzelmi koszorúját. Nem, mert ezen szédítő örvényektől körül fogott gerinczek mindenike különböző kőszálakkal van fölékesítve; egyiknek lejtősleg hanyatló ormozatán halidomú roppant

csompók meredeznek, oly helyzetben, mintha esőnyelő ékeken szájaikat nedvesengve tátanák ég felé. A másik kifutvány szirtoromzatán Memnon szobrokat utánzó sziklák trónolnak, idomnagyságukban százszorosan felülmúlva Egyiptom minden szobor óriásait. A harmadik gerincz tarajékét szabályszerűen idomult kerek kúpok díszítik, melyek fenn a tetőnél kisebbek, de alább mind nagyobb, mind óriásibb alakot öltenek úgy, hogy a legalól levők több száz ölnyire emelkedő kúphegyeket képeznek. A negyedik gerinczet ily elhelyezésű, s ily lépcsőlegesen fejlődő czukorsüveg idomú csompók díszítik, míg az ötödiknél ind pagodák bizarr idomzatai, a hatodiknál özőn előtti szörnyállatok óriási mintái sorakoznak. Ezen hat gerincz közt félelmesen mély vápák (szakadások) nyílnak, melyeknek alján fenyvesek sűrű tömege sötétül, de odább a függélyesen emelkedő oldalak szintén kopaszok, s egymás fölé tornyosuló csompókkal oly sűrűen vannak elborítva, mintha a jeges tengernek megdermedt jégzikláit úszkálnának az elbűvölt szemlélő előtt. Ezen nagyszerű sziklaormok, ezen czifrán kicsipkézett gerinczek, ezen csodás idomú kőszálak csoportozata pártázza körül és koronázza meg a 7000 láb magasságú havast, mely a havasok szépsége és nagyszerűségének netovábbját alkotja.”

S valóban, a csúcsról nemcsak az *Ördög ujjai* bontakozik ki, amelyhez Hétfalu egyik eredetmondája is köthető (*A három ujjú szikla*), hanem a *Csukás ikrei és Nitri agyari*, valamint a távolban feltűnik a Döblen völgye, a Tészla, a Vértes, a Donghavas és a Magura, a bodzaforduló hegyek, a Keresztény-havas, a Bucsecs, a Nagy-kőhavas, a Bábos, a Hidegvölgy havasai: Vajda, Radu Szlojer, Doszú Piel, a Páltin, majd a Lovak havasa, a Róska-havas, a Zákány, a Vörös-havasok, a Persányi-hegység, a Tarkó, a Nemere, a Piliske, a Királykő, a Baj-havas, s ki tudja még, hogy hány meg hány havas látszik ide a Kárpátkoszorúból.

A rendkívüli körpanoráma megcsodálása után utunkat a piros sáv jelzésen folytatjuk a menedékház felé. A hegytető keleti oldalán ereszkedünk és elhaladunk egy kőgomba mellett, aminek a neve az *Orsó*. Utunkat tulajdonképpen zoomorf és antropomorf megalitok egész sora kíséri. Még 10 perc, s beérünk abba a nyeregbe, ahol egy sziklacsoportot láthatunk. Egymással szemben állnak, s mintha beszélgetnének. Ők a *Pletykáló vénasszonyok*. Ez a hegység egyik fő látványossága. A Csukás erózió formálta páratlan sziklaalakzatai, mint például a *Pletykáló vénasszonyok* vagy az *Orsó* a természet felszínformáló erőt bizonyítják vizuálisan is.

Mintegy 200 m hosszan egy kőfolyamon, egy sziklás völgyön mászunk lefelé egy nagy lejtőn. Valamikor itt láncok segítették a sziklákön való mászkálást. A sziklafolyosó nagyobb odafigyelést igényel, helyenként a kövek vizesek, csúszósak. Felülről kerüljük meg a Nagy-Tigáj sziklacsoportot. Az ösvény borókabokrok (*Juniperus communis L.*) között vezet az áfonyásban (*Vaccinium myrtillus L.*). A rododendron mellett igen szép számban virágzik itt az encián (*Gentiana verna L.*). Ott kéklenek a fűben, már-már tengerészékbe átcsapó tompa lazúrkő-csillogásukkal. Számomra a legszebb virágok.

A sziklafolyosó utáni nyeregbe ér be a piros keresztel jelzett út. Mintegy órát jöttünk eddig a csúcsról. Az útjelző tábla mellől jól láthatók a Háromszéki-havasok, a Bodzai-havasok, a Szilon-havas, a Nagy-Tatár-havas nagyon szép, eget tartó csúcsokkal. Az ösvény egy szintkanyarban, enyhén emelkedően halad az előttünk lévő csúcs alá, majd egy kis ideiglenes tó mellett ereszkedik le a Vizes-bérc alatti eszténa alá. Alig pár méter a tó átmérője, mégis meghatározza a hegy látványát: visszatükröződik benne a Nagy-Tigájok lélegzetelállító sziklavára. Néha nyáron, a nagy esőzések dacára a legelésző juhok teljesen kiisszák a kis tavacskát, hullámok helyett báránynyomoktól fodros, sáros az alja.

A Vizes-bérc csúcsát a jobb oldalon, a szintvonalon megkerüljük, és elérjük a Csukás menedékházat az útkereszteződéstől számítva mintegy 15 perc múlva. Itt találkozunk szinte minden túrajelzés. A menedékházban muszáj megpihenni, bármennyire hosszú is még az utunk. Túratársakkal találkozhatunk, meséket, mondákat, turistatörténeteket hallgathatunk. Jólesik az idegenekkel is a beszélgetés. Nem időzhetünk azonban túl sokat, vár a folytatás.

A Berii völgye felé indulunk le a kék kereszt jelzésen. A következő egykilométeres szakasz a túra talán legnehezebb része mind felfelé, mind lefelé. A 200 méteres szintkülönbség és a csúszásveszély miatt nagyon figyelmesen kell haladni. Az autótúton a menedékház építésekor betonlapokkal rakták ki az élesebb kanyarokat – a három szerpentint és a meredekebb részeket, hogy az autókerekek kapaszkodni tudjanak. Az erdőben kialakított meredek ösvény viszonylag új keletű, a motoros járművekkel egyre sűrűbben járt autótút alternatívájaként építették ki.

A nagy meredek után érjük el a Nicolae Ioan-forrást (45,5024° É; 25,9485° K; 1329 m). A Csukás bővizű forrását egykoron Három-forrásnak nevezték, de a felújítás után már csak két csövön folyik a víz. 1940-ben építették ki és a Románia Pitorească turistatársaság egykori elnökéről nevezték el. A mai forrás melletti sziklán áll az eredeti márványtábla. A forrást 1982-ben újították fel.

Hamarosan elérjük a sárga sávval jelzett ösvényt, amely a Vörös-havas menedékházhoz vezet. A turistaút ritkább, majd sűrűbb erdőn halad enyhén lefelé. Az Őz-torony őrizte út végig a Berii-patak mentén halad, néhol egészen közel hozzá, néhol eltávolodva a lombhullató erdőben. A Berii-patak medre is változó. Néhol száraz, helyenként pedig bővizű forrásokból eredő patakocskák táplálják. A jobb oldali hegyoldalon számos forrást fogtak be, néhol vízvezetékcsöveket is látunk. A Berii-patakot magyarul Vízhordó-pataknak vagy Nagy-Vízhordó-pataknak is nevezik, de a név nem igazán honosodott meg.

Egy anekdota szerint már az első világháború előtt is szép kocsit vezetett itt fel, s az 1918. december elsejei nagy egysülés után itt vezették fel a román királyt a Csukásra, hogy megmutassák neki a leendő „ígéret földjét”.

Hamarosan elérjük a piros pont jelzést, amelyen szintén a Vörös-havas menedékházhoz juthatunk. Átmegyünk a Berii-patak hídján, jobboldalt érdekes házikó, vízimalommal. Hajdan keskeny vágányú erdőkitermelő vasút végállomása volt itt, kár, hogy a hálás utókor nem alakította át nosztalgiaivasúttá, hanem úgy, ahogy volt, kidobta az ócskavasba...

A Keia víztöltő üzem mellett érünk ki a DN 1A jelzésű főútra.

Térben és időben egyaránt koptatjuk kedvenc havasunk szikláit bakancsos turistaként, és akárhányszor visszatérünk ide, mindig új arcát látjuk a Csukásnak. ■

Dr. Kovács Lehel István

A Csukás menedékház

A Vörös Torony

A Pletykáló Vénasszonyok

A Csukás Kőfolyosó

Hazajárás Erdélybe Máramarosi és hunyadi bérceken

A Grohóti-sziklahíd

Nagyrápolt – templombelső

A Széppatak-völgy a Visómenti-havasokban

Kenyeres Oszkár
Hazajáró Egylet

■ „Még visszanezünk a völgybe, s gondolkozunk azon, hogy főségesek az Alpok dólomitjai, de sötétebbek a máramarosi fenyőerdők, idegizgatóbbak a svájci sziklacsúcsok, de kellemesen megnyugtatók a mi havasi tájképeink. Hányan vannak, akik itt születtek és itt fognak meghalni, de az igazi Máramarost mégsem látták? Pedig ha egy kis fáradságot veszünk a nyakunkba, és mellé kötjük a hátizsákot, olyan műélvezetben részesülhetünk, hogy nincs hozzá hasonló.”

Micsoda kontraszt, néhány napja még New Yorkban, a Brooklyn-hídnál készítettünk amerikai búcsúfotót, most pedig itt állunk a máramarosi Iván pap havasán és szinte megelevenednek Révész Jenő 1915-ben írt sorai. Amerikában „megnéztünk mindent, s hazahoztuk, ami jó volt” – Hamvas Béla örökérvényű üzenetéhez csak annyit tennénk hozzá, hogy valóban fontos az idegen kultúrák megismerése, és az ott magyarnak megmaradt diaszpóra bemutatása, de a mi dolgunk elsősorban itt van, a Kárpátok alatt. Mindez akkor vált igazán világossá, mikor Rónaszéken beköszöntünk az apró magyar közösséghez. Nincsenek hangzatos szólamok, csak a csendes Isten hozott, meg a szatmári szilva, amely mellett el lehet beszélgetni magányról, konok megmaradásról, a valaha virágzó bányászat leépüléséről, a vidék magára hagyatottságáról.

De visszatérve az Iván pap havasára: az 1943 méter magas csúcsot hosszú évtizedekig még csak meg sem lehetett közelíteni, hisz a Szovjetunió határán állt. Pár esztendeje szűnt meg a szigorú határőrizet a romániai oldalon, így ismét legálisan lehet ide feljönni a Szépvíz-patak völgyéből. Arra azért érdemes figyelni, hogy a majd 1300 méteres szintkülönbség miatt a túrára rá kell szánni egy egész napot. Aki azonban felér, az könnyen úgy járhat, mint mi, vagy Révész Jenő, aki 1915-ben a csúcsra érve nem tudta, mit nézzen, a „közeli fantasztikust, vagy a távoli csodásat”.

Kéménd és Nagyrápolt között emelkedik a minden bizonynyal sokak által jól ismert Kenyér-hegy, hisz aki az új dél-erdélyi autópályán közlekedik, az nem tudja nem észrevenni jellegzetes alakját, ahogyan szinte uralkodik Kenyérmező felett. 2019 tavaszán végre ide is eljutottunk, és természetesen felkapaszkodtunk az Aranyi-hegynek is nevezett oromra, és bár aranya ugyan nincs, de különleges ásványai miatt messze földön híres. Innen jól belátható a Maros völgye, és a mögötte emelkedő kárpáti hegylánc a Kudzsiri-havasoktól a Retyezátig. Mi azonban innen már a következő megállókat, Piskit kémleltük. A város nevét hiába keressük a pápai tizedjegyzékben, Piski az itt kialakított vasúti csomópontnak köszönheti létét, amikor 1866-ban kiépült az Első Erdélyi Vasút Dévától idáig tartó szakasza. A vastas településen 20 év múlva megszervezték a római katolikus

plébániát és templomot is építettek. Kertjében a '48-as emlékoszlopnál évről évre március 15-én egybegyűlnek a környék magyarjai. Mert amiért Piski neve örökre beírta magát a magyar történelembe, az a híres-nevezetes csata, amelyben 1849. február 9-én Bem József honvédtábornok seregei megálljt parancsoltak Puchner Antal császári seregeinek. A Sztrigy feletti fahíd jelentette akkor a hazát. Ahogy Bem is megállapította: „ha elvész a híd, elvész Erdély is.” S a híd a honvédek kezén maradt, míg Erdély újra magyar uralom alá került.

Lám, mennyi kevésbé ismert turisztikai célpontot fel lehet fűzni egy pár napos túrára, ám a java még csak akkor következett, mikor a Gyógyi-völgyön felkapaszkodva behatoltunk az Érchegységbe.

A feredőgyógyi vízesés és római fürdő felfedezése után érkezünk Mádára. A kicsiny település fölött a Gyógyi-patak egyik ága pazar hasadékot vajt ki magának. Az ércesedésről, szurdokairól nevezetes Csetrásban több mint 100 ásvány van jelen, ebből hetet itt jegyeztek le először a világon, köztük a nagyágitot is. Látnivaló Körösbánya és Brád környékén is bőven akad, elég, ha a Ribicsorai-szorosra, a Grohoti-szikhidra vagy éppen utunk végállomására, a Vulkánra gondolunk. A Vulkán csak nevében tűzhányó. Mészkből felépülő takaróroncsa vad szirtként emelkedik homokkő környezetébe. Három oldalon meredek, helyenként 300 méteres sziklafalak szegélyezik. Tetejére kimászva páratlan kilátás tárult elénk, miközben együtt vallottuk az 1933-ban itt járt Kovács Rózsival: „Szemünk fáradtan s lelkünk fájdalmasan pihen meg a panoráma után. Mert nekünk ez most már csak panoráma, s ha gyönyörködve felejtsük rajta szemünket szívünkhöz nőtt kincseinken, felriaszt egy profán hang, mely emlékezetünkbe hozza, hogy mi most csak vendégek vagyunk régi otthonunkban.” ■

Visó-havasok

■ „A felszabadultságnak ősi vágya lángol fel a turistalélekben, mikor kiszakítani törekszik magát a kulturált élet ezer rabláncából, elhagyni a mindennapi robot és gondok unt színpadát, hogy magányos csúcsok, őserdők társaságát keresse fel. Ez a turista életbölcsélet sokszorosan illik a Kárpátok koszorújának eme elhanyagolt gyöngyére, a Máramarosi-havasokra. Vadregényesség szempontjából sokkal több élményt nyújtanak, mint azok a helyek, ahol a turistáskodásnak mindinkább üzleti íze lesz, ahol számtalan rendszabály korlátoz, ahol ugyan több a kényelem, de mind kevesebb az érintetlen természeti szépség. Hamisítatlan eredetiség, a mesterkéltétség teljes hiánya teszik értékesé ezeket a havasokat. Itt elfelejtkezünk a mechanizált kultúráról, s csak lelkünk felszabadult érzései ölelnek a tájszépségek végtelenségével.” (Barabás Kálmán: *A Máramarosi-havasokról*, 1934)

Pontosan ez az, amiért a Hazajáró is folyton visszatér a jó öreg, „bús, borongós” Máramarosba. Sok hegyét-völgyét, tájszépségét átöleltük már régi gyepűvidékünknek, ami vad láncolataival védte, kimeríthetetlen erdeivel és sókészlével gazdagította a Magyar Királyságot. A Tiszát kereső vízfolyásokkal szabdalt, kristályos kőzetű Visómelléki-hegyekben is jártunk már, csak épp legnevezetesebb tömbje, az Iván Pap havasa ormán nem lobogott még zászlónk, egészen 2018 őszéig. Hogy miként jutott fel a zászló a csúcsra, az a YouTube videómegosztón visszanezhető a *Visó-havasok 2. – A Tisza mentéről az Iván-havasra* címen.

Forgatunk a Máramarosi-havasokban

Nagyági-hegység

■ „Vajon nem lélegzünk-e fel nyugodtabban, midőn hivatalszobánk tetőfelét a levegőég azúrkupolájával cserélhetjük fel, ágyunkat a lúdtollas párnák helyett a mezők füve képezi és távol az emberi létfenntartás mesterkélt módjaitól, egyedüli főnökünk a nagy Isten? E tényezők mozgattak arra, hogy Magyarhon erdélyi részének a városi néptől kevésbé nyugtalanított hegyormai felé, a Csetrás-hegységbe vegyem utamat.” (Hangay Oktáv: *Utazásom az Andrassy-havasokban*, 1888)

Kinizsi Kenyérmezőn, Bem Piskinél. Két történelmi diadal, melyek beke-retezték újabb Hunyad megyei túránkat. A Maros lapályán elterülő Kenyérmezőről kapaszkodtunk fel az ércesedérről és karsztosodásról nevezetes vulkáni eredetű Nagyági-hegységbe. Csetrásnak is nevezik az Erdélyi-érc-hegység változatos hegyvilágának ezt a déli, nemesfémekben gazdag nyúlványát. Lábainál, a Maros mentén a múltunk porba vesző és megújuló emlékeinek színpalái között a Hunyad megyei magyarok eltűnő és újjáéledő szóránközségei vártak bennünket. A filmet a YouTube-on lehet megnézni a *Nagyági-hegység – Kenyérmezőtől Piskiig a Csetrásra át* címen.

Feredőgyógy – a római fürdő

Guraszáda román kori temploma

Erdélyi-érchegység

■ „Az élet legszebb ajándéka az emlékezés. És mi nyújthatna szebb emléket a legfenségebb alkotóművész: a Természetnél? Keressük hát fel minél gyakrabban, gyűjtsünk minél több szép emléket, s a képzelet szárnyán juttassunk belőle mindenkinek.” (Kovács Rózsi)

Erdélyország kapujában a mócok földjére lépve, az Aranyos, a Maros és a Fehér-Körös ölelésében hamar belegabalyodhat a turista az erdélyi szigethegyvidék legváltozatosabb felépítésű tagja, az Erdélyi-érchegység zűrzavaros rengetegébe. Híres Aranynégyszögében már jártunk, most délnyugati hegycsoportjait látogatjuk meg. Amilyen sokszínű kőzet- és felszínalaktani szempontból, olyan változatos történelme is, amit persze itt is a magyarság sínylett meg a legjobban. Főleg amikor a karsztfelemsíkokról lezúduló móc jobbágyok meglátogatták a medencék magyar nemeseit. Gabalyodjunk hát bele az Érchegység rejtelmes ösvényeibe, amelyeken történelmi emlékek és karsztjelenségek vezetnek végig a Maros mentéről a Vulkan mészköszirtjére. A filmet *Erdélyi-érchegység 2. – A Marostól a Vulkanig* címmel lehet megtalálni a YouTube videómegosztón.

Kilátás a Vulkanról észak felé

Fischer Aladár aradi turista emlékezete

■ Amint arról néhányszor már mi is tudóságot tettünk, voltak az erdélyi turistaságnak olyan nagyságai, akiket nem jellemezhetünk az EKE-ben viselt magas tisztségekkel, mert nem viseltek tisztségeket, sőt némelyek még az EKE tagjai sem voltak. Egyszerűen imádták a természetet, s ha csak tehették, kinn bók-láztak a hegyek és völgyek ölén. S ha még tanárok is voltak, akkor diákjaikat is elvitték magukkal kirándulni, meg akaráván velük szerettetni azt a csodát, amit természetnek nevezünk.

Fischer Aladár pontosan ilyen erdélyi turista volt.

Semmiféle tisztséget nem viselt a rövid életű aradi EKE-ben, ám rajongott a természetért, s mint tanár nem győzte diákjait a nyári iskolai szünetekben kivinni kirándulni Erdély lelkeit rabul ejtő, tündéri hegyei közé.

Amiért mindaddig nem írtam róla, annak oka az, hogy ahány forrásművet vettem a kezembe, annyi változatot találtam születési helyére és idejére. Ezek után vajh melyik lehet a helyes adat?

Gulyás Pál *Magyar írók élete és munkái* című könyvsorozatának IX. kötete a 154. oldalon Budapestet és 1882. március 16-át jelölte meg helyszíneként és időpontként. Az aradi Kölcsey Egylet *Arad és vidéke* című kiadványa (Arad, 2005) szerint a 188. oldalon az olvasható, hogy Fischer „felvidéki születésű lévén...” Az *Erdélyi Kárpát-Egyesület 120 esztendő* című kiadvány (Kolozsvár, 2011) 467. oldala szerint „A selmezbányai cipser származású Fischer Aladár...”

Mármost róla írva téves adatot természetesen nem akartam közölni. De melyik a helyes? Végül az Egri Ferenc által az *Erdélyi Gyopár* 2011. évi 3. számában, a 32. oldalon közölt adatokat fogadtam el, melyek szerint a jeles turista Budapesten 1882. március 2-án látta meg a napvilágot. Hogy miért ezt? Egri a hivatkozott *Fischer Aladár és az aradi bihargók* című írásának adatait a turista dédunokájával, Bihari Nórával folytatott személyes beszélgetésére alapozta. Az én kiindulásom pedig az volt, hogy az adatok ezen tarka kavalkádjából talán a hozzátartozó leszármazott adatai a leg-hitelesebbek.

Abban már egyetértés van a források között, hogy Aladár Selmezbányán kezdte meg középiskolai tanulmányait, majd Kassán érettségizett a római katolikus főgimnáziumban az 1900-as évben. Még ugyanebben az évben Özséb néven belépett a jászóvári premontrei kanonok rendbe, s hittudományi és filológia tanulmányait párhuzamosan végezte. Megszerezve a latin-görög szakos tanári végzettségét, még fölszentelése előtt a rendből kilépett. Tanári pályáját 1907-ben a nagykanizsai piarista gimnáziumban világi tanárként kezdte, de még ebben az évben az aradi királyi katolikus

gimnáziumhoz került mint görög-latin szakos tanár.

Hamarosan megnősült, s már harmadik gyermeküket várták, amikor kitört az I. világháború. Behívták katonai szolgálatra, s csak négy év múlva, 1918 őszén térhetett vissza Aradra a családjához. Folytatta tanári munkáját, s mindent megtett, hogy iskolája az impériumváltozás után is fennmaradjon. Néhány hónap alatt tökéletesen megtanulta az államnyelvet, s Burján János repatriálását követően 1921-től Fischer lett az iskola igazgatója. Mivel a régi iskolaépület nem használhatták s a tanítást öt épületben folytatták, Fischer gyűjtést szervezett, s megépítették iskolájukat, melybe 1923-ban költöztek be.

Diákjainak minden nyáron többnapos kirándulásokat szervezett a Bihar-hegységbe, melyeket ő is vezetett. Mivel személyesen ismerte Czárán Gyulát, akivel valaha együtt is kirándult, diákjainak nagy lelkesedéssel beszélt Erdély egyik legnagyobb turistájáról. Menteni akarták Czárán pusztuló világát, s e célból alapították meg az EKE rövid életű aradi osztályát.

Ám Fischer Aladár nem csak mint tanár, igazgató és diákjainak minden nyáron többnapos kirándulásokat szervező vezető végzett kiváló munkát, hanem a kulturális élet több területén is. Segítette a római katolikus egyház tevékenységét, szerkesztője lett a *Vasárnap* című jelentős katolikus folyóiratnak. A Kölcsey Egyesület péntekenként tartott előadásainak előadói közé tartozott, aki irodalmi, történelmi, szociológiai és filozófiai témákat is érintett. Mindezt oly magas színvonalon művelte, hogy előbb az egyesület választmányi tagjai közé választották, majd

ügyvezető elnöke lett. Dr. Berthe Nándorral kezdeményezője volt a *Fecskés könyvek* sorozatnak, s baráti kapcsolatot ápol a Spectator néven is ismert Krenner Miklóssal.

Az említett *Vasárnapot* 1940 decemberében betiltották, s ettől kezdve Dél-Erdélynek nem volt irodalmi lapja. Fischer értelmiségi sorstársaival összefogva hatalmas küzdelembe kezdett egy új irodalmi lap létrehozásáért. Ez a *Déli Hírlap* segítségével 1843 júniusában sikerült is, mert szerkesztésében megindult a *Havi Szemle*.

Közben észrevette sajnálatos betegsége, a leukémia első jeleit. Nyári szabadságát még Kaszóján töltötte, de állandó fáradtsága miatt egészségi állapota már-már válságosra fordult. Felcsúszásával Budapestre utazott, abban bízva, hogy az ott élő orvos fia talán segíthet rajta. Betegségét azonban nem tudták gyógyítani. Három fia ötször adott vért részére, de mindez csak átmeneti segítségnek bizonyult. A kór legyűrte, s Budapesten 1943. december 7-én elhunyt. A *Havi Szemle* 1943 karácsonyi számában költő barátja, Olasz Lajos írta nekrológiáját. Temetése Budapesten, a Kerepesi úti temetőben volt, sírjának fényképével zárjuk megemlékezésünket.

Végezetül emlékeztetjük olvasóinkat, hogy az *Erdélyi Gyopár* már említett, 2011. évi 3. számában Egri Ferenc további érdekességeket írt meg Fischer Aladár dédunokájával, Bihari Nórával történt személyes találkozására. Írt például azokról a régi, dokumentumértékű fényképfelvételekről, amelyeket Bihari Ödön, Aladár fia, Nóra nagyapja készített a Bihar-hegységben még az 1930-as években. ■

Dr. Polgárdy Géza

1. Fischer Aladár
2. Fischer Aladár csoportképén (balról a második)
3. Fischer Aladár iskolája tablóképén (középen balra)
4. A *Biharország* c. turistalap 1930. évi 3-4. száma, benne Fischer Aladár írásával
5. Fischer írásának 1. oldala a *Biharország* c. turistalapban
6. A két aradiról szóló könyv külső borítója
7. Fischer Aladár sírja Budapesten, a Fiumei úti temetőben
8. Aradi emléktáblája a volt iskolájában (MILKA ZSOLT FELVÉTELE)

A selyemgombák nemzetsége II.

A selyemgombák újabb fajaira szeretném felhívni figyelmeteket. Kalapjuk széle bordás, lemezeik fehéresek. Mélyen a talajba ülő tönk alján mindig jól fejlett hüvelyszerű bocskor van. Közös jellemzőjük a gallér hiánya.

Bélfenyéri Gábor
EKE Marosvásárhely
belfenyereg@yahoo.com

■ Rőt selyemgomba (*Amanita fulva*)

Kalapja fiatalon kúpos, majd domború, végül ellaposodik. Narancsbarna, barna, sötét vörösbarna, széle felé kissé világosabb. Felülete csupasz, fiatalon kissé tapadós, fénylő, széle erősen bordázott. Lemezei sűrűn és szabadon állók, szélesek, fehérek. Tönkje lefelé vastagodó, fehéres, krémszínű, felülete csupasz, gallérja nincs, fehéres vagy vörösbarna foltos bocskora jól fejlett, hüvelyszerű. Húsa puha, vizenyős, fehéres. Feltételesen ehető, nyersen mérgező faj.

■ A selyemgombák nagyon szép gombák, nyáron és koraősszel teremnek. A galócáktól a gallér hiánya, valamint a bordás kalapszél különbözteti meg őket. Igazi élmény rájuk találni és közelebbről szemlélni őket. Gombász velünk továbbra is!

■ Felhasznált irodalom: www.miskolcigombasz.hu, Ewald Gerhardt: *Gombások kézikönyve*

■ Sárgásbarna selyemgomba (*Amanita battarrae*)

Kalapja sárgás-, zöldes-szürkésbarna, széle idővel kihalványodik, felülete gyakran fényes lesz, pereme fésűsen bordás, vékony húsu, burokmaradvány többnyire nincs rajta. Tönkje fehéres vagy a kalaphoz hasonló színű, finoman pelyhes vagy kissé kígyóbórszerűen mintázott, bocskora fehéres színű. Csak alapos sütés-főzés után fogyasztható.

■ Szürke selyemgomba (*Amanita vaginata*)

Kalapja fiatalon kúpos, majd domború, végül ellaposodik. Világosszürke, szürke, általában csupasz, csak ritkán látható rajta fehér burokmaradvány, széle erősen bordázott. Lemezei sűrűn és szabadon állók, szélesek, fehérek. Tönkje karcsú, nyúlánk, felfelé elvékonyodó, fehéres, gallérja nincs, bocskora jól fejlett, hüvelyszerű. Húsa puha, vizenyős, törékeny, fehér, íze, szaga nem jellemző. Feltételesen ehető, nyersen mérgező.

Védett területek
rejtett kincsei

A Triglav Nemzeti Park

■ A Kolozsvári Szénafüvek Természetvédelmi Területről forduljunk nyugatra, és látogassunk el Szlovéniába, a Júliai-Alpok szívébe, pontosabban a Triglav Nemzeti Park csodálatos sziklavilágába. Oda, ahol már kora tavasszal hívogat szépséges virágaival a hegyi dombor (*Hacquetia epipactis*), ahol a nyár elején csábít túsírára káprázatos lepelével egy endemikus kosbor, a *Nigritella lithopolitana*, ahol még késő nyáron is virágzik a gyönyörűségei havasi gyújtóvirág (*Linaria alpina*).

A szlovéniai Alpokban már a 20. század elején próbáltak védett zónát alapítani (Albin Belar professzor kezdeményezésével), sajnos sikertelenül. Az első természetvédelmi terület csak 1924-ben látott napvilágot (1600 ha felületen), aztán 1960-ban végre létrejött a nemzeti park is (2000 ha), amit 1981-ben szinte 84 000 hektárra bővítettek. 2003-ban a Júliai-Alpokot és a Triglav Nemzeti Parkot az UNESCO javaslata nyomán, a környezet megóvásáért indított kutatási program keretében, bioszféra-rezervátumba iktatták.

A Júliai-Alpok a Keleti-Alpok egyik legkáprázatosabb hegycsoportja mind geográfiai, geológiai, mind botanikai szempontból. Földtani perspektívából többnyire a triász kori mészkövek a dominánsak, de a jura meg krétakori kőzetek is jelen vannak. A masszívum legnyúlánkabb csúcsa a Triglav, amely 2864 m magasra emelkedik a tengerszint felett.

A hegység botanikai feltárása már a 18. században megkezdődött, az első florisztikai kutatások Belsazar Hacquet és Franz Xaver von Wulfen nevéhez fűződnek. Napjainkban a nemzeti park területén a botanikusokat inkább fitocónológiai (növény-társulási) és genetikai kutatások foglalkoztatják.

A nemzeti park sok ritka, veszélyeztetett fajjal bővelkedik, a *-al jelöltek a Keleti-Alpok endemizmusa: sokcimpájú holdruta (*Botrychium multifidum*), virginiai holdruta (*Botrychium virginianum*), havasi szirtipáfrány (*Woodsia alpina*), kecses szirtipáfrány (*Woodsia pulchella*), havasi szellőrózsa (*Anemone baldensis*), *Ranunculus traunfellneri**, *Ranunculus seguieri*, harangláb (*Aquilegia einseleana**), alpesi törpemák (*Papaver aurantiacum*), júliai mák (*Papaver ernesti-mayeri**), Kerner-mák

(*Papaver kernerii**), *Papaver victoris**, júliai madárhúr (*Cerastium julicum**), egyvirágú madárhúr (*Cerastium uniflorum*), *Cerastium carinthiacum**, Veselsky-hab-szegfű (*Silene veselskyi**), *Viola pinnata*, *Viola calcarata* subsp. *zoysii*, *Salix glabra*, Waldstein-fűz (*Salix waldsteiniana*), Waldstein-kakukk-torma (*Cardamine waldsteinii*), *Arabis vochinensis*, *Alyssum ovirense*, havasi daravirág (*Draba aspera*), *Draba dubia*, szikladisz (*Petrocallis pyrenaica*), kereklevelű tarsóka (*Noccaea rotundifolia*), alpesi erika (*Erica carnea*), törpehangarózsa (*Rhodothamnus chamaecistus**), alpesi medveszőlő (*Arctostaphylos alpina*), Wulfen-kankalin (*Primula wulfeniana*), cifra kankalin (*Primula auricula*), *Primula villosa*, Hausmann-gombafű (*Androsace hausmannii**), *Androsace helvetica*, erdei ciklámen (*Cyclamen purpurascens*), *Saxifraga squarrosa**, Burser-kötörőfű (*Saxifraga burseriana**), *Saxifraga paradoxa**, Hohenwart-kötörőfű (*Saxifraga hohenwartii**), Clusius-pimpó (*Potentilla clusiana*), havasi pimpó (*Potentilla nitida*), *Astragalus penduliflorus*, havasi boroszlán (*Daphne alpina*), *Daphne striata*, puszpáng pacsírtafű (*Polygala chamaebuxus*), bavar völgycsillag (*Astrantia bavarica*), hegyi dombor (*Hacquetia epipactis*), havasi iringó (*Eryngium alpinum*), osztrák gurgolya (*Seseli austriacum*), Clusius-tárnics (*Gentiana clusii*), sárga tárnics (*Gentiana lutea*), törpe tárnics (*Gentiana pumila*), magyar tárnics (*Gentiana pannonica*), *Gentiana terglouensis*, havasi gyújtóvirág (*Linaria alpina*), *Paederota lutea**, szártalan kakastaréj (*Pedicularis acaulis*), rózsás kakastaréj (*Pedicularis rosea*), *Pedicularis elongata**, gleccserszéli kakascímer (*Rhinanthus glacialis*), szíveslevelű gubóvirág (*Globularia cordifolia*), Zois-harangvirág (*Campanula zoysii**), *Campanula carnica*, erdei varjúkőröm (*Phyteuma spicatum*), Sierber-varjúkőröm (*Phyteuma sieberi*), *Linnaea borealis*, *Achillea atrata**, kopaszlevelű bérclapu (*Adenostyles alpina*), kárpáti macskatalp (*Antennaria carpatica* subsp. *helvetica*), júliai imola (*Centaurea julica**), Kerner-zörgőfű (*Crepis kernerii*), gleccserszéli zergevirág (*Doronicum glaciale**), *Doronicum grandiflorum*, havasi gyopár (*Leontopodium alpinum*), *Leucanthemum lithopolitanicum**, *Petasites paradoxus*, *Saussurea discolor*, *Saussurea pygmaea*, *Carex frigida*, alpesi lilium (*Lilium carniolicum*), *Nigritella lithopolitana** stb.

Dr. Bartók Attila

Bukarest

bartok.attila@gmail.com

FOTÓ: BARTÓK ATTILA

1. Clusius-tárnics (*Gentiana clusii*)
2. Fedelékes kötörőfű (*Saxifraga oppositifolia*)
3. Havasi daravirág (*Draba aspera*)
4. Szikladisz (*Petrocallis pyrenaica*)
5. *Paederota lutea*, a Keleti-Alpok endemizmusa
6. Törpehangarózsa (*Rhodothamnus chamaecistus*)
7. A Triglav-menedékház

A Triglav-csúcs (2864 m)

A kárpáti macskatalp (*Antennaria carpatica* s.l.) (s.l. = senso lato = tágabb értelemben) a fészkesek (*Compositae*) családjába tartozó faj, melynek előfordulását a Pireneusokban, az Alpokban és a Kárpátokban bizonyították. A tőlevelek alakja és szőrözöttsége alapján három alfajt is leírtak, így az *Antennaria carpatica* subsp. *carpatica* csak a Kárpátokban (Magas Tátra, Alacsony Tátra, Bliznica, Dragobrat) honos, az *A. carpatica* subsp. *helvetica* az Alpok endemikus növénye, az *A. carpatica* subsp. *amphilanata*-t pedig az Alpok és a Pireneusok bennszülött taxonjának tekintik (Chrtek & Pouzar, 1985).

A kárpáti macskatalp fészkepikkelyei barnák, a gyökertarackok hiányoznak, a levelek mindkét oldalukon lazán gyapjasszőrűek, molyhosak, míg a rokon, parlagi macskatalp (*Antennaria dioica*) fészkepikkelyei fehérek vagy rózsaszínűek, a föld alatti sarjak jelen vannak, a levelek az oldalukon csupaszok, a hátsó oldalukon gyapjasak (fehéres szőröcskékkel). A fajt a romániai Kárpátokból is idézték (Gutin-hegység, Csalhó, Bucsecs, Fogarasi-havasok), de itt tulajdonképpen a parlagi macskatalppal tévesztették össze.

Fajunk a szubalpesi és alpesi régiók lakója, füves, sziklás helyeken, füves párkányokon, mindig mészkövön nő, általában júniusban bontogatja csodálatos szirmait. Veszélyeztetettsége inkább a klímaváltozásokhoz és a ritkaságához (szétszórt egyedek) kötődik.

A szikladisz (*Petrocallis pyrenaica*) a keresztesvirágúak (*Cruciferae*) családjába tartozó párnanövény (mohapárnára

emlékeztető kis, gyepes növény), amelyet a Pireneusok, az Alpok és a Kárpátok bennszülött fajaként tartanak számon. Törpe növény, szára csupán 2–8 cm magasra nő, levelei ékvállúak, mélyen háromhasábúak, szélük pillás, szirmai rózsaszínűek vagy világos ibolyás színűek, becőkéje tojásdad, kihegyezett csúcsú. Taxonómiailag a daravirág génuszhoz áll legközelebb, először Linnaeus írta le *Draba pyrenaica* néven. Molekuláris kutatások azonban tisztázták rendszertani pozícióját, így a fajt a *Petrocallis* nemzetségbe sorolták. E növény előfordulása a Kárpátokban is bizonyított, igaz, hogy csak a Bélai-Tátrából van recens, biztos adat; a Délkeleti-Kárpátokban a Fogarasi-havasokból és a Bucsecsből idézték, de sajnos mindkét hegységből csak kétes herbáriumi bizonyíték származik (nem tudjuk igazolni a begyűjtött példányok pontos származási helyét). A Triglav Nemzeti Parkban az alpesi övezetben találkozhatunk vele, sziklás, köves, füves helyeken, általában mész- vagy dolomittalajon. Virágzása júniusban és júliusban történik, augusztusban már csak gyümölcsös példányokat láthatunk. Veszélyeztetettsége a Júliai-Alpokban inkább a klímaváltozásokhoz kötődik.

A puszpáng pacirtafű (*Polygala chamaebuxus*) a pacirtafű-félék (*Polygalaceae*) családjába tartozó ritka faj, melynek elterjedése az Alpokban, az Appennin-hegység északi részén, a Dinári-Alpok északi felén, valamint egy pár Közép-Európai kisebb hegységből (pl. Jura, vagy Baváriai-erdő) ismert. A fajt a Délkeleti-Kárpátokból is idézték (Borza, 1927), utólag a növényt azonban nem találták a botanikusok sem a Bucsecs, sem más hazai hegységek bércein.

A puszpáng pacirtafű egy 5–30 cm magas félcserje, levelei bőrneműek, maradandók, a párta halványsárga vagy fehéres, a vitorla (a két belső csészelevél) szélesen nyitott, lefesző, nem zárja be a pártát. A Triglav Nemzeti Parkban a fenyvesek övétől egészen a hegység szubalpesi részéig nő, mindig sziklás, köves helyeken, mész- vagy dolomittalajon, általában az *Erico-Pinetalia* rend keretén belül. Virágzása májustól júliusig történik. ■

Felhasznált irodalom:

Borza A., 1927, Descoperirea plantei *Polygala chamaebuxus* în Bucegi. Floarea regelui Ferdinand. Transilvania 59: 290–293.
Chrtek J., Pouzar Z., 1985, Further comments on the problem of *Antennaria carpatica*, Preslia 57: 193–198.

A Triglav Nemzeti Park

ÖKO-LÁBNYOMOK

Az Erdélyi Gyopár környezetvédelmi és honismereti melléklete

Kitartó útitársaink, a gyomnövények

Nyári hérics (*Adonis aestivalis*) ■ FOTÓ: GABRIEL GIGEA

■ Ha a gyomok nyomába eredünk, viszonylag rövid kutakodás után számos meghatározásra bukkanhatunk. Ezúton biztatnám is a kedves olvasót, miután kellő ismerettel vértette fel magát a témában, próbáljon legalább annyi, minden ezen kritériumokat teljesítő gyomnövényt lelni, ahány definíciót talál! Önmagában ez is sejteti, mennyire érdekes, izgalmas és sokrétű a gyomok világa, és bár alapvetően növényekről van szó, mégsem elégséges a növényökológiai, növényföldrajzi megközelítésük, hiszen szorosan kapcsolódnak az emberi tevékenységekhez, nemcsak agrártudományi, de kulturális antropológiai vonatko-

zásban is. Néhány fő szempontot kiemelve, általában a rendszeres emberi bolygatáshoz (különösképpen a növénytermesztéshez) jól alkalmazkodott, szaporos, a termesztési célok tekintetében semleges vagy káros növényeket illetjük a gyom megnevezéssel. Látható, hogy ez a fogalom sokkal inkább egy környezetfüggő jelleget, „magatartásformát” és ennek megfelelő értékítéletet takar, mintsem fajra jellemző tulajdonság-együttest.

Eredetüket tekintve a gyomnövények egyik legizgalmasabb csoportja a szántóföldi specialisták, más néven kultúr-
növény-utánzóok. Ezen fajok evolúciója

a termesztett fajtákéval együtt zajlott, így az ember közvetett módon járult hozzá kifejlődésükhöz, a kultúrnövények kitenyésztése során „diktálva” a környezeti feltételeket. Így ezek a fajok számos tulajdonságukban hasonlókká váltak a termesztett fajtákhoz mind morfológiájukban (hasonló megjelenés elsősorban csíranövényként, hasonló magasság, magméret, magtömeg), mind fenológiájukban (hasonló csírázási, termelési idő, a magok száron, illetve zárt termésben maradása). Talán legismertebb és legszemléletesebb példa erre a konkoly (*Agrostemma githago*), amelynek lenben és gabonában előforduló változata is ismert. A begyűjtött termés gyomoktól való tisztításának legegyszerűbb, leggyorsabb és legrégibbtől alkalmazott módja a szelelés, amikor is a jellemzően kisebb tömegű gyommagok egyéb törmelékkel együtt elválnak a nehezebb magokkal rendelkező terménytől. A konkoly változatainak magjai pedig zsugorodtak (len) vagy növekedtek (gabona), hasonlóan a „házigazdát” nyújtó kultúrnövény magjához, illetve szemterméséhez.

A növénytermesztés és egyéb emberi környezetátalakító tevékenység más gyomfajok bölcsőjéül is szolgált, amelyek, ha nem is ennyire specializált módon, de kötődnek az emberi beavatkozáshoz. Honosságukat tekintve ezek egy negyedik csoportot képviselnek az

1. Tűmagvú berzenke (*Scandix pecten-veneris*)
FOTÓ: GABRIEL GIGEA
2. Konkoly (*Agrostemma githago*)
FOTÓ: MIHOLCSA ZSOMBOR
3. Gyomos útszél mezei szarkalábbal (*Consolida regalis*), pipacssal (*Papaver rhoeas*) és pipitérrrel (*Anthemis sp.*)
FOTÓ: KUHN THOMAS

vetési müge (*Asperula arvensis*) és a tűmagvú berzenke (*Scandix pecten-veneris*) valószínűleg már el is tűntek, Romániában viszont még szórványosan előfordulnak. A természetvédelmi és mezőgazdasági célokat összehangoló módszerek az extenzív gazdálkodás (kisparcellás, vegyszerreket mellőző, kíméletes talajművelés), védett szántószegélyek vagy akár szándékosan vetett gyomsávok fenntartása, de ide sorolható a permakultúra is. Ugyanakkor létrehozta már szegetális flórarezerzátumokat is néhány országban, ahol középkeri technikákkal művelik a földeket – ezek természet- és néprajzi múzeumoknak is tekinthetők. ■

Sándor Dorottya
NECC – Nature Education
Community Center,
Kolozsvár

őshonos, idegenhonos és újhonos (lásd az *Erdélyi Gyopár* 2021. július–augusztusi lapszámát) növényfajok között, nevezetesen a „hazátlanokét”, hiszen otthonuk nincs, csak házigazdájuk. Ilyen gyomfajok például a gabonarozsнок (*Bromus secalinus*) és minden jel szerint a pipacs (*Papaver rhoeas*) is. Ugyanakkor számos gymnóvény természetes élőhelyeken is előfordul, ahol valamilyen szélsőséges környezeti feltétel vagy természetesen bekövetkező bolygatás tartja fenn ezen pionírfajok életfeltételeit: a mezei szarkaláb (*Consolida regalis*) valószínűleg füves pusztákról származik, a nyári hérics (*Adonis aestivalis*) eredeti élőhelye a szikes és lejtős puszták, a ragadós galaj (*Galium aparine*) ártéri erdők, a közönséges kakaslábfű (*Echinochloa crus-galii*) pedig folyópartok rendszeresen zavart szakaszain is gyakori.

Bár a gyomok – és ezt mutatják szinonimáik is (gaz, dudva, burján) – elsősorban haszontalanságuk és kártékonyosságuk révén élnek a tudatunkban, számos felhasználási módjuk is ismert. Találunk közöttük festő-, gyógy- és takarmánynövényeket, mézelő növényeket, melyek közül a legismertebb a tarlóméz fő összetevőjét termelő tarlóvirág (*Stachys annua*), de emberi táplálékként is nem egyet fogyasztottunk. Kedvelt csemege volt a mogorós lednek (*Lathyrus tuberosus*) gumója, in-

ség idején gyűjtötték a szulákkeserűfű (*Fallopia convolvulus*) és madárkeserűfű (*Polygonum aviculare*) terméseit, a tarackbúza (*Elymus repens*) tarackjából lisztet, a kakaslábfű magjából kását készítették. Sőt, ez utóbbit egy ideig termesztették is az új kőkorbán, akárcsak a gabonarozsнокot.

Tágabb vonatkozásban is több pozitív hozadéka van a gyomok jelenlétének a mezőgazdasági területek életközösségeiben. Óvják a talajt az eróziótól, szerepük van a tápanyageloszlás, vízháztartás, mikroklíma szabályozásában, táplálékot és búvóhelyet biztosítanak számos gerinctelen, rágcsáló és madárfajnak.

Mindezek fényében látható tehát, hogy a gyomfajok védelmében összefonódik a természeti és a kulturális értékek megőrzése. Ez pedig külön erőfeszítést igényel napjainkban, hiszen egyre kiterjedtebb az intenzív (nagyparcellás, műtrágya, erős gyom- és rovarirtók használatával) művelt területek aránya. Ma már több európai ország vörös listáján szerepelnek néhány évtizede még közönségesnek számító gyomfajok. Romániában sebezhető fajként van számon tartva például a konkoly és a tinóöröm (*Vaccaria hispanica*), ritkának minősül a matyó (*Calepina irregularis*), a hagymaszagú tarsóka (*Thlaspi alliaceum*) és a borzas porcika (*Herniaria hirsuta*). Ezek a fajok Magyarországon is veszélyeztetettek, a

Bibliográfia

- Oprea, A. 2005. *Lista critică a plantelor vasculare din România*. Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași
- Botta-Dukát, Z. (szerk.). 2004. *Özönnyövények. Biológiai inváziók Magyarországon*. A KvVM Természetvédelmi Hivatalának tanulmánykötetei 9. TermészetBúvár Alapítvány Kiadó, Budapest.
- Boșcaiu, N., Coldea, Gh., Horeanu, C. 1994. *Lista roșie a plantelor vasculare dispărute, periclitare, vulnerabile și rare din flora României*, Ocrot. Nat. Med. Înconj., București, 38(1): 45-56.
- Pinke, Gy., Pál, R. 2005. *Gymnóvényeink eredete, termőhelye és védelme*. Direkt Kft. Alexandra Kiadó, Direkt Kft., Pécs

2

3

Gyergyóremetei öreg ház új élete

Öreg házak új élete (5. rész)

Ezzel jár az örökség

Csomafalvikumot mutatott be a korábbi lapszámban Köllő Miklós építész, most Gyergyóremetén és Gyergyóújfaluban járunk. Az építész sakkozni hív, ahol a bábuk tulajdonképpen az öreg házak helyiségei, melyekkel úgy kell „lépni”, hogy ne patthelyzet legyen a vége, hanem a mai kornak is megfelelő, élhető élettér.

■ Az előző alkalommal egy öreg ház tájházként való továbbélését mutattam be. Ez viszonylag egyszerű feladat, funkcionálisan alig kell továbbgondolni a házat, a főbb helyiségek megmaradnak, az egykori – mára használaton kívülre került

kamrában kialakítható egy kis illemhely. Bonyolultabb a kérdés, ha a házat nem klubtevékenységre, múzeumi díszletként, hanem tényleges, lakófunkciót megtartó használat szerint kell újragombolni-gondolni a mának.

Hagyományos konyha

1

beáldozni, így mégiscsak az az út járhatóbb, ha az egykori kamra fürdő lesz, a pár lépcsőfokkal lennebb elhelyezkedő nyári konyha meg konyhává avanszál. A ház hátsó bütijén új ajtót kell nyitni ehhez, meg végig kell gondolni, hol lesz a kamra. Ez esetben – mivel nem a régi helyén maradt a konyha – akár túlsúlyba is kerülhet a modern vonalvezetés, nem érdemes palástolni a hűtőt, mosogatógépet, mosógépet, villanylert, de érdemes a bútorokat helyi asztalossal, természetes anyagokból legyártatni. És nem kell mindenáron egy ágyat is betenni a konyhába, legfeljebb egy lócát/padszékét, így kamrának is marad hely...

2

FOTÓ: KÖLLŐ MIKLÓS

1. A kemence és a mosógép jól megfér egymás mellett
2. Ma is üzenettel bíró kézimunkák
3. Nem múzeum, az egyszerűség luxusa

lehet ide bevarázsolni a fürdőt, még a legkisebbet sem – valahogy a két funkció nem fér össze (akárcsak egy csárdában a két dudás): a kamrától azt várjuk el, hogy hűvös legyen és száraz, a fürdőtől az ellenkezőjét, a jó meleget zuhanyzaskor – így a pára a fürdő velejárója. Szerencsés eset, ha kellően magasak és nagyméretűek a szobák, így le lehet választani belőlük egy kis sarkat, mint ha bútor lenne: a fürdő falai nem érik el a plafont, a fürdő dobozként van jelen a térben, saját mennyezettel rendelkezve, s a régi deszkamennyezet a szoba felől nézve továbbfut az új, alig észrevehető funkció fölé. Másképp az egyik szobát kell feláldozni fürdőnek, vagy a házhoz toldott sütőt, nyári konyhát. Az utóbbiban azonban rendszerint ott kuksol a még működőképes kemence, amit kár

El kell fogadni, hogy mindent nem lehet tökéletesen megoldani. De vállalható, kompromisszumokkal jól működő, hangulatos tereket lehet létrehozni. Az itt bemutatott második példa esetében a szobák szintje és az egykori nyári konyha, a leendő konyha közötti szintkülönbség agresszív, többfokú, nagy helyigényű lépcsőt kért volna, amiről nagyot is lehet esni. A sütő, nyári konyha szintjét a kemence miatt nem tudtuk emelni – mert nem akartuk elbontani a még ki nem dőlt s ugyanakkor még be nem dőlt falú kemencét. Így a kemence előtt egy lépettel alacsonyabban megőrződött a régi padlószint, a többi részen meg egy lépcsőfoknyival emelkedett, s lett így egy jó szigetelésvastagságnival magasabb a konyhai padló.

Összegzésül: a modern életvitel új funkciókat vár el a régi parasztháztól – és csak a jól átgondolt, korrekt, ugyanakkor szellemes ötletek jelentik a megoldást, kisebb kompromisszumok árán. Mondhatnánk azt, hogy ezzel jár az örökség. De inkább tekintsük ezt megoldandó kihívásnak. ■

Köllő Miklós építész

Amennyiben csak időszakos, nyári használatra vagy vendégházként szeretné használni a tulajdonosa a régi házat, viszonylag egyszerű a feladat, hisz az egykori, általában bőven méretezett konyha az továbbra is konyha tud maradni. Egy ilyen régi székely konyhában ott van az ülőalkalmatosságként használható ágy, mellette a sokszemélyesre bővíthető jó nagy asztal, a kredenc – felújítva ezek a bútorok, meghitt világot idézve, jó hangulatot tudnak teremteni. Maradhat a fedőlapja résein kiszűrődő fényt mennyezetre vetítő régi sparhert, a jól eső duruzsolású csikókályha, mellé jöhet a kis főzőlap, mosogatógépy. Szóval a régi hangulatot pár kortárs, tiszta vonalvezetésű, de összességében elenyésző arányú konyhai elem kontraszt révén csak fokozni tudja. Persze, a vizet be kell vezetni, meg kell oldani a mosogatórész zónájában a padlóvízesedés kérdését – de ezek járulékos kellékek, mint nagyanyáink idején a tutit megmondó feliratú, bájos, elnagyolt emberábrázolású falvédők.

Már az időszakos használat esetében is gond, hogy a kamrára mint tárolófelületre továbbra is szükség van (és az is jó, ha ide kerül a hűtő). Így nem

3

Képeslapok a nagyvilágból (10. rész)

Az Adria érintése

**Dr. Kovács
Lehel István**
EKE Brassó
klehel77@yahoo.com

■ Reggel korán indultunk Szarajevóból, miután olyan sáncolást hajtottunk végre az autónkkal, hogy azt bármelyik sakkozó megirigyelte volna. A szállodánkhoz is szűk utcácskák vezettek fel, az egyik mellékutcában pedig a szállóvendégek autói parkoltak. A szokás az volt, hogy a recepciónál le kellett adni az autókulcsot, és ha valamelyik vendég el akart utazni, akkor a hotelszolga elvitte az előtte parkoló autót, ekkor meg lehetett ejteni a rosálást, kihúztuk az autónkat, majd a hotelszolga készségesen a helyére parkolta az összes többi autót. Ezt a hosszú sáncolást mindig végre kellett hajtani, ha valaki ki akart mozdulni az autójával.

Mostar felé igyekeztünk a zuhogó esőben, s még egyszer megcsodáltuk Szarajevó modern negyedét, amint ráhajtottunk a rövid autópályára. 130 km-es út állt előttünk, s örültünk, hogy egyre közelebb kerülünk az Adriához. Gyönyörű sziklás-hegyes, kanyonos tájakon haladtunk, míg el nem értük a smaragdzöld, lélegzetelállító Neretva folyót, amellyel együtt utaztunk tovább a mesékbe illő varázslatos tájakon.

A Zelengora-hegységéből eredő folyó hossza 225 km, Pločénél torkollik az Adriai-tengerbe. Történelemmel telített hely, a második világháborúban súlyos harcokat vívtak a folyó mentén. Elképesztő zöld színű vize nagyon hideg, nyáron sem éri el a 10°C-t. A mediterrán klímának köszönhetően azonban a deltájában mandarint termesztenek.

A Neretvával együtt futottunk be Mostarba, amelynek fő látványossága a középkori híd. A szláv nyelvekben a most hidat jelent, s az autóban még poénkodtunk egyet a Mostar – Most

stari (a stari régít jelent a szláv nyelvekben) – Most star – All-star game szófordulaton, de egyből elmúlt a vicces kedvünk, amikor megláttuk a hidat. Ez már holt komoly volt, ledöbbsentett.

Valóban a hidak sztárja. Az Öreg híd az UNESCO kulturális örökséghez tartozik. A polgárháborúban lerombolt hidat a magyar honvédség közreműködésével építették újra, és 2004. július 23-án avatták fel. A délszláv háború alatt Mostar számított a horvát kisebbség által kikiáltott, de hivatalosan soha el nem ismert Herceg-Boszniai Horvát Köztársaság de jure fővárosának. A városban a legnépszerűbb sportág a labdarúgás, és sporttörténeti kuriózum, hogy az első boszniai labdát 1903-ban Budapestről kapták.

A februári esős idő miatt egyáltalán nem éreztük, hogy a turisták által sűrűn látogatott Mostar Bosznia-Hercegovina legmagasabb hőmérsékletű városa: forró napokon akár 45°C-t is mutat itt a hőmérő.

Az oszmánok 1468-ban érkeztek a városba, amely a 16. században a neretvai szandzsák székhelye lett. Az Öreg-hidat 1566-ban építették. Egy élmény volt végiglépdelni a csúszós, meredek mészköveken. Lassan, vigyázva, mint ahogy a történelmen gyalogol keresztül az ember...

Szűk, meredek utcákon hagytuk el a várost és utaztunk tovább Međugorje felé. Mintegy 25 km-re voltunk a katolikus világ nagy zarándokközpontjától, a Mária-út déli végpontjától.

Nem hiába „Hegyközi” a jelentése a város nevének, elképesztő szerpentinen kapaszkodtunk fel a Križevac-hegy (Kereszt-hegy) felé.

„A béke királynője” ragyogó fehérbe öltözve, gyermekkel a karján 1981. június 24-én jelent meg hat helybéli fiatalnak, és azóta is többször látják Szűz Máriát.

A katolikus egyházban még mindig vita tárgyát képezik a jelenések, ám a Szent Jakab-templom hamar zarándokhellyé vált.

Az Adria Durrësnél

FOTÓ: KOVÁCS LEHEL ISTVÁN

1. Durrës – a nagy mecset
2. Mostar öreg hídja
3. Dubrovnik

4. Mostar színes házai
5. Međugorje temploma
6. Dubrovnik tornyai
7. Durrës középkori várfala

Meghatottan imádkoztunk egy Üdvözlégyet, s vettünk részt a 11-kor kezdődő misén, amelyet nagy képernyőn a templom kívülről is kivetítenek a téren kialakított padok végeláthatatlan sorának. Lélekben felemelő érzés volt ott lenni.

A Neretvát követve, Metković-nál léptünk horvát földre, s akarva-akaratlanul megjegyeztük, hogy a turizmus terén bizony szintet léptünk. A szomorú az, hogy az árak tekintetében is. A bosnyákok hivatalos pénzneme a konvertibilis marka, az euró duplája, s meglepően olcsó volt minden a szállástól kezdve az üzemanyagig. Nos, Horvátországról már messze nem mondható el ugyanez.

A Klek–Neum-folyosón mentünk át, amely hozzáférést biztosít Bosznia-Hercegovinának egy 5 km-es partszakaszhoz az Adrián, valamint Neum így bosnyák kikötővárossá vált. A Pelješac-híd megépüléséig így Horvátországból 5 km erejéig be kell menni Bosznia-Hercegovinába, majd ismét Horvátországba, ha Dubrovnikba akar jutni az ember. Mi is így jártunk, alig léptünk horvát földre, pár kilométer után ismét visszatessékeltek a bosnyákokhoz, hogy 5 km múlva ismét Horvátországban lehessünk. Persze, a határátlépési procedurákat meg kellett ismételni, de legalább végig láthattuk a mindig gyönyörű Adriát, az istenek tengerét. A nagy vihar és eső ellenére az Adria nyugodt maradt, s ez az érzés lelkünkre is ráragadt, főleg Međugorje után...

Fenséges érzés végigkocsikázni a szerpentes, sziklás Adriaparton, s az érzést csak tetőzi Dubrovnik látványa.

Régi magyar nevén Ragusa, a Délsláv Athén, a Csillagok háborúja forgatója óta az univerzum legszebb városa. Önmagában is bolygóvá vált: a Naboo lett belőle.

A Trónok harca legtöbb jelenetét is Dubrovnikban forgatták – a város szűk, romantikus hangulatú kis utcáskái Királyvár sikátorait alakították. A városban található a Minčeta-erőd is, amely a sorozatban a Halhatatlanok Házaként tűnt fel, itt esett fogságba Daenerys.

A középkorban a tengeri kereskedelem egyik központja, a sokáig a Velencei Köztársasággal is rivalizáló Raguzai Köztársaság székhelye volt. Virágkorát a 15. és 16. században élte, amikor 40 ezer lakosával Európa legnagyobb városai közé tartozott. I. Lajos magyar király 1358-ban megszerezte Velencétől, és egészen 1526-ig a magyar korona tulajdona volt. Jelentős magyar emlék, hogy a város kolostoraiban őrzik Szent István király állkapcsát és koponyadarabját, illetve Szent László jobbját.

Dubrovniktól délkeletre az Otrantói-szoroson át adja át helyét a fenséges Adria a hatalmas Földközi-tengernek – és ezen át a világoceánnak is. Északnyugati irányban a part hosszában számtalan szigetképződmény uralkodik, védett tengersávot hozva létre. Jól lehet itt közlekedni vitorlás hajókkal. Dubrovnik közvetlen közelében van a Dinári-hegység, a karavánkereskedelem számára kedvező adottságú hegyi hágóival. Az ezen a helyen létrejött települést az Isten is kereskedővárosnak teremtette. Dubrovnik egyszerűen csodálatos!

A rövid, ám annál tartalmasabb látogatás után Montenegró felé irányultunk, hogy a határt átlépve, majd Kamenarinál komppal lerövidítve a Kotori-öblön való átkelést, gyakorlatilag a 2021-es nyári utazásunkat ismételjük meg fordított irányban Tivat, Budva, Bar érintésével, hogy Dodaj mellett albán földre lépjünk. A tavaly meglátogatott Lezhë következett, gyorsan átsuhantunk a sötétben, hogy ne zavarjuk az itt nyugvó dédapám álmát, majd az esős éjszakában számos várost érintettünk, mígnem megérkeztünk az ország fővárosába, a 800 ezres Tiranába...

Szállodai szobánkban ücsörgök a laptop előtt egy jó pohár, régi emlékeket felidéző Skënderbeu konyak társaságában. Az 1967. szeptember 1-jén előállított és degusztált italt gyerekkorom kommunista Romániájában is lehetett kapni, sőt akkoriban külföldi utazásunk nagy szuvenirjeként vittük magunkkal Magyarországra, Csehszlovákiába. Az alkoholt kizárólag tölgyfából készült kádban, tunikában és hordóban készítik és érlelik, ez adja egyedi aromáját, illatát és különleges színét. Durrës-hez közeli gyára csoportosan látogatható, sok mindent meg lehet ismerni a konyak előállításának technológiájáról.

Durrësben még egyszer megérinthetjük az Adria isteni vizét. Ógörögül Dürrakhion, olaszul Durazzo, régi magyar nevén Duránc az ország második legnépesebb városa, jelentős ipari központ, tengeri kikötő és üdülőhely. Az Adriai-tenger parti síkján fekszik, szemben Olaszország két kikötővárosával, Brindisivel és Barival.

A várost Sztrabón tanúsága szerint Kr. e. 627-ben korinthiszi és kerkürai telepések alapították Epidamnosz néven. Jól működő oligarchikus társadalmát Arisztotelész is haladó példaként említette Politikájában. A római uralom alatt is virágzott, ma számos római emlék: fürdő, amfiteátrum stb. látható a városban. A várfala a jellegzetes toronnyal a 15. századból való, a Velencei Köztársaság korában építették. A kikötőjéből indult az első albán vasútvonal 1947-ben. Ma Isztambul testvérvárosa.

Olyan Lárnaka-feelinggel sétáltunk végig a pálmafás part szobrokkal szegélyezett nagy sétányán, nagyon finom albán pizzát ebédeltünk, s hatalmas örömmel töltött el az Adria, az istenek tengerének leheletnyi érintése... ■

3

4

5

6

7

1

3

2

Mesészép Föld (15. rész) A csapodár király otthonában

4

5

6

7

8

9

Nem voltunk Leedsben, mégis a Leeds-kastély kertjében, illetve az egyik legismertebb nőfaló király otthonában sétáltunk. Többek között itt töltötte nem unalmasnak nevezhető hétköznapjait VIII. Henrik és első neje, Aragóniai Katalin angol királyné.

■ Sorozatunk előző részében II. Erzsébet brit királynő rezidenciáit látogattuk meg. Ezúttal Kent tartomány egyik leglátogatottabb helyét, a gyönyörű „királynők kastélyát, kastélyok királynőjét” nézzük meg.

Már a bejáratnál sejtethették, hogy itt sokan lesznek, őr irányított, mutatta, hogy merre van még parkolóhely. A belépőjegyek kifizetésekor ugyanazt tapasztaltuk, mint a windsori kastély látogatásakor. Fotó, feljegyzik a belépő számát és egy éven belül – ingyen – még egyszer visszatérhetünk ide. Térképet is kaptunk, erre szükség is volt, hisz óriási az a terület, melyet bejártunk. Rengeteg növény, rendezett park, tavacska, kis vízesés, vízimadarak. Az akkor még borús időben a vadkacsák vagy ismerkedni akartak, vagy csak kis ételt jöttek kunyerálni. A másodikra tippeltünk, igazunk lett. Látván, hogy semmi fogyasztani való nincs a „tarsolyunkban”, továbbálltak. Mi is folytattuk utunkat a fő látványosság felé, a kastélyhoz. Először a 12–13. század környékén épített régi kaputorony romos falai tűntek fel. Az első feljegyzések a 9. századból származnak, valószínűleg Nagy Alfréd király (871–899) uralkodása alatt alapították az akkor még esledes-i birtokon levő „kastélyt”, faerődítményt.

I. Vilmos vagy Hódító Vilmos király (1066–1087) idejében már malmok működtek e területen, erdőségről, szőlőültetvényekről számolnak be a korai krónikások. Mindezeket egy nagy képernyőn követtük, az évszámok peregtek előre, a kastély és területe állandóan változott. Élmény a javából látni, ahogy mindent lebontottak, majd újjáépítettek az igényeknek, a korszaknak megfelelően.

Lehet, hogy másodjára is végignéztük volna e mozgóképes történetet, ha nem toppant volna be a szobába egy felügyelő. Egyből hozzánk jött, ami érthető is, hisz csak mi voltunk a teremben. Miután megtudta, hogy Erdélyből jöttünk, barát-

ságosan megkért, hogy tippeljünk: milyen magas volt VIII. Henrik? Mögöttünk volt felfestett mása, láthattuk, hogy mekkora volt, de gondoltuk, hogy kicsit húzzuk az úriembert és 1,62-t mondtunk. Büszkén, mosolyogva mondta, hogy neem, a daliás király 187 cm magas volt. Egy biztos, mindenhol szívesen válaszoltak bármilyen kérdésre, figyeltek a látogatóra. Lenne mit tanulniuk az ittenieknek.

A kastély évezredes történetéről a keresőmotorok segítségével bárki bővebben olvashat. Annyit még hozzáteszünk, hogy hat királynénak adott otthont, ezért is nevezik a királynők kastélyának. Különböző családok birtokolták, majd 1926-ban egy amerikai örökös, Olive Paget, azaz Lady Baillie vásárolta meg. Rögtön fel is újította, majd a 30-as évektől királyi családok, államférfiak látogatták, összejöveteleket, tanácskozásokat tartottak e helyen. Mert hely az bőven van.

A földszinten rögtön a 15. század királynői lakosztályát és – mily illetlenség – fürdőszobáját tekinthettük meg. A folyosón szobrok a 16. századból, majd beértünk a nagy bálterembe, melyet ugyancsak abban a században építettek. A falakon értékes festmények, az egyiken VIII. Henrik, mintha sóvárogva lesné a 21. század előtte elhaladó hölgyeit. Következik a kis kápolna, az oltár fölött faliszőnyeg, mely a Háromkirályokat ábrázolja. Mondanunk se kell, itt is minden a 15–16. századból való.

Az emeleten tanács- és tárgyalóterem, újabb és újabb szobák, öltözők. Ugyancsak itt található Aragóniai Katalin szobája. Az új kastélyrészben különböző színű szalonok, az ebédlő és a könyvtár kapott helyet. Mindenhol azt éreztük, hogy több évszázadot ugrottunk vissza az időben, még a szobákból is a jellegzetes „öreg szag” árad. Öreg a kastély pincéje is, amint mondták, ez a legrégebből fennmaradt rész. Benne hordók, elzárt pókhálós palackok. Így nézhetett ki a 12. században is, amikor gyakran megcsapolták e hordókat. Napjainkban esetleg megismogathatják a pityókás hangulatú emberek vagy az itt uralkodó félhomályban beverik a fejüket. És akkor beugorhat Chris Norman Midnight Lady dala, azzal a különbséggel, hogy szerelmes karjaikkal nem az éjféle hölgyet, hanem a hordókat ölelik át, és még csak véletlenül se gondolnak arra, hogy e pince a normann korból származik.

Kiérve a szabadba, mindenki talál magának elfoglaltságot. A gyerekeknek nagy játszóteret alakítottak ki, a felnőttek minigolfpályán mutathatják be ügyességüket. A madárpark lakóit örökbe is fogadhatjuk, miután bemutatják őket, magyaráznak minden madárról. Aki hamarabb szeretné megtekinteni a nagy parkot, kisvonattal is megteheti. Egyszóval mindent megtesz a látogatóért a jelenlegi üzemeltető, a Leeds Castle Foundation (Leeds Kastély Alapítvány). Csak ajánlani tudom a bakancslistára. ■

Deák László

FOTÓ: DEÁK LÁSZLÓ

1. A tóval védett Leeds-kastély
2. A Leeds-kastély
3. A kandalló feletti festményen VIII. Henrik
4. Málladozó múlt

5. A kastélypark
6. The Queen's Room, a királynő szobája
7. A könyvtár
8. Vízesés és kastély
9. A bálterem

180 éves Tusnádfürdő

■ 1842-ben, 180 éve az Alvégen, Beszédmezőn alapították Tusnádfürdőt. Érdekes, hogy a Beszédmező helynév Bezedmezew formában már szerepel a gyulafehérvári káptalan 1349-ben Nagy Lajos királynak írt latin nyelvű határbejárási jelentésében. Dr. Ábrahám Ambrus akadémikus írta: „Ott, ahol ma a természeti szépségekben magában álló modern és ragyogó fürdő áll, amelyet méltán szoktak Erdély gyöngyének nevezni.” Az alapítás évében „egy süppedékes, vasas, selymés, borvízfej volt, amelyet az ott nagy mennyiségben és igen sokféle változatban felbugyogó borvíz miatt »Beszédmezőnek« nevezett a tusnádi ember. A néphagyomány szerint a terület felfedezése úgy történt, hogy „egy pásztorgyermek elvesztette marháját, s keresésük alkalmával a Beszédmező forrásaiba tévedt. Történetesen mezítláb volt, s így sokszor suvadt bele a borvízsáros

fejbe. Három nap múlva meglepetve látta, hogy a lábán levő nagy seb, amely előbb sehogy sem akart gyógyulni, hirtelen kezdett leszáradni és rövidesen meg is gyógyult. A fiú az esetet elmondta ismerőseinek, s így hamar híre szaladt annak, hogy a Beszédmező forrásaiban csodálatosan ható gyógyerő van. Az eset hírére hamarosan megindultak a szomszédos községek reumatikus bántalmakban szenvedő betegei és szekereken keresték fel a Beszédmező csodás forrásait.”

A fürdőfejlesztés első pillanatai a tusnádi Élthes Alajos táblabíró nevéhez köthetők, aki Tusnád, Kozmás, Verebes és Lázárfalva községektől 99 évre bérbe vette Beszédmező területét. Fürdőtársulat alakult, amelynek a csiki és háromszéki előljárói a fürdő fejlesztését tűzték zászlajukra. A fürdő alapító szerződéseit lapunk munkatársa, Bicsok Zoltán levéltáros *Írtak Beszédmezőn...* címmel

2011-ben az Areopolisz XI. számában tette közzé.

A tusnádi születésű Kovács Miklós püspök nagy hatással volt a fürdő fejlesztésére, a szegények és betegek elhelyezésére kórházat, nagy kőépületet (Püspökház) építtetett.

A fürdő fejlődése az 1848–49-es szabadságharc idején megtorpant. Gál Sándor csapata Alvég mezején vette fel a harcot az osztrák–orosz csapatokkal, de a Nyerges-tető eleste után feladta a Tusnádi-szoros védelmét. Ebben az időszakban a környező települések lakói, akiktől megvonták az ingyenes fürdőhasználati jogot, felgyújtották a fürdőtelep épületeit, fürdőit.

Tusnádfürdő fejlődésének második szakasza 170 éve, Ferencz József császár 1852. július 29-én tett látogatásával veszi kezdetét. A császár elszállásolására az udvarmester Kovács Miklós püspök házat szelme ki, de őfelsége és kísérete a szabadban, a püspökház szomszédságában sátrakban halt. Szitás János a *Kolozsvár* című lapban 1887-ben közli a főispán Imets Fülöp Jákó főespereshez, a fürdőbirtokosság ügyvivő elnökéhez intézett kérdésekre kapott válaszokból a császárlátogatás egyes mozzanatait: „midőn az ő felsége előtt megjelenő küldöttségek között a csik-tusnádalvégi fürdőbirtokosság is Éltes Alajos vezérlete alatt hódolatteljes üdvözlését tolmácsolta volna, ő felsége legmagasabb válaszában elragadtatással emlékezett meg a kies vidék szépségéről; mire a birtokosság küldöttségének szónoka bátorságot vett magának ugyanazon helyen, mely a felség szállásául szolgált, a birtokosság nevében

*A Csik-Tusnádi-Bezedmezői gyógyfürdő
Társulatának Légyzó Könyvéből kivonat.*

*Olvasván Tacita Sicilia orimus könyvét,
mellynek szerzője 1801-évi Julius János Hunius
Terenzia elzúta ezen szöveget: Tusnád ab aquis acidis
singularis cumprimis virtutis famam obtinuit, az az
Tusnád a kvállekejen való gyógyerőjű savanyu
víz vizeiről hírt nyert magának, s egysemmind
közbejöttből hallván hogy a Tusnád-Bezed mező
létező forrásoknak hatósan működő gyógyerője,
gyakori tapasztalással fogva hűlében s köpönyeg
ben szenvedő emberekkel érintette hapsor*

ő felségének nyomban felajánlani. Ő cs. és kir. felsége ezen felajánlást legkegyelmesebben elfogadni méltóztatott.”

A felajánlott terület Királytelek néven ismert és a „Csík-Tusnád Alvégfürdő területén a Beszédmező nyílban” fekszik. Ezt azért hangsúlyoztuk ki, mert sok mai szerző a Tusnádfürdő északi peremén található Tiszás forráslápot, Veresvizet említi Beszédmezőként. A Királytelek „területe 400 nsz. öl. Határai keletről a 20 méter távolra gyökerező Apor-szikla, melyen koronaként festői bástya pompázik; délről ugyan 20 méter távolra az I-ső számú fürdő, a Rezső-forrásra építve; nyugatról a Mikes parkba vezető felső út és 30 méter távolra a Práger-villa; végre éjszokról a balzsam illatot lehelő, üde fenyves borította Mikes-park.”

A fürdőbirtokosság szerette volna kiszélesíteni, „hogya a fürdő ő Felsége legkegyelmesebb engedélyével ezentúl magas nevére neveztesse Ferencz József-fürdőnek vagy Császár-fürdőnek. A korabeli térképeken Csík-Tusnád-fürdőt Császár-fürdőnek (Kaiser-Bad) is nevezetik.” A bécsi udvar a felajánlást nem fogadta el. 1861-től használják a Tusnádfürdő nevet. Tusnádfürdőn a császári látogatást még a Főszétány, a Királyút és a Nagyjáhorosról az Oltra lefutó gerincén található Császár-állása őrzi, ahol a hagyományok szerint a császár vadászott.

1866-ban gróf Mikes Benedek igazgató saját költségén, Dietrich H. Gusztaw zürichi vegyésszel öt ivásra és négy fürdőre használt forrás vizét elemezte. Ebben az időszakban kezdik meg a Főkút vizének a palackozását és szállítását Havasalföldre.

A fürdőtelep tervezését Mikó Károlyra, Csíkszék mérnökére bízták, akinek az irányítása alatt indult meg a Királyút és más utak rendezése. 1868-ban megépül a fedett sétatér, 1872-ben a Ludmilla-terítő pavilonja, 1883-ban az Apor-bástya kilátó. A 19. század hetvenes éveiben a családias, barátságos fürdőn 362 szoba és kilenc vendéglő várja a vendégeket.

Tusnádfürdő történetének harmadik korszaka 1880 és a századforduló közé tehető. Ebben az időszakban, 1890-ben megépül a Stefánia gyógyintézet, 1897-ben az új gyógycsarnok, a Kurszalon tornyos épülete. Az 1900-as évek elején az Olt holtágát, a Csukás-tavat csónakozhatóvá tették. A fürdő nagy anyagi áldozattal Erdély legismertebb és legdrágább fürdőhelye lett.

1902-ben az Olt völgyi fürdőhelyen tartják a Székely Kongresszust, ahol felszínre kerülnek a székelység sorskérdései. A gazdasági helyzet romlása miatt

hanyaglásnak indult a fürdőélet, annak ellenére, hogy újabb szolgáltatásokkal csalogatták a fürdővendégeket.

A Kárpátok gyöngyének is emlegetett Tusnádfürdőnek a fejlődését az első világháború megtöri. Csak az 1920-as évek vége felé kezd fejlődni. 1934-ben elszakad Tusnádtól, az anyaközségtől és önálló településsé válik.

1943-ban újrakötik a négy településsel a bérleti szerződést, amely előírja a fürdőhely fejlesztését, de a második világháború gátolja a tervek kivitelezését.

Az 1948-as államosítás megszünteti a magántulajdont. A fürdőtelep működtetését a fürdőgyógyászati vállalat intézi. Az 1989-es rendszerváltozásig a „szocialista turistaforgalom” élte a Tusnádfürdőt. 1968-ban várossá nyilvánítják. Az 1970-es években új szállodák, kezelőközpontok, az Olt, a Csukás, a Tusnád, valamint vendéglátóipari egységek, az Anna, a Malomcsárda, a Tulipán épült. Nagy lendületet ad a fürdőhelynek a Csukás-tó partján feltárt 63 fokos termálvíz.

1989 után, a visszaszolgáltatott villákat a tőkeszegény tulajdonosok egy része nem tudja működtetni, leromlanak. Csökken a fürdővendégek száma. Napjainkban ismét fejlődésnek indult a fürdő. 2011-ben a Csukás-tó partján termálvizes élményfürdő épült, valamint sípálya, amely a téli időszakban is vonzza a turistákat.

A Székely Kongresszus szelleme kísért, 1994-ben a CSTTE tusnádfürdői találkozója Csíklázárfalva, Tusnád, Tusnádfürdő, Sepsibükszád és Torja településekkel megalakítja a Csomád kistérséget, amely 1998-ban Hargita és Kovászna megye szerepvállalásával Csomád-Bálványos Kistérséggé alakult. Az 1902-es Székely Kongresszus mintájára Hargita megye tanácsa Székelyföld 2000 címmel térségfejlesztő konferenciát szervez. 1997-ben Bálványosfürdőről Tusnádfürdőre költözik a szabadegyetem,

amely minden évben Tusványos néven nyári szabadegyetemként és diáktáborként működik.

Tusnádfürdőt 2013-ban a román kormány országos érdekelttségű gyógyfürdőhellyé nyilvánította.

Jó hír, hogy Tusnádfürdő szomszédságában, Veresvíznél az ott feltörő 22 fokos langyos és 46 fokos natrium-kloridos gyógyvizek, szénsavas ásványvizek hasznosítására látványos üdülő épül. ■

János Csaba

1. A tusnádfürdői Csukás-tó. Háttérben a Sölyomkő, a Bányász és a Büklentetőtő FOTÓ: JÁNOSI CSABA
2. A Csík-Tusnádi-Beszédmezői gyógyfürdő Társulatának jegyzőkönyvéből kivonat A HARGITA MEGYEI ÁLLAMI LEVÉLTÁR GYŰJTEMÉNYÉBŐL
3. A Rezső-fürdő a 20. sz. elején
4. Tusnádfürdő látképe a 20. sz. elején

A hegyi levegő nagykövetei

Ki gondolná, hogy a zene és a természetjárás jól megfér egymás mellett, sőt erősíti egyik a másikat? Nem, nem arról van szó, hogy bárkit arra buzdítanánk, vigyen magával a hegyre zenegépet, de igen, arra biztatunk mindenkit, hogy lépjen a muzsikások nyomdokába, akiknek szülőföldszeretetéből létrejött a Hegyilevegő Experience.

■ Ismerős a Bagossy Brothers Company zenekar? Köztudott, hogy ők gyergyószékiek? S hát az, hogy annyira szeretik szülőföldjüket, hogy annak szépségeit másoknak is szívesen megmutatnák? Amennyiben igen ezekre a kérdésekre a válasz, akkor valószínű, hogy az is egyértelmű, hogy ez sem volt mellékes, amikor a zenekar klippjeit Gyergyószék pazar helyein forgatták. A zene jó, a szöveg fülbe-mászó, a táj pedig hívogató. A vonzerőt csak növelte az az ötlet, hogy a rajongókat meghívják a forgatási helyszínekre. Nem is akárhogyan: kiadtak egy túrafüzetet, melyben szerepelt a Mária-kő panorámakabinja, a Kis-Cohárdon lévő Wild

Ferenc via ferrata, a háromkúti csángó tanvilág mézeskalács házikója, a Sűgőbarlang, a Medveakadémia és egy gyógyszentmiklósi vendéglátóhely, a Your-Living Room is, ahol a BBC-koktél kapható. Minden helyszínen egy-egy piros doboz van elhelyezve, benne pedig pecsét, amelynek lenyomata a túrafüzetben igazolja: tulajdonosa bizonyíthatóan a helyszínen járt. Mindez nyereményjátékkal volt egybekötve a meghirdetésekor, ám ma is, holnap is, aki ezt az utat végigjárja, garantáltan győztes lesz.

Tatár Attila, Ata, a zenekar gitárosa elmondta, az egyedi hegyi levegős tapasztalatszerzésnek „nyilván az a célja amellet, hogy megnézhetik gyakorlatilag közelből azokat a helyszíneket, ahol forgattunk a rajongók vagy bárki, aki indíttatást érez ez iránt, megismerheti tényleg a mi vidékünket, ide kell utaznia, itt fog megszállni, valamennyire ösztönzi a turizmust is, de emellett a mozgást, a szabadban eltöltött időt is.”

A Bagossy-srácok nem először mutatják meg közönségüknek otthonukat. Az *Ottontól fűtött tél* címet viselő, gyerekkori téli emlékeket és helyi gasztronómiát bemutató képes albumuknak a kezdeményezés mondhatni a nyári változata.

„Nagyon szeretem ezt a kezdeményezést, mert újfajta módon tudjuk megmutatni az otthonunkat, meg az itthoni tájakat – nyilatkozta Bagossy Norbert énekes. – Amikor elkezdtük az akusztik klippjeinket, dalainkat felvenni olyan helyszíneken, ami ilyen egzotikus,

akkor még nem gondoltuk, hogy ez lesz belőle, aztán Atának a fejéből pattant ki, hogy csináljunk egy ilyen, azt is mondhatom, hogy a Kék túra mintájára egy ilyen Bagossy-zarándoklat feelinget, amiben a rajongóink ellátogathatnak azokra a helyszínekre, ahol forgattuk az akusztik klippjeinket, ami számunkra nagyon fontos, nagyon izgalmas, és reméljük, hogy számukra is az lesz, mert öszszeköt sok-sok társaságot és élménnyel gazdagítja őket.

A nagyon izgalmas helyszínek közül Norbi nagy kedvence a via ferratán való klippforgatás volt. „A via ferratán való forgatás volt azt hiszem a legizgalmasabb. Én akkor jártam ott először, úgyhogy úgy kellett felmászak, hogy tudtam, egyből zenélni kell a hídon. Az első lépések, amikor oda ki kellett állni, az ilyen lábremegtetős volt, aztán meg a közepén két karabinerrel kikötve kellett álljak legalább egy-két órát biztos, és mosolyogva énekelni. Azért volt bennem félelem is sok percen keresztül, az operatőrünk pedig egészen kaszkadőr módjára lógott ki a függőhídról karabinerrel biztosítva magát, úgyhogy ez egy nagyon-nagyon izgalmas élmény volt tényleg.”

Az Egyfesz 800 programot kínál a 2022-es fesztiváljára már készen volt a túrafüzet, és idegenvezetést is biztosítottak az érdeklődőknek. Mi egy vecsési családot kísértünk el több helyszínre, többek között a Medveakadémiára, ahol kiderült, tulajdonképpen a Bagossy fiúk több jót tettek e kezdeményezéssel, mint azt eredetileg sejtették volna.

„Az utóbbi néhány évben Erdély-szer-
te, és főleg Székelyföldön számtalan
olyan hír röppent fel, hogy itt nem is lehet
az erdő fele menni, mert a medvék min-
denkit esznek meg, sorozatosak a med-
vetámadások. Én úgy gondolom, hogy
aki egyszer eljön ide, a Medveakadémi-
ára, az megismeri az éremnek a másik
oldalát is. És azonkívül, hogy jó eséllyel
medvét láthat saját környezetében, meg-
ismerkedik a medvének az életformá-
jával, étletterével, szokásaival, úgyhogy
amikor innen elmennek, nagyon sokan
azt mondják, hogy lenulláztuk azt a me-
móriát, ami feltöltődött a sajtó és a mé-
dia által, hogy tulajdonképpen a medvék
azok fenevadak. Ez ugyanis nem igaz. A
medvék nem fenevadak, igaz, hogy nem
is plüssmacik, de hogyha az ember nor-
málisan viselkedik az erdőben teljesen
biztonságosan közlekedhet, semmiféle-
fajta veszélynek nincsen kitéve” – fogal-
mazott a Medveakadémia-alapító Dezső
László, az EKE tiszteletbeli elnöke.

A vecsésiek csak ámultak-bámultak,
amikor hét medve barangolta be a tisz-
tást, és akkor még inkább elképedtek,
amikor a közjük besétáló tehén láttán a
vadak szétszéledtek. Az élmények között
ezt is hazavitték magukkal, de ennél töb-
bet is. „Az, hogy itt Erdélyben talán job-
ban egymásra vagyunk szorulva, jobban
kell támogatnunk úgymond egymást, és
hogy együtt, családilag látjuk ezt a tájat,
ezt az országot, ezeket a falvakat, ezeket

a hegyeket, ez szerintem jobban össze-
hozza a családot” – jelentette ki a csa-
ládő. És tulajdonképpen általuk kicsiben
már meg is valósult a zenekar álma, amit
Norbi tolmácsolt: „Ezt mi növelni sze-
retnénk amúgy, ahogy telnek az évek,
újabbnál újabb helyszíneket belevenni a
projektbe, és azt szeretnénk, ha egy ilyen
óriási, hosszú Bagossy-zarándoklat lenne
a végére, ami rendesen összeköti az em-
bereket.”

A túrakínálat tehát bővülni fog, újabb
forgatási helyszíneken helyeznek el pi-
ros pecsétetes dobozt Bagossyék, biztat-
va mindenkit: ne hagyják ki a hegyile-
vegő-élményt. Hát így lett a zene és a

természet jó páros, így vált egy csapat si-
keres zenész szülőföldje és a hegyi leve-
gő nagykövetévé.

A Bagossy-túrafüzetek ingyenesen
elérhetők az alábbi helyszíneken: Mark
House nyomda és bemutató üzlet –
Gyergyószentmiklós, Turisztikai Infor-
mációs Iroda – Gyergyószentmiklós,
Dockyard Stores (Kolozsvár, Brassó, Bu-
dapest Etele Plaza és Király utca, Debre-
cen, Szeged, Eger, Pécs, Szombathely,
Győr, Siófok)

Szállítási költség ellenében a www.popshop.hu és a www.shopandroll.ro ol-
dalon. ■

Balázs Katalin

Montenegróban megnőtt a székelyek aránya
FOTÓ: VADÁSZ-SZATMÁRI BABI

elérjük Rusca falut, az országútnál, ahol az autóbusz vár ránk. Rusca falu 10 km-re található Dornavátrától, és innen lehet felmenni a Gyamaló menedékházig – állt az ajánlóban, amely tizenegy természetjárónak kínált tartalmas tevékenységet.

■ Málnási Csaba-emléktúrára került sor július 17-én, negyvennyolc személy indult e napon a Kecskék felé. A gyergyói EKE egykori tagjának emlékére ebben az esztendőben verset is írt Bajna György közkívánatra, túratársainak ajánlva azt.

Mikor már

Mikor már nem kérde, miért vagy miért ne, Azt sem, hogy kiért vagy esetleg kiért ne, Csak teszed, mit tenned kell, egészben, felébe, Nem nézel vissza és nem nézel előre.

Mikor már nem kérde, hogyan és hogyan ne, Nem kutatod utad múltban, se jövőbe, Lennél, mint kövület, őrző és őrizve: Őslelet leszel, ki hisz még az Egekben.

Mikor már nem kérde, kivel és kivel ne, hogyha már nem indulsz tengerre, hegyekbe, mikor már itt az ősz, semmi nem ígért! Komolyan veszed az elhangzó ígétet.

Mikor már az lehetsz, ki nem lettél volna, Mikor már örömöd másnak sem a gondja, Gyöngyagylóvá válhatsz, gyöngyödet növelve: Éveid számolva nézel a semmibe.

EKE Gyergyó

■ Laczkó-Szentmiklósi Árpád szervezett gyalogtúrát a Besztercei-havasokba július 3-án. Tulajdonképpen ez a 2020. őszi túrának a megismétlése volt, amely során a rossz időjárási viszonyok miatt nem volt lehetőség a gyönyörű panorámákban gyönyörködni.

A túra útvonala autóbusszal: oda: Gyergyószentmiklós – Maroshévíz – Borszék – Poiana Largului – Broșteni – Zugrani-szoros (Beszterce völgye) – 170 km, vissza: Rusca falu – Zugreni-szoros – Broșteni – Poiana Largului – Borszék – Maroshévíz – Gyergyószentmiklós – 178 km.

A gyalogtúra útvonala: Zugreni-szoros (755 m) – Pogolinu-csúcs (1748 m) – Besztercei-Pietrosz-csúcs (1791 m) – nyereg (1425 m) – Rusca falu (760 m), 14 km 1150 méteres szintemelkedéssel, ami mind az első 3,5 km-en van.

„A Besztercei-Pietrosz (1791 m) a Besztercei-havasok északi tömbjének a

legmagasabb csúcsa, amely impozánsan emelkedik a Beszterce völgye fölé a túlsó oldalon levő Gyamaló/Giumalău-hegységgel szemben. Az alhavasí övezetben levő kopár csúcsról gyönyörű kilátás nyílik a környező hegyekre (Gyamaló, Ráró, Eszténa-hegység, Csalhó, Szuhárd, Radnai, Kelemen, Bukovinai-Obcsinák stb.), valamint a Beszterce völgyére és a Dornai-medencére. A Beszterce völgyének egy nagy kanyarjánál egy hídon átkelve átvergődünk egy betongáton, majd hosszú, meredek emelkedőbe kezdünk, ami szinte teljesen fenyőerdőben vezet. A Pogolinu-csúcs (1748 m) előtt érünk ki az alhavasí övezetbe (törpefenyő, boróka, áfonyás), ahonnan további szép kilátásban részesülünk. A Besztercei-Pietrosz-csúcson a látványban való gyönyörködés után továbbra is a főgerincen folytatjuk az utunkat meredeken ereszkedve, majd lankásabb terepen haladva tisztások és fenyvesek között elérjük a Rusca-patak völgyfője fölötti nyeret (1425 m). Innen enyhébb ereszkedés során 7-8 km után

EKE '91 Nagyvárad–Bihar

■ Július 1–3. között Székelyföldre szervezett honismereti kirándulást Fekete Irénke. Az utazás fénypontja az 1000 székely leány napja ünnepség volt, de ellátogattunk a Gyimesekbe is, majd hazafelé az útba eső fontosabb látványosságokat is megnéztük.

■ Július 2–3-án a Transalpina magashegyi útra szervezett kerékpártúrát Szénási Zoltán.

■ Egyesületünk július 9-én rendezte meg a Czárán Gyula munkásságának is emléket állító Biharfüredi Regék elnevezésű gyalogos teljesítménytúrát. A résztvevők egy családbarát, 12 km-es és egy hosszabb, a Pojéni-csúcsot is érintő 20 km-es útvonal közül választhattak.

■ Július 2–9. között Görögországba szervezett túrát Vad Zoltán, ahol maroknyi csapatunknak a tengerparti üdülés mellett

Második világháborús honvéd katonasírok a Csíki-havasok gerincén ■ FOTÓ: LÁZÁR TIBOR

Kerékpártúrán a Gyimesekben – Csíki-havasok FOTÓ: LÁZÁR TIBOR

*Mikor már ámulva érzed, meddig értél,
Éretlen maradtál vagy tényleg megértél,
Amikor nem kutatsz, tudod a titkokat,
Mosolyogva tűröd, ha valaki oktat.*

*Nem sietsz és nem vársz táltos lófogatot,
Az esőt s a napfényt örömmel fogadod,
Vidámsággal tölt fel átható fűillat,
A hangya ereje, s ahogy a hal villant.*

*Mikor már nem csak szép a sok folt
a holdban,
Amikor nem érzed, hogy valóban volt,
vagy,
(Ahogy a madárdal, a végtelen trilla),
Jól megjegyzed azt, ki ismét feléd int ma.*

*Van időd csodálni szendert, lepkét,
pókot,
Vadat rejtő erdőt, tócsát és hófoltot,
Szerelmespárt, amint elterül a fűben,
Tudod, mézben fürdik, nem pedig
a bűnben.*

*Rossz füllel is hallod a szorgos méheket,
Nem tengődsz magadban a zárt ajtók
megett,
Magadra gondolva csupán este, reggel,
Nem tűnődve azon: vajon ki keres fel?*

*Nem, mert jól tudod már, rend lettél
a rendben,
Nem zsvajjra váró, de békére –
csendben,
Miközben körötted az öngyilkos világ,
Nem képes felfogni: Földön
a mennyország.*

■ Harmincnyegen vettek részt azon a fűzesgyarmati kiránduláson, amelyet köz-kívánatra kellett újra programba iktatni. Július 3–10. között hét napon át fürdőztek a gyergyói ekések, élményekkel térve haza a közös nyaralásból.

■ „Július 24-én túrázni hívlak a Gyilkostóhoz, a Lucskőre. A Napsugár villától indulunk. A Csíki-bükk alatt haladva a Vereskő-nyereg, Szurdok útja mentén, átkelünk a Kis-Békás patakán és továbbhaladunk még a régi Szurdok útján a sárga sáv jelzést követve még egy kilométeren. Itt a sárga sáv jelzés eltér a Kis-Békás völgye felé. Mi tovább folytatjuk túránkat a jelzetlen úton, meghódítva az Őrkő, a Feketekő és a Lucskő csúcsát” – ismertette a túravezető, Bögözi Gyöngyi Anna. A 14 kilométeres útra, melyben patakon átkelés is volt, öten jelentkeztek.

■ Július 31-én hat ekés döntött úgy, hogy Maroshévízen fürdőzéssel tölti a napot. Augusztus 6-án a pricskei búcsún is képviselték magukat az ekések, igaz, az idén egyéb elfoglaltságai miatt nem Bajna György vezette a zarándoklatot.

■ Borszéki kerengőre hívta Pénzes László természetjáró társait augusztus 14-én. A könnyű túra során a harminc érdeklődő végiglátogatta és kóstolgatta a borvízforrásokat, alkalom adódott gyógyfürdő-vénygyűjtésre is.

■ Ötvenegyen mondtak igent a 14. tengerparti nyaralásra, így az augusztus 20. – szeptember 1. közötti időszakot Montenegróban töltötte a gyergyóiak népes tábora. (Balázs Katalin)

Fűzesgyarmat a fürdőzős nyaralás kedvelt helyszíne
FOTÓ: VADÁSZ-SZATMÁRI BABI

sikerült felmenni a görögök szent hegyére, az Olümposzra, megmászva annak legmagasabb csúcsát, a 2918 m-es Mitikászt.

■ Július 16-án szép időben vezetett túrát Fábián György Pádisra. Népes csapatunk a Ponor-réten át közelítette meg a Medve-völgyet, majd az Elveszett Világ mellett haladva értünk vissza a Glavoj-rétre.

■ Július 16–17-én magyarországi buszos kiránduláson járt a Fekete Irénke által vezetett társaságunk, ahol Székesfehérvár, Nádasdladány és Balatonfüred látványosságai voltak a fő attrakciók.

■ Július 22–24. között a Páring-hegységbe szervezett gyalogtúrát Hangai Violetta és Kádár Ferenc.

■ A hőségiadó ellenére július 23-án kerékpártúrát szerveztünk a Barátka – Jád völgye – Jádremete – Dregán-tó – Floroiu-gát – Nagy-Sebes völgye útvonalon, bizonyítva, hogy a hegyek közt, az erdők árnyékában még biciklit tekerve is sokkal elviselhetőbb a kánikula, mint a város betondzsungelében.

■ Július 30-án Berekfürdőre mentünk strandolni Fekete Irén vezetésevel.

■ Azoknak, akik nem jutottak el az EKE-táborba, augusztus 6-án Révre és Sonkolyosra szervezett vonatos gyalogtúrát Bara Lilla.

■ Szintén augusztus 6-án újból Magyarországra kalauzolt minket Fekete Irénke, ahol a fürdőzni vágyók Miskolctapolcán

szórakoztak, a barlangok világát és az erdei vonatozást kedvelők pedig Lillafüredre látogattak.

■ Kihasznlva a hosszú hétvégét, augusztus 12–15. között egy kicsiny csapatunkat a Bucsecs-hegységbe vezette Hangai Violetta.

■ Több kisebb csapatunk is túrázott Pádison augusztus 13-án, többnyire a Bársza-katlan nevezetességeit tűzve ki célul.

■ Augusztus 20-án Fekete Irén vezetésével ellátogattunk Debrecenbe, a Virágkarneválra.

■ Szintén augusztus 20-án a Szamos-bazárba vezetett autóbusszos gyalogtúrát Fábián György.

■ Augusztus 23-án a Czárán Gyula Alapítvánnyal és az Eco Mountain Transylvania Egyesülettel közösen megemlékezést tartottunk Czárán Gyula Ezredévi-emléktéren álló szobránál a nagy előd születésének 175. évfordulója alkalmából.

■ Augusztus 27-én Típonucz Tibor vezetésével a Misid völgyében túráztunk.

■ Augusztus 27-én szerveztük meg a Czárán Gyulának emléket állító kerékpártúrát, ahol Lázár Tibor kalauzolásával a Béli-hegységen keresztül tekerve Vaskoh, Vaskohszohodol, Mócmező és Dézna érintésével jutottunk el Menyházára, ahol koszorút helyeztünk el a „Bihari Turizmus Atyjának” sírjára.

■ A nagy sikerre való tekintettel Fekete Irénke ismét Berekfürdőre szervezett lubickolós kirándulást augusztus 27-én. (Lázár Tibor)

Udvarhelyiek a Julius Römer menedékház előtt ■ FOTÓ: KISS TIBOR

EKE Székelyudvarhely

■ Július elején két lelkes tagtársunk, Pollner Frigyes és Pollner Levente munkatúra keretében újrafedte a Szarka-kőn 2019-ben felállított pihenőhelyet.

■ Július 9-én a Keresztény-havas megmászására szerveztünk autóbuzsós kirándulást. A nagyszerű túrán harminchárom résztvevő járta végig a 22 km-es gyalogösvényt, a Predeál feletti Három Fenyő menedékháztól indulva a Székelyek tisztása – Keresztény-havas csúcsa – Julius Römer menedékház – Nagykukur – Cenk – Gabony lépcsők – Brassó útvonalon Pollner Frigyes vezetésével. A szép nyári kellemes időben, jó hangulatban megtett hosszú, fárasztó túra utolsó szakaszára a Cenk-tetőn már szürkületben került sor, így a Gabony lépcsőn lefelé a társaság megcsodálhatta Brassó városát estiivilágításban is.

■ Július 16-án egy héttagú női csoport a Nagyoldal – Szarka-kő útvonalon túrázott.

■ Július 17-én reggel indult el György Sándor és Fülöp Alpár vezetésével a Retyezátba hatnapos táborozásra osztályunk harmincnyolc tagja. Az idén a táborozást a Gentiana menedékházban valósítottuk meg. A szállást jó előre, június közepén lefoglaltuk, az előleget is lefizettük. A résztvevők kiskocsikkal utaztak Cârnic-ig. Az első napi gyalogtúra volt a legnehezebb, hiszen hat napra kellett enivalót, innivalót cipelni Cârnic-ről a Gentiana menedékházig.

Második nap a Gentiana – Pietrele-tó – Bukura-nyereg – Pelága-csúcs – Papusa-csúcs – Rossz-völgy – Gentiana útvonalon sikerült egy nap alatt mindkét 2500-as csúcsot meghódítani.

Harmadik nap a Pietrele menedékház – Esztenácska-tó – Retyezát-csúcs – Lolája-gerinc – Pietrele menedékház – Gentiana útvonalat tette meg a csapat.

Negyedik nap a Rossz-völgyön mentek fel a tavakig, majd a Tavacsák nyergéből a bátrabbak felmentek a Zergebakk-

nyeregbe és a Zárt kapukon keresztül felmászta a Nagy-csúcsra is. A többiek a Tavacsák nyergéből beereszkedtek a Gálestóhoz. Ennek partján várták meg a Nagy-csúcsról lejöveket. Innen aztán a Gáles-völgyön mentek le, meglátogatva a Fenyves-tavat is.

Ötödik nap a Bukura-katlan tavait látogatták meg a Gentiana – Bukura-nyereg – Bukura-csúcs – Kapu-tó – Függő-tó – Florica-tó – Viorica-tó – Anna-tó – Bukura-tó – Bukura-nyereg – Gentiana útvonalon. Talán ez volt a legszebb túra.

Hatodik nap a csapat elbúcsúzott a Gentiana menedékháztól és vendégszerető gondnokától, majd levonult Cârnic-re, ahol a kiskocsikat első nap leparkolták. Közben megnézték a Lolája-vízesést is.

A táborozás nagyon jól sikerült, amihez a túravezetők hozzáállása, a csapat fegyelmezettsége mellett nagyban hozzájárult a rendkívül szép idő is. Ritkán fordul elő a Retyezátban egymás után hat verőfényes, igazi nyári nap.

■ Július 30-án Benczédi Miklós vezetésével huszonhatan utaztak vonattal Betfalváig, ahonnan a Nagy-Küküllő és a Nyíkö vízválasztó gerincén indultak neki a gyalogtúrának. A Koporc-tető – Szoros-hegy – Várhegy – Heveder-tető – Cseresbük – Kerekmező – Mál-tető útvonalon 14 km megtétele után érkeztek le a kiskalambfalvi vasúti állomásra, ahonnan vonattal jöttek haza. Kellemes erdei séta volt, hiszen az útvonal nagy részét árnyas erdőben tették meg.

■ Augusztus 11-én osztályunk öt nyugdíjas férfi tagja a Szarka-kőre látogatott el.

■ Augusztus 13-án Parajdi Lehel vezetett magashegyi túrát a Német-havasra. Kiskocsikkal az Azuga völgyében a Ceaușescu útig mentek fel. Itt kezdődött a gyalogtúra. Kimásztak a Turcu-csúcsra (Doszu Pjéli-havas, 1834 m) innen rövid szakaszon, a Paltin-csúcsig (1900 m) követték az ezeréves határ vonalát, majd jobbra letértek a Német-havas látványos gerincére, ahol megmászta a Német-havas 1923 m magas csúcsát, majd a Pâraie-csúcs (1871 m) és a Ștevia-csúcs (1907 m) meghódítása után visszaereszkedtek az Azuga völgyébe, a kiskocsikhoz. A túrán nyolcan vettek részt, az előrejelzések ellenére nem áztak meg és csak három medvét láttak a végig jelzetlen útvonalon.

■ Szintén augusztus 13-án osztályunk tizenöt tagja Küküllőmezőre látogatott el. A 19 km-es gyalogtúrán eljutottak Varság Solyomkő nevű részébe is.

■ Augusztus 17-én Török Albert vezetett honismereti gyalogtúrát a Héjasfalva – Szederjes – Újszékely útvonalon. Vonattal utaztak Héjasfalváig, majd este Újszékelyről ismét vonatoztak hazáig. A 25 km-es túra legszebb része a Szászkezd feletti Braniște nevű fennsík volt, ahol egy nagy kiterjedésű ritka, öreg cserefás területen barangoltak. Szederjesen a templom és környéke, a torony, a fedett lépcső és a parókia szépen rendbe van téve, de sajnos itt is észrevehető a lakosságfogyás.

■ Augusztus utolsó két hétvégéje munkatúrával telt, hiszen a szeptember 3-ra tervezett XIX. Hargita Teljesítménytúra útvonalát végig kellett járni, ki kellett szalagozni. Augusztus 20-án tizenöt tagtársunk három csoportra osztva, míg augusztus 27-én négy csoportra osztva sikeresen megoldotta ezt a feladatot. A vészjósító időjárás-előrejelzés miatt az utolsó pillanatban az idén egy héttel későbbre, szeptember 10-re halasztottuk a teljesítménytúránkat. (Kovács-Kendi Lehel)

EKE Marosvásárhely

■ A marosvásárhelyi EKE sikeresen lezárta a Bethlen Gábor Alap által 2020-ban támogatott Mária-zarándokút fejlesztési programját. Az elnyert támogatásból megújult a zárandokút Maros megyei 120 km-es szakasza. Kihelyezésre került négy információs tábla az útvonal fontosabb pontjaira: Nagysármás, Marosvásárhely, Jobbágyfalva és Sóvárads község határába, valamint 20 darab irányjelző oszlop táblával. Mindegyik információs táblán látható egy térkép a zárandokút teljes szakaszával, megjelölve a helyet, ahol a tábla áll, pár fotó a környék jellegzetesebb épületeiről, pontjairól, valamint az útvonal bemutatása három nyelven, magyarul, románul és angolul. Az irányjelző táblákon feltüntetettük a távolságot és az időt a következő szállásig, valamint egy közbelső pihenőhelyet is. Az információs táblák kihelyezésénél-avatásánál segítséget kaptunk a helyi polgármesteri hivataloktól is. Szintén a támogatás tárgyát képezte 50 darab Mária-utas póló, amelyeket elsősorban a munkálatokban résztvevő tagtársaink kaptak, valamint a támogatók, szimpatizánsok, akiknek ezúton is köszönjük az önkéntes munkát. Külön köszönettel tartozunk a Bethlen Gábor Alapnak, mert támogatása nélkül nem jöhetett volna létre a Mária-zárandokút Maros megyei szakaszának a megújulása.

■ Július 9–10-én tizenkét főből álló csapatunk a Királykő sziklaösvényein túrázott. Szombaton az Északi-gerince másztunk fel és az alábbi körtúrát jártuk végig: Barca-patak völgye – Remete-hegyi-barlang – Remete-hegyi-nyereg – Létrás-szakadékvölgy – Torony-csúcs (1923 m) – Pap-völgyi-csúcs (2016 m) – Pap-szakadék – Diana védkunyhó – Remete-hegyi-nyereg – Barca-patak völgye. A látványos mészkősziklafalak, tornyok és gerincek mellett számos védett, ritka virágot láttunk, és zergecsaládot figyelhattunk meg, ahogy a szakadékvölgy egyik függőleges sziklafalán hihetetlen ügyességgel ugrálgattak. Szombati túránk hossza 15 km, szintkülönbsége 1500 m, időtartama pedig 9 óra volt. Egy jókora esti zápor és egy gyönyörű szivárvány után a Barca-patak völgyében sátraztunk autóink mellett. Vasárnap a Hasadék-völgyön keresztül a Kis-Királykőre másztunk fel, majd a Zănoaga-rét irányába, a Curmătura turistaházat is érintve kerültünk vissza a

Hasadék-nyeregbe, végül a Barca-patak völgyében leparkolt autóinkhoz. Vasárnapi túránk hossza is 15 kilométeresre sikeredett, szintkülönbsége 1450 m, időtartama pedig 8 óra volt.

■ Július 21–24. között került sor a második alkalommal megszervezett Minitáborunkra, amelyben a tavalyi több mint száz résztvevőhöz képest lényegesen kevesebben, mindössze harmincan vettünk részt. Csütörtökön szinte percnyi pontossággal érkezett a hét autó Gyalu Nagvárads felőli kijáratához, ahonnan Élesden keresztül Sóllyomkőpestes (Peștiș) nevű településig mentünk, majd a falut elhagyva a piros ponttal jelzett turistaúton, jó kis kapaszkodóval értük el Sóllyomkővár ősi romjait. Ezután folytattuk utunkat Rév felé, egy másik, kevésbé forgalmas úton Kiskakucson (Cacuciu Vechi) keresztül. Ezúttal a Körös jobb oldalán haladtunk végig.

A kék ponttal jelzett útvonal sok érdekességet kínál, több kilátó és kisebb barlang található itt. A legérdekesebb a Tündérvár-barlang volt, amely a Körösön tutajokon leúsztatott fa meg só felügyeletét szolgálta már a 13. századtól. Egy gyors esti tanácskozás után másnapra vizes túrát iktattunk be az eddig nem ismert, de táborunkhoz közel levő Vida-tóhoz és a tavat tápláló patak szurdokvölgyébe, ahol semmit sem érzékeltünk a kint tomboló 40 fokos melegekből.

Szombaton két túra közül lehetett választani, az egyik a Galbinába, a másik a Szegyesd völgyébe vezetett. Vasárnap hazafelé az Aranyos völgyén

kacsaringóztunk, megtekintve két különleges helyet, a Bihar kapuját és a Rozsda-szakadékot. Mindkettő aránylag rövid túrával érhető el, de fáradt lábaink elég lassan teljesítettek, viszont a hosszú júliusi napba még ez is belefért... na meg egy közösen elfogyasztott estebéd is, ahol megtárgyaltuk az elmúlt négy nap történéseit.

■ Augusztus 27–28-án huszonegy marosvásárhelyi EKE-tag és szimpatizáns túrázott a Fogarasi-havasokban. Célunk három 2500 méter feletti csúcs megmásása és egy magashegyi sátorozás volt a Căltun-tónál (2135 m). Gyalogtúránk szombaton a Piscul Negru Turisztikai Központnál 1200 méteren kezdődött. A Paltinu-patak, majd a Căltun-patak völgyén mentünk fel az azonos nevű tóig, ahol felállítottuk sátrainkat. Ebéd után könnyebb hátizsákkal megmásztuk a Strunga Doamnei-hasadékön keresztül a Negoj-csúcsot (2535 m), megnéztük a naplementét, majd visszatértünk sátrainkhoz.

Vasárnap reggel ki a sátrából, ki a sátra mellől nézte végig a napfelkeltét, majd 8 órakor elindultunk az alábbi útvonalon: Căltun-tó – Strunga Doamnei – Căldarea Berbecilor – Lespezi-nyereg – Lespezi-csúcs (2527 m) – Cornul Căltunului-csúcs (2505 m) – Strunga Doamnei – Căltun-tó. Visszatérve a tóhoz összecsomagoltuk a sátrainkat és visszaereszkedtünk a Căltun-patak völgyén autóinkhoz. Kétnapos túránk összesített adatai: hossz 25 km, szintkülönbség +2420 m. (Pánczél Tibor, Dósa László, Szilágyi Eszter, Kocsis András)

A Galbina-szurdokban, Minitábor
FOTÓ: KAKUCS ZSOLT

Retyezát-túra ■ FOTÓ: FÉNYA JÓZSEF

Csíkszéki EKE

■ Július 2-án László Ilonka vezetésével a Görgényi-havasok északi részén, a Maroshévíz közelében található Kőgombákhoz túrázhattak az érdeklődők. E különleges természeti látványosság felfedezése mellett a résztvevőknek kulturális programban is volt részük László Csaba túratársunknak köszönhetően, aki

helyhez illő szavalataival tette még színesebbé a túrát. A csapat tagjai hazafelé még betértek Ditróba, ahol Mezei Imre neves épületekről készített makettjeit tekintették meg.

■ A július 7–10. közötti időszakban Balázs-Bécsi Rozália és Kocsis György a szépséges

Zerge-havasra, azaz a Retyezát-hegységbe szervezett túrát. Táborhelyünk a Pelágitisztáson volt, első nap innen kapaszkodtunk fel a Buta menedékház felé vezető úton a gerincre, másnap a Bukura-tó érintésével a Judele-nyeregbe és a Judele-csúcsra vezetett az utunk, ahonnan a tavak füzérét csodálhattuk. Hazafelé jövet elidőztünk a Retyezát-hegység lábánál kialakított grandiózus Gura Apelor víztározónál, majd Szászsebes határában, az autópályáról letérve útba ejtettük a legtöbbször csak szemünk előtt elsuhanó Vörös-szakadékot, amely különleges képet alkot a bizarr agyagalakzataival. Mivel ezen a hétvégén szervezték a szentábrahmi csodakert nyílt napjait és a csekefalvi levendulás is megnyitotta kapuit a látogatók előtt, nem mulasztottuk el felkeresni és megtekinteni ezeket a kincseket.

■ Július 16-án Zsigmond Éva vezetésével újra a Görgényi-havasok felé vettük az irányt túratársaink, ezúttal a sziklás Zászpás-csúcsot mászták meg, ahonnan csodálatos panorámában gyönyörködhetek.

■ Július 23-án a Békás-szoros térségébe és a Gyilkos-tó környékére szervezett túrát László Ilonka. Ezúttal a Gyilkos-kőre kapaszkodhattak ki a résztvevők.

■ Ugyancsak ezen a napon egyesületünk néhány tagja a Zsil völgyének térségében szervezett Maderspach-túrahoz csatlakozott.

■ 2022 augusztusának első hetében, kétéves kényszerszünetet követően a Csíkszéki Erdélyi Kárpát Egyesület szervezte meg Gyimesfelsőlokra a XXIX. EKE Vándortábor, melynek keretében a Gyimesek szépséges vidékével ismerkedhettek a táborlakók.

■ Augusztus 13-án László Ilonka és Csaba vezetésével a Békás-szoros – Kis-Békás-szoros – Cifra-nyereg – Mária-kő – Békás-szoros útvonalat járhatták be az érdeklődők, melynek során a lélegzetelállító sziklafalak között kialakított korszerű függőhíd és a kétlépcsős vízesést is megtekinthették.

■ Szintén ezen a napon Zsigmond Éva túratársunk a Siklód-kőre és környékére szervezett egy látványos túrát.

■ Augusztus végén szomorú hír rázta meg egyesületünk tagjait, egy kedves túratársunk, Buzás Katalin távozott körünkől az égiekhez. (Péterffy Ágnes Katalin)

EKE Marosvásárhely

■ Augusztus 26–28. között néhány év kihagyás után ismét részt vettünk a kilencedik alkalommal megrendezett Vásárhelyi Forgatagon, ahol a Csicsergő gyereksarokban kaptunk helyet. Amíg a gyerekek kifestőztek, memóriajátékoztak, a felnőttek az EKE életével kapcsolatos kvízkérdésekre válaszolhattak, vagy megpróbálhatták felismerni fényképekről a hegyeket, tavakat, virágokat és madarakat. Kicsik és nagyok egyaránt megcsodálhatták a régebbi EKEArt-ra beküldött fényképekből összeállított szabadtéri kiállításunkat. Minden évben nagy sikernek örvend az óriástérkép is, amire mindenki bejelölheti színes gombostűvel azokat a helyeket, amelyeket meglátogatott. (Pethő-Dévay Ildikó)

EKE-sátor a Forgatagon ■ FOTÓ: PETHŐ-DÉVAY ILDIKÓ

EKE – Kolozsvár 1891

■ Július 2-án az Istenszékére szervezett kerékpáros túrát Szima Márton az alábbi útvonalon: Dédabisztra – Kofu-vízesés – Kofu-tisztás – Istenszéke – Galonya völgye – Galonya – Dédabisztra. A túra hossza 50 km volt, a szintkülönbség nagyjából 1000 m. Az útvonalat 12 kerékpáros teljesítette.

■ Július 15–18. között millenniumi kerékpártúrát szervezett Szima Márton Szlovéniában az alábbi útvonalon: Lesce – Bled – Mojstrana – Tarvisio – Carnia – Udine. A három nap alatt összesen 190 km-t kellett letekernie mind az ötvennégy résztvevőnek, ám a csodás hegyek látványa minden fáradságot kárpótol. Mivel a szervezőnek 2020 óta halogatnia kellett a kerékpártúrát a járványügyi helyzet miatt, a résztvevők nagyon örültek, hogy idén végre bepótolhatták az elmaradást.

■ Július 16-án megszerveztük a Vasvári Pál Kerékpáros Emlék- és Teljesítménytúrák XXI. kiírását ötvenkét résztvevővel. A K100 elnevezésű hosszabb túraváltozaton negyvennégy résztvevőnk volt, ők a Kolozsvári Rádió épülete előtt rajtoltak, míg a Gyaluból induló K85-öst nyolcan választották. Az átlagéletkor 38,74 év volt, a rangidős túrázóknak pedig idén is Szilágyi András, aki az eddigi összes Vasvári-túrán részt vett. Az idei teljesítménytúra egyik különlegességének számított, hogy a Vasvári Emléknapi helyett a Kálotszegi Magyar Napok színes rendezvénysorozatához csatlakoztunk, így Körösfő helyett idén a bánffyhungyadi Barcsay-kert szolgált a cél helyszínül.

■ Július 23-án a Szamosbázárba szerveztünk gyalogtúrát Szőke Enikő vezetésével, ahol Babilon kapuját átlépve felfedezhették a 212 m hosszú Aragyásza-barlangot, a Medúza zug nevű sziklakanyont, a Fortuna-ligetet, a Baál-tornyát, valamint a 75 m hosszú Honu-barlangot. A látványos, ám kissé nehéz körtúrát tizenheten teljesítettük, az útvonal hossza 18 km volt 400 m szintemelkedéssel.

■ Augusztus 13-án a Kós Károly Emlék- és Teljesítménytúrákat 4–4 gyalogos és kerékpáros túraváltozattal szerveztük meg, összesen tizenöt választható alternatív útvonalat felkínálva az érdeklődőknek. A túrán 148-an vettek részt (picivel kevesebben a tavalyi 153-hoz képest), ebből 92 férfi és 56 nő. A gyalogos 19/24-es változaton 16-an, a 11/17-esen 41-en, a

22/27-esen 34-en, az 52/58-ason 18-an vettek részt, míg a kerékpáros 16/25-ösön 7-en, a 28/36-ason 8-an, az Alszeg-33-ason 2-en, a leghosszabb 53/62-esen pedig 22-en. Az átlagéletkor 35 év volt, a legfiatalabb túrázóknak Barabás Júlia alig több két és fél évesnél, míg a legtöbb tavaszt megélt hölgy résztvevőnk, Vincze Mária a 81-dik életévében járt. 14 éven aluli gyerekek 23-an vettek részt, 14 és 18 év közöttiek 9-en, 20 és 30 év közöttiek 20-an, 30 és 40 év közöttiek 35-en, 40 és 50 év közöttiek 34-en, 50 és 60 év közöttiek 17-en, 60 év feletti pedig 10-en teljesítették az általuk választott távot.

■ Az augusztusi Kós-túrával hivatalosan is lezárult az idei teljesítménytúra-sorozatunk, a négy rendezvényen (Jókai, Bánffy, Vasvári, Kós ETT) pedig kerekén 1000 résztvevőt sikerült kimozdítanunk komfortzónájából, felejtethetetlen közösségi élményt biztosítva kicsiknek-nagyoknak egyaránt.

■ Augusztus 13–15. között Szima Márton háromnapos kerékpártúrát szervezett a bunyaszekszárdi emléknapi alkalmával, így a kerékpározás mellett az ünnepségen is részt vehettek az érdeklődők. A túrázóknak a Maros és a Béga közötti dombokon és környékén tekertek, pontosabban Temes – Arad – Hunyad megye találkozásánál. A túrák útvonalát úgy választotta meg a túravezető, hogy ne legyenek se túl hosszúak, se túl nehezek, így napi 65–85 km-t tekerhettek a résztvevők kellemes tempóban.

■ Augusztus 20–23. között a Balatont tekerhették körül azok, akik csatlakoztak Szima Mártonhoz. A négy nap alatt összesen 204 km-t tett meg a negyvenhét személy, akiknek a kerékpározáson kívül felejtethetetlen közösségi élményben volt részük.

Rálátás a világra az Aragyásza-barlang ablakain keresztül
FOTÓ: KISMIHÁLY BOGLÁRKA

■ Augusztus 24-én Kovács Zsuzsa buszos kirándulást szervezett Székere a Bertalan-napi alkalmából, amelyen huszonketten vettek részt. 1717-ben egy tatárbetörés alkalmával csaknem teljesen megsemmisült a település, ugyanabban az évben pedig pestisjárvány is pusztított, így alig maradt száz lélek Széken. Azóta a falu mindenkor lakói augusztus 24-én, Szent Bertalan napján háromszori istentisztelettel és böjttel emlékeznek a véres eseményekre.

■ Júliusban és augusztusban Szabó János minden szerdán megszervezte a hagyományos bükki sétákat a Cérna-forráshoz, az István-forráshoz, a Rejtett-forráshoz és a Páter-gerincen, így összesen kilenc ilyen rövidebb Kolozsvár-környéki túrán vehettek részt az érdeklődők. (Kismihály Boglárka)

Ellenőrzőpont az Almási várnál a Kós Károly Teljesítménytúrán
FOTÓ: PÉTER ANIKÓ

A Kőmezőn a kisbakancsosokkal
FOTÓ: GÁSPÁR LÁSZLÓ ZSOLT

EKE Háromszék

■ Július 2-án György Sándor szervezésében a Bucsecs nyugati oldalában kirándult a csapat. Töröcsvár irányából mentek fel a Scara- és az Omul-csúcsra, majd a Gaura-völgyön visszatértek a kiindulóponthoz.

■ Ugyanazon a napon Nagy Katalin biciklitúrát szervezett a Nyerges-tetőre. Sepsiszentgyörgyről négyen indulva Tusnádfürdőn keresztül érték el a hágót, majd Kézdivásárhely irányába tértek vissza a városunkba. 150 km-es teljesítményt tudnak maguk mögött a résztvevők.

■ Július 9-én Vasile Paun – Palika szervezésében a Királykő északi gerincére túrázott a csapat. Ez alkalommal a Torony- és a Hegyes-csúcs közötti gerincrészt járta be.

■ Július 13–14-én jómagam szerveztem Kovács István emlékére immár nyolcadik alkalommal túrát. Az idén a Retyezátba jutottunk el. Első nap a Buta menedékháztól a Kusztura – Papusa – Pelága – Bukura-tó körutat jártuk be. Másnap a Jorgován-kőre túráztunk. Két gyönyörű napot fogtunk ki, noha az első nagyon szeles volt.

■ Július 15–17. között Gajdó Éva gyalogtúrát szervezett Torockó környékére. A népes csapat a Székelykő és az Ordaskő környékét járta be. Bázisuk az EKE-Vár kényelmes otthona volt.

■ Július 16-án Fekete Mihály emberpróbáló sziklatúrát szervezett a Bucsecs-hegység Gálbenele sziklavölgyébe.

■ Július 20-án Moldován Reinitz Erzsébet nyugdíjas túrájának jelenlegi állomása a Bucsecs-hegység volt. A Gaura-völgyön keresztül az Omul-csúcsra jutottak fel a résztvevők.

■ Július 23–24-én Fekete Mihály szervezésében Szebenijuharosról a Szebeni-havasok legmagasabb pontjára mentek fel és a csúcs alatti tó partján sátoroztak.

■ Július 24-én Jártó Gábor vártúrasorozatát a felső-háromszéki Hajduk váránál folytatta.

■ Július 30-án a Gyergyói-havasokba látogattunk el, jómagam szervezésében. A 30 km-es túra alatt meglátogattuk a Maros és az Olt forrását, Marosfőről indulva és Gyergyószentmiklósról érkezve.

■ Július 30–31-én Vidican Ildikó a dobolói házánál szervezett közösségi hétvéget kirándulással és sátorozással összekötve.

■ Augusztus 7-én Kisbakancs-túrát szerveztem a Vargyas-szorosba. Ez alkalommal nem a hagyományos vargyasi útvonalat választottuk, hanem Homoródmás felől indultunk. Ötvenöten jelentünk meg, ebből huszonnégy gyerek volt. Felmentünk a Kőmezőre, leereszkedtünk a szorosba a Farkasok ösvényén. Végimentünk a szoroson, közben az Orbán Balázs-barlangba is bekukkantottunk. A túra végén óriásit fürödtünk a kellemes vizű hegyi patakban, illetve fagyit nyalogattunk Homoródmáson.

■ Augusztus 13-án ismét Kisbakancs-túrát szerveztem. A júliusban elmaradt kirándulást pótoltuk. A Torja melletti Jajdon- és Pokol-völgy találkozásánál töltöttük piknikezéssel a napot. Nemcsak lezserkedtünk, hanem fürödtünk a borvízben, megtekintettük a védett terület növényvilágát és Csia Kinga biológus tanárnő segítségével a patakok élővilágát is megfigyelhettük sztereomikroszkóppal. Összesen negyvenketten vettünk részt, ebből huszonkét gyerek volt.

■ Augusztus 14-én Jártó Gábor vártúrát szervezett a tusnádfürdői vár romjaihoz.

■ Augusztus 14–20. között György Sándor szervezésében a Retyezát-hegységben töltötték túratársaink több napot, mialatt több csúcst is bejártak. Sátortáboruk a Bukura-tónál volt. Feljutottak többek közt a Pelága-, Papusa-, Retyezát-csúcsra, de még a Jorgován-kőre is. Hazafelé a Páring-hegység legmagasabb pontján is jártak. (Gáspár László Zsolt)

EKE Brassó

■ Júliusban és augusztusban igencsak felszökött a hőmérő higanyszála a Barcaságon. A nagy kánikula közepette azonban szinte naponta nyári záporok mosták végig a környéket.

■ Július 9-én a Királykőn lévő Diana menedéket látogattuk meg, utba ejtve a Colțul Chililior kolostort is.

■ 11-én a szombatvölgyi kolostort látogattuk meg, majd felmentünk a menedékházig.

■ Július 15-én Brassópojánáról mentünk ki a Schmautz pataka mentén a Drester-rétre (1305 m) és a Tejkőbarlanghoz, majd a Julius Römer menedékházat érintve tértünk vissza Pojánára. A gyönyörű nyári réti virágok között számos medvenyomot is láttunk.

■ 23-án Bálványos régi és új fürdőit, feredőit látogattuk végig.

■ Július 30-án rendhagyó könyvbemutatót tartottunk a Cenkén. Kovács Lehel István *Szobor a hegyen – A Cenk-tetőn lévő Árpád-szobor története* című könyvének bemutatására szerveztünk nosztalgiatúrát Brassó Főteréről a Szerpentes úton a Cenk-tetőre. A korhű öltözeteket a Karakürt zenekar koncertje egészítette ki honfoglalás kori dalokkal. Lefelé a Lovagok útján jöttünk.

■ Augusztus 2-án a Mălăiești – Padina Crucii útvonalon túráztunk.

■ Augusztus 4-én tartottuk meg Kovács Lehel István *A Csukás-hegység turistakalauza* című könyvének a bemutatóját a XXIX. EKE Vándortáborban.

■ 6-án a színajai Peleş-kastélyt látogattuk meg, majd a Királyi Eszténa után az Urlătoare-vízeséshez túráztunk, ahonnan Buștenibe ereszkedtünk be.

■ Augusztus 27-én Japánból érkezett forgatócsoportot kalauzoltunk végig a Leányka-havason. Régi határköveket filmeztük.

■ 28-án a Rétyi Nyír csodás tájaira szerveztünk biciklitúrát.

■ 31-én a Bucsecsbe túráztunk az Azuga – Görög-bérc – Dihám útvonalon. A szép nyári virágok mellett bőségesen láttunk gombát is.

■ E két hónapban a csütörtöki sétálók is igen szép számban gyűltek össze, hogy a Nádudvary György indította mozgalom keretében kapcsolódjanak ki a Cenk alatti sétányon vagy piknikezzenek a Salamón-kőnél.

A csodálatos kirándulásokat köszönjük lelkes túravezetőinknek, Blénesi Györgynek és Editnek, Popa Doinának, Kovács Lehel Istvánnak és Szász Ágnesnek. (Dr. Kovács Lehel István)

Bánságiak Erdély Tündérkertjében

■ Augusztus elején egy autóbussznyi alföldi ember indult felfedezni a történelmi kincsekben és természeti látványosságokban gazdag Székelyföldet, amelyet méltán neveznek Erdély Tündérkertjének. A Bánsági Kárpát Egyesület szervezte, Balázs István vezette buszos kirándulás első napján Segesvár történelmi óvárosával és legmagyarabb városunk, Székelyudvarhely nevezetességeivel ismerkedtek a túrázók, akik a Hargita

lábánál fekvő Szentegyházán egy családias hangulatú panzióban foglalták el szállásukat.

Másnap vidám traktoros kirándulásra indult a csapat a székelyek „szent hegyére”, a Hargitára, majd egy nem túl nehéz gyalogtúra során az 1801 m magas Madarasi Hargita-csúcsot is meghódították. A bánsági EKE-seknek alkalmuk nyílt találkozni Szentegyháza kiválóságával, Haáz Sándor zenetanárral, a 40 éve

A bánsági csapat meghódította
a Madarasi Hargita csúcsát
FOTÓ: MOLNÁR GÉZA

alapított Gyermekfilharmónia vezetőjével és tanítványaival.

Harmadnap Csángóország, a Gyimesek titokzatos világának a felfedezése volt az úti cél. A túra első állomása Csíkszépvíz volt, ahol a túrázók meglátogatták a 2021-ben megnyílt Székely Határőr Emlékközpontot, megismerve a székely határőrizet ezeréves történetét bemutató látványos kiállítást. Nem maradhatott ki Gyimesbükk, a történelmi ezeréves határ meglátogatása, ahol a csapat megtekintette a MÁV egykori legkeletibb, nemzetközi összefogással felújított vasúti őrházát, amelyben ma vasúttörténeti kiállítás látható, majd felmásztak az őrház fölé magasodó sziklán található Rákóczi-várromjaihoz. Az ezeréves határ meglátogatása jó alkalom volt az EKE Vándortáborában részt vevő bánsági ekés csapat néhány tagjával való találkozásra is. A hazautazás során a bánsági túrázók megálltak Szejkefürdőn, fejet hajtottak Orbán Balázs sírjánál és felfedezték a Mini Erdély Park csodálatos világát. Az utolsó megálló a fehéregyházi Ispán kútja volt, ahol a hagyomány szerint utoljára látták a csatában eltűnt Petőfi Sándort. (Pataki Zoltán)

EKE Négyfalu

■ Május 8-án a királykői körtúránkra nyolcan jelentkezünk. A Botorog kútjától indultunk a Zernyesti-szoroson át. Két és fél óra alatt felértünk a Curmătura menedékházig. Kis falatozás után az innen kiinduló jelzést követve a Kis-Királykő-csúcs felé vezető Hasadék-nyeregig fél óra alatt értünk el. A felvezető út meredek párkányokon, kőtörmeléken halad, majd a törpefenyők kíséretében a Kis-Királykő gerince kezdett körvonalazódni előttünk. Követve a sziklára festett jelzést, szűk kéményhez értünk, amelyen felmászva drótkötelek segítségével kiértünk a tulajdonképpeni gerince. Innen óvatosan, de már gyorsabban haladva elérkeztünk napi célunkhoz, a Kis-Királykő csúcsára (1816 m). A kilátás fenséges: a Nagy-Királykő kétezres csúcsai, a Bucsecs-hegység, a Toancheș, a Csukás, a Nagykő, a Keresztény-havas ormai, északon pedig a kiterjedt Barcasági-medence tündököl. Félórás ereszkedés után a Zenóga-réten csodálhattuk meg újra a Nagy-Királykő és a Bucsecs-hegység vonulatait. A Botorog-kútig az utat már csaknem szórakozva tettük meg.

■ Május 22-én a Nagy-kőhavasra szerveztünk munkatúrát. Ezúttal ételmet és

muskátlikat vittünk fel. A piros virágok elfoglalhatták a menedékház ablakiban a méltó helyüket. A lányok kertészkedéssel foglalkoztak, a fiúk pedig a zöldséges kiskert kapuját újították fel és a kerítéshez faoszlopokat vertek a ház körül.

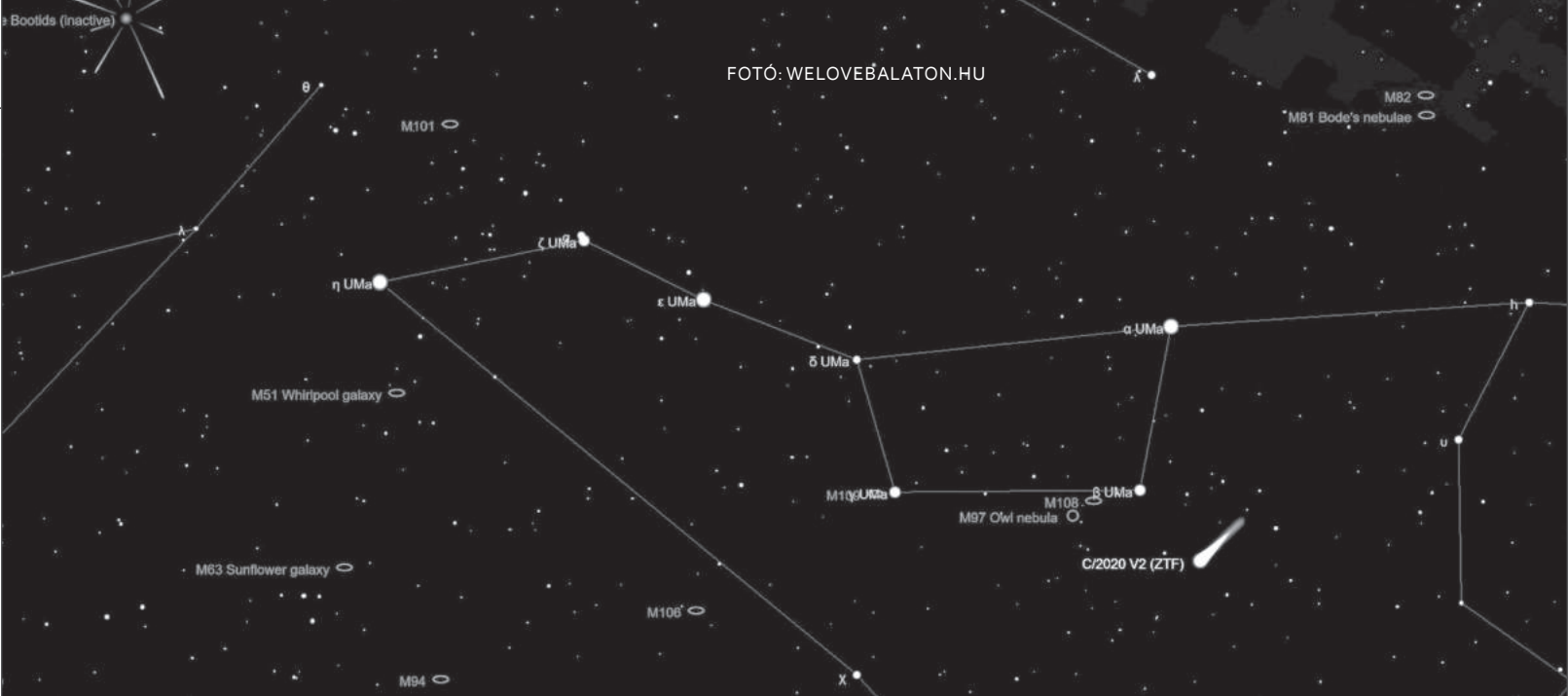
■ Június 13-án rododendronnézőre a Bucsecs-hegységbe nyolcan túráztunk el. Felsőmoécsről indultunk útnak a Bângăleasa-völgyön felfelé. Az iram eléggé gyors volt, mivel esőre állt az idő. Két óra alatt kijutottunk a Buksa-csúcsra (1848 m), ahol rózsaszín szőnyegként tündökölt a havasszépe. Kis idő elteltével elborult a láthatár, a Strunga-nyereg után már eső kíséretében ereszkedtünk be Felsőmoécsra.

■ Június 19-én a Grohotiș-hegységben heten túráztunk. Esőt jósoltak e napra is, de mi bátran nekivágtunk a hegyoldalnak. Az egyik mászós résznél visszapillantottunk, és őzikéket is láthattunk. Eprészgetés közben értük el a Grohotiș-csúcsot (1768 m), ahol pillangók és tücskök sokasága fogadott. Késői tavaszi kikericsek kíséretében dombokat-völgyeket megmászva elérkeztünk a Nagybabcsúcsra (1762 m). Itt már gyülekeztek az esőfelhők, de végül sikerült szárazon visszaérni a kocsikhoz.

■ Július 17-én egy kedvenc túrára emlékezve a Bucsecs-hegységben a Horoabeisorost kerestük fel. Vadregényes völgye, vízesések sokasága fogadott a már ismert, ám jelzetlen úton. A magasból alágurult sziklatömbök közt óvatosan mászkálva jutottunk ki a csodálatos kőrengetegből, imitt-amott átlépkedve a vízárdatoktól telt medrekben, sziklaoldalakba rögzített drótsodronyba kapaszkodva. Verőfényes napsütésben értünk fel a Bătrâna-csúcsra (2181 m).

■ Július 24-én hatan indultunk a Vörös-havas és a Csukás-hegység domboldalainak gyögnövényeit megkeresni. Így sikerült összehangolni a kellemes túrázást a kiváló immunerősítő orbáncfű és fekete áfonya szedésével. A Gropșoare-csúcs körül meglepetésünkre havasi gyopárt is fotózhattunk. A Csukás menedékházat érintve folytattuk körtúránkat, amely visszavezetett a Vörös-havas menedékházig.

■ Augusztus 21-én a Nagy-kőhavasra kirándult kis csapatunk. Felsőtömösről indultunk neki négyen a jó négyórás útnak. A Tamina-vízesés hűvös sziklafalait elhagyva másztunk ki a Nagy-kőhavas csúcsára (1844 m). Továbbra is szép időben értünk el a menedékházig, ahol a házigazda finom tárkonyos levese csillapította éhségünket a fárastzó út után. (Miklós Melinda)

Őszi bújócska

A C/2020 V2 (ZTF) üstökös október 1-jén a Nagy Göncöl mellett
 THESKYLIVE.COM

■ Aki már megtapasztalta a hajnali vagy alkonyati holdsarlók szépségét, kihívását, annak októberre egy rossz meg egy jó hírem van. A rossz hír az, hogy csak egy, kora hajnali holdsarlót fog látni. A jó hír pedig az, hogy a vékony holdsarló kb. 30 óra múlva elhalad a Nap előtt, részleges fogyatkozást okozva. Persze, a napfogyatkozást kényelmesebb körülmények között figyelhetjük, ugyanis dél táján lesz látható. A ritka esemény október 25-én 12.25 körül kezdődik és 14.48-ig tart. A Napnak kb. 33–44 százaléka lesz eltakarva. Ezek az adatok nem túl pontosak, ugyanis változnak a megfigyelési hely függvényében, ezért ajánlatos a megadott időpont előtt kiülni a megfigyeléshez. Ne felejtsünk megfelelően védekezni az erős fény ellen. Ha szabad szemmel észlelünk, nagyon sötét napszemüveget használhatunk, de hegesztőmaszkszűrőn keresztül kényelmesebben követhetjük a fogyatkozást. Ha valamilyen távcsővel akarjuk figyelni ezt az eseményt, akkor a fényszűrőt mindeképpen a távcső elé helyezzük.

Az említett holdsarlót október 24-én hajnalban, Az = 100°-on, 6.48-kor kereshetjük fel.... Az őszi hónapokat egy üstökös is „felvillanyozza”, ugyanis ez az előrejelzések szerint szabad szemmel is látható lesz. Mivel a C/2020 V2 (ZTF) nevű üstökös könnyen felkereshető, érdemes néhány percet rááldozni és követni lassú mozgását a csillagok között, ugyanis fokozatosan fényesedik. Október elején még binoklival kell azonosítani a ködös pacnit a Nagy Göncöl hátsó csillagai alatt, de 16-án már szabad szemmel is látható lesz.

Ebben az évben a Merkúrt legjobban októberben lehet megfigyelni. Jóformán a hónap elejétől a végéig aránylag könnyen lesz észlelhető a keleti, hajnali égbolt alján, több mint 1 órával napkelte előtt. Novemberben már nem lesz látható.

Októberben és novemberben a Vénusz hiányozni fog a megfigyelhető bolygók listájáról, de nem kell búsulni, nem tűnik el, csak lassan átköltözik az esti, nyugati égboltra, majd decemberben újra felbukkan a láthatáron.

A Mars októberben és novemberben majdnem mozdulatlanul fog „lógni” a Bika (*Taurus*) csillagképben mint fényes, vöröses „csillag”, azzal a különbséggel, hogy bolygó lévén nem csillog, mint a csillagok, hanem csak fényesen ragyog. A fényessége mellett a látszó mérete is fokozatosan nő, ezért egyre több az esély arra, hogy közepes méretű távcsővel figyelve felületi alakzatokat is észrevegyünk.

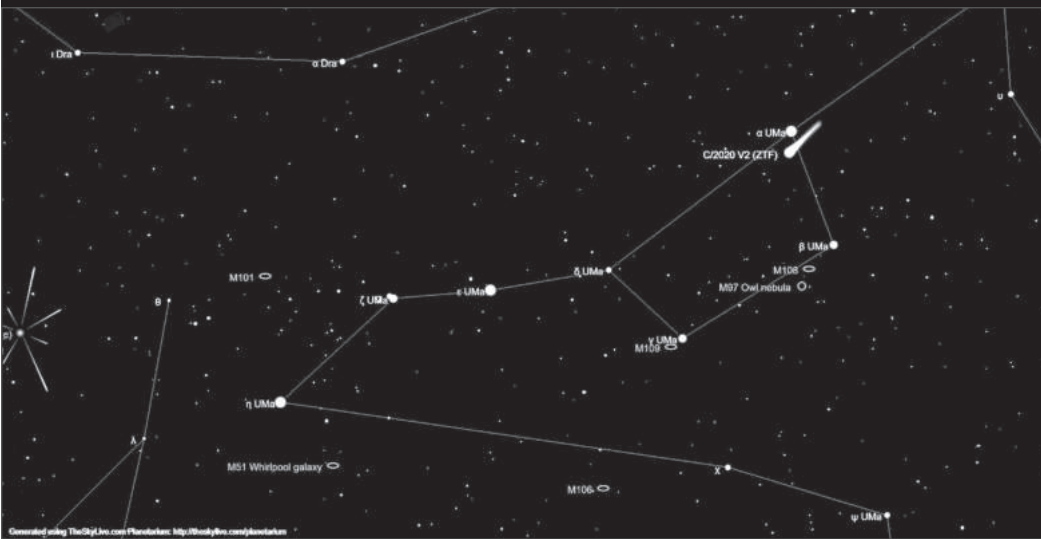
A Jupiter is majdnem mozdulatlan lesz ebben a két hónapban, a Halak (*Pisces*) csillagkép szélén. Uralkodó fényessége elárulja helyzetét, így könnyen figyelhetjük, akár binoklival is holdjai keringését a bolygó körül. Ha rendszeresen felkeressük, megláthatjuk, hogy minden este más helyzetben vannak a holdak a Jupiterhez viszonyítva. 1610-ben Galileo Galilei is ezt látta, a világon elsőként.

A Szaturnusz ebben a két hónapban a Bak (*Capricornus*) csillagképben tartózkodik és a csillagokkal együtt fokozatosan közeledik a nyugati égbolt felé, annyira, hogy november végére már éjfél előtt lenyugszik.

Az Uránusz is „mozdulatlan” marad a Kos (*Aries*) csillagképben, egész éjjel szem előtt lesz, november 9-én pedig szembenállásba kerül a Nappal. Ebben az időszakban könnyebb megfigyelni a kékes-zöldes színű bolygót. ■

Molnár Zoltán

A C/2020 V2 (ZTF) üstökös november 1-jén a Nagy Göncöl csillagai között
 THESKYLIVE.COM

Rejtvény

■ Az Erdélyi Gyopár 2022/4. számában meghirdetett, a kolozsvári MORMOTA webáruház (www.mormota.ro) és az EKE által támogatott vetélkedő helyes megfejtései: **1. c. 30, 2. b. Bolyai Farkas Elméleti Líceum, Marosvásárhely, 3. c. EKE Marosvásárhely, 4. a. W, 5. a. Bánffy Miklós.**

Nyertések:

- Egy Care Plus Ticks-2-Go kullancskiszedőt és egy Light My Fire Spork kanalat nyert, a Mormota webáruház ajándékként: **Sógor András** (Nagybánya)
- Kétszemélyes belépőt nyert a szejkefürdői Mini Erdély Parkba:
 - **Ferencz Loránd** (Csíkszereda)
 - **Kovács-Szilveszter Teréz** (Budapest)
 - **Szabó Árpád** (Zilah)

Újabb játékunk nyereménye:

- Egy TravelSafe kiránduló elsősegélyszett (a Mormota webáruház ajándéka);
- **három 2023-as EKE-naptár, valamint három kétszemélyes belépő a szejkefürdői Mini Erdély Parkba** (minierdelypark.ro).

A helyes megfejtéseket **2022. november 1-ig** várjuk, e-mailben a rejtvény@eke.ro, illetve postán az Asociația SCA – EKE, O. P. 1, C. P. 41, 400750 Kolozsvár / Cluj címre. A válaszok mellett kérjük feltüntetni a beküldő nevét és postacímet is.

Kérdések:

- Hol alakította meg Kemény János az Erdélyi Helikont, az erdélyi magyar írók és költők szabad íróközösségét 1926-ban?**
 - a. marosvécsi Kemény-kastélyban
 - a. gernyeszegi Teleki-kastélyban
 - a. bonchidai Bánffy-kastélyban
- Melyik faluban emlékeznek augusztus 24-én, Szent Bertalan napján háromszori istentisztelettel és böjttel az 1717-es véres eseményekre?**
 - a. Szék
 - b. Sztána
 - c. Torockó
- Melyik hegységünket nevezik Zerge-havasnak?**
 - a. Fogarasi-havasok
 - b. Királykő
 - c. Retyezát
- Ki az EKE új országos elnöke?**
 - a. Böjthe-Beyer Barna (EKE Marosvásárhely)
 - b. Kovács Lehel István (EKE Brassó)
 - c. Szabó László (EKE Szatmárnémeti)
- Melyik fürdőhelyünk ünnepli idén megalapításának 180. évét?**
 - a. Borszék
 - b. Szováta
 - c. Tusnádfürdő

Médiatámogatók

Szárnyalás

C. Wilson aforizmája, első rész	Római 1000-es	A jód vegyjele	... to date; divatos (angol)	Klubigazolványa van	Klontó (folyó)	Észak-atlanti katonai tömb	Üdv, római!	Bölcsődei búcsúszó	Eros érzelem	Római 50-es	Léc végei!	USA-beli szabvány	A Nilus folyó angol neve	Fok, fokozat	Egyhangúan bólint!	Az antimon (stibium) vegyjele		
C. Wilson aforizmája, 2. rész köztöszó	Spanyolfal	Földművelő eszköz	Golden ... híres híd	Dobolni kezd!	Kacsaszató	Fehér, érdes posztó	Ázsiai napszám	Igen, több szláv nyelven	Doha a fővárosa	Csirbi...; varázsoszó	Kis mértékben	Az aljához	...-tó; lappföldi állóvíz	... Marton; hegedős	Belga énekes (Salvatore)	Ugyanaz, röviden	A sugár (rádiusz) jele	
Órosz folyam			Járműre szerelt hordó			Rés van rajta, népiesen	Szolgáltatás az iskolában									Képző, a -ve párja	Római 1-es	
Mely helyen?																	Az Itrium vegyjele	
Kombájnjal dolgozó																	... kezekkel (Gladstone)	
Nöstény madár																	Előadó, röviden	Francia író (Louts)
Vizet tölt a pohárba																	Mély női énekhang	Kettőzve: zselatin
A bárium vegyjele																	Kuvait államnyelve	Almami
Bal, röviden																		
Kisebb a csermelynél																		
Olimpiai csúciszerv																		
Épület és tört jelzője is lehet																		
Méter, röviden																		
Szópárba																		
Becézett Ákos																		
Dúdoló szócska																		
Tonna, röviden																		
Órosz város a Velikaja folyó mellett																		

■ A 2022/4. számban megjelent keresztrejtvény helyes megfejtése: Kínai közmondás: *Tarts üde zöld fát a szívedben, talán rászáll egy énekesmadár.*

A rejtvényt készítette: Békés Lajos

Kétszemélyes belépőt nyert a Kolozsvár melletti Adrenalin Parkba:

- Buchmüller Árpád (Nagyvárad)
- Hoffman Andrea (Nagyvárad)
- Kopányi Sándor (Biatorbágy)

E feladvány nyeresége **három db. kétszemélyes belépő** a Kolozsvár melletti Adrenalin Parkba (www.adrenalinpark.ro).

Beküldési határidő: **2022. november 1.** (e-mail: rejtveny@eke.ro)

A jókedélyű evezős csapat ■ FOTÓ: VAJDA BÉCI

EKE Szatmárnémeti

■ Július 9–10-én harmadjára rajtoltak Szatmár folyóján a vízi sportok és a pancsolás szerelmesei, Vajda Béci szervezésének jóvoltából. A túrán több mint 50 km evezés, horgászás és liánózás után megfáradva, de élményekkel tele tért haza a társaság.

Kalandunk Szinerváralján indult, a kompos bácsit kicsit meg is sajnáltuk, látva a pirosban pompázó új hidat, ami mellett vízre szálltunk. Szépen felvettük a csapatritmust és csorogtunk lefelé. Itt-ott megálltunk eszegetni, pancsolni, vagy épp liánózni. Jókat beszélgettünk, nevettünk, míg csodáztuk a madarak seregeit. Késő délután kikötöttünk a homokos parton, megszokott mód hozták utánunk a mindenféle jót, így sátoztárbort vertünk. Béci remek ötletére előbukkant 6-7 horgászbort, és megkezdődött az apróhal begyűjtése – vacsorára roppant finom chips készült belőlük. Kifoghattam életem első halát. Tábortűz követte a sütögetést, egy korábbi parton talált különleges alakú tönk lassú égését bambultuk, melyet Lóri húzatott a kajakja után jó ideig, hogy ezt átélhessük. Másnap jól bereggeliztünk és kicsit szemerkélő esőben össze is pakoltunk, elkészítettük az elmaradhatatlan csoportképet, majd útnak indultunk hazafelé. Nagyon szép, evezésre tökéletes időt fogtunk ki, na jó, lehet, hogy az utolsó másfél órás vihar keltette vadvízi evezés nem volt ideális, de annál kalandosabb. Nem is gondoltam volna, hogy a Szamoson ekkora hullámokban fogok evezni.

Kakszentmártonban kikötöttünk, felpakoltunk, miközben vívtuk a harcunkat a széllel s a logisztikával. Természetesen, mint mindig, felülkerekedtünk és nagyon ügyesen megoldottunk mindent.

Szatmáriként el sem képzeltem, hogy a Szamos élővilága mennyire változatos és gyönyörködtető, s oly jólesik lelkemnek feltöltődni benne évente legalább egyszer.

Szombaton 25 km-t, vasárnap pedig 30 km-t evezünk. Külön köszönet Bécinek a jó túraszervezésért és mindenkinek, aki segített neki abban, hogy ilyen szuper túrán vehessen részt. (Gyökös Brigitta)

■ Hosszú évek után újraindult az a túrasorozat, mely minél több európai 4000-es csúcs meghódítását tűzte ki célul. Márk-Nagy János vezetésével tizenkét lelkes túrázó vehetett részt talán élete kalandján, melyet hosszas felkészülés előzött meg. A túra során nem csak a magashegyi levegőbe kóstolhattak bele a résztvevők, hosszabb-rövidebb túrák és via ferrata is része volt az akklimatizációnak. Végül július 16–24. között sikeresen hódítottuk meg az Alpok négy csúcsát. (Részletek a *Szatmáriak Európa négyezresein* című írásban az *Erdélyi Gyopár* 2022/6. számában.)

■ Négyfős férficsapat indult útnak, hogy a július 16–17-i hétvéget ne a négy fal között töltsék el, hanem sátrazva a csodálatos Radnaiban. A túra során a fiúk a Galac, a Puzdra és a Gargaló csúcsot hódították meg.

■ Augusztus 4–7. között két szatmári csapat (zömében EKE-tagok) képviselte magát a ProPark Adventure kalandversenyen, mely során két napon keresztül túrázva, biciklizve, evezve gyűjtötték a kilométereket a Fogarasi-havasok környékén.

■ Immár tizenhetedik alkalommal került megszervezésre a Tisza-túra augusztus 13–14-én. Rekordszámú résztvevővel, 140 evezőssel zajlott le, szinte zökkenőmentesen a vízi túra.

Mondhatni, hogy retró-hangulata volt a reggelnek, amikor a régi buszok, a kicsiny falvakban kanyarogva elvittek minket Szatmárcsekéről Tiszabecstre. Innen mindenki kiválasztotta a számára legszimpatikusabb nevű csónakot és csapatokba verődve vízre szálltunk. Aki nem sietett, annak a baljós hangzású Titanic jutott.

Első nap körülbelül 25 kilométert eveztünk, csorogtunk a Tiszán, míg visszaértünk a kempingünk kikötőjébe. Mondhatni, hogy eseménytelenül, unalmasan telt a nap, mert semmi extra nem történt. De pont ez volt a lényeg. Időről időre kikötöttünk csobbanni, falatozni, össze-összekapaszkodtunk egy-egy csónakkal, beszélgettünk, nevettünk és néha csak élveztük a csendet és a természetet. A napot a töltött káposzta koronázta.

Másnap a kempingből indultunk a 15 km távolságra fekvő Tivadarrig. Ez a nap már kicsit akciódúsabb volt. Mindenki sietett, hogy legyen még ideje enni-inni a tivadari étteremben. A harcspanaprikás gondolata minket is motivált, kevesebb pihenővel és több evezéssel szinte pillanatok alatt eljutottunk a célállomáshoz. Csónakunkat csak a sekély vízből kiálló facsonkok tudták lelassítani.

A kempingbe ismét buszokkal jutottunk el. Voltak, akik ekkor már siettek hazafelé, de mivel a hétfő is szabadnap volt, sokan döntöttek úgy, hogy ráhúznak még egy napot a minivakációra.

Egy jó hangulatú, pihentető hétvégét tudhatunk magunk mögött, mely a kicsiknek és nagyoknak is jó móka volt. Köszönet ezért a szervezőnek, Botinak, aki 140 embert kellett hogy összetartson, hatalmas munkát vállalva magára.

Bár a rosszról nem szívesen beszélünk, sajnos egy csónak lett az idei túra áldozata. A kárt az evezősöknek kellett megtéríteniük. Sokan belepótoltak az összegbe, így enyhítve a pórul jártak terhére. Innen is látszik, hogy mennyire segítőkész, jóérzésű társaság gyűlt össze.

■ A Partiumi Magyar Napok rendezvénysorozat részeként idén is megszerveztük a kisgyerekek számára szóló kerékpáros ügyességi versenyt augusztus 20-án. Összesen harminc szülőgyerek csapat állt rajthoz, ahol a cél az volt, hogy minél gyorsabban, de minél kevesebb hibaponttal karikázza végig a családi csapat a pályát. Nem maradhatott el az izgalom, de persze a jutalom sem. (Lózer Beáta)

Kikötő a Szamos partján ■ FOTÓ: VAJDA BÉCI

Pihenőt a vándornak,
szálláshelyet, meleg vacsorát
a turistának – ezt kínálja a

NAGY- KŐHAVASI MENEDÉKHÁZ.

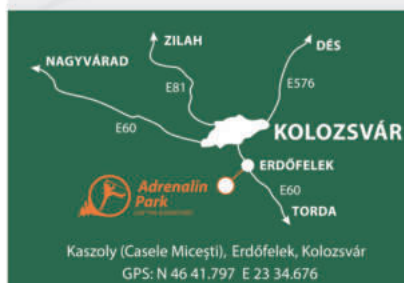
Szállást foglalni
csak előzetesen lehet
a 0744-322632 telefonszámon.

A négyfalui EKE,
a menedékház tulajdonosa
50%-os kedvezményben
részésít minden EKE-tagot.

12 kalandpálya
3 gyerek és 9 felnőtt & junior

Aktív kikapcsolódás
kellemes erdei környezetben.

www.adrenalinpark.ro

[/adrenalinparkcluj](https://www.facebook.com/adrenalinparkcluj)

Rendelések: 0721 926 234,
0264 436 343
contact@mormota.ro

**MORMOTA
LAND**

Túrafelszerelés-
webáruház

www.mormota.ro

10% kedvezmény
EKE-tagoknak

Csomagküldés
az egész ország
területére

SÁTRAK

ALPINISTA
FELSZERELÉS

HÁTIZSÁKOK

EDÉNY-
GÁZÉK

FEJLÁMPÁK

HÁLÓZSÁKOK,
MATRACOK

A Torockó Vendégház

várja Önt
május 20-tól
szeptember 30-ig!

Tel.: +40 258 768 240
+36 1 274 2366

E-mail: raczkati42@gmail.com
www.erdelyiturizmus.hu

AZ EKE-TAGSÁG ELŐNYEI

Számos, jelentős kedvezményben részesül Ön, ha az EKE tagja.

Mindehhez csak érvényes, idei pecséttel ellátott tagsági könyvének felmutatása szükséges.

- 50%-os kedvezmény az EKE Vándortáborokban való részvételkor;
- 50%-os szálláskedvezmény az EKE Nagy-kőhavi menedékházában;
- 50%-os kedvezmény a korondi Csiga-ház rezervátumba való belépéskor (www.korpa.ro);
- 50%-os kedvezmény a Sűgő-barlangba való belépéskor;
- 35%-os szálláskedvezmény a várfalvi EKE-Várban;
- 33%-os kedvezmény a vizsgálat, 20%-os kedvezmény a szemüvegkeretek árából a kolozsvári Oftaconsult Szemészeti Klinikán (www.oftaconsult.ro);
- 25%-os szálláskedvezményt nyújt a csíkszeredai Riehen Egyesület

- (www.asociatiariehen.ro) a Pottyandi Erdei Iskola vendégházban;
- 25%-os szálláskedvezményt nyújt a csíkszeredai Montana Tours Kft. a Madarasi Hargitai Hargita villában;
- 21 százalékos szálláskedvezmény a Madarasi Hargitán a 21 gramm menedékházban (www.21gr.ro);
- 15%-os szálláskedvezményt nyújt a borsafüredi Medve panzió;
- 10%-os kedvezmény a Columbia túraruhatót forgalmazó Dockyard Islands boltjaiban;
- 10%-os kedvezmény a csíkszeredai Kerékvár biciklikereskedésben (vásárlás és javítás);

- 10%-os kedvezményt nyújt a marosvásárhelyi, sport- és túrafelszereléseket forgalmazó Scopus bolt, a kolozsvári Mormota webáruház (www.mormota.ro) és az udvarhelyi, a gyergyói, valamint a csíkszeredai Zerge szakbolt;
- 10%-os kedvezmény a hargitafürdői Uz Bence menedékházban (20 főnél nagyobb EKE-csoport számára 20%-os kedvezmény) és a székelyudvarhelyi Oriente vendéglőben (www.oriente.ro);
- 10%-os kedvezmény a füzesgyarmati Kastélypark Fürdő (www.kastelyfurdo.hu) szállásdíjai árából.

UZ BENCE MENEDÉKHÁZ Hargitafürdő

~ 70 ÉVE A TURISTÁK SZOLGÁLATÁBAN ~

Tel.: (+40) 745 629 337; e-mail: uz_bence@yahoo.com

www.uzbence.ro

KÉK IRINGÓ KÚRIA

Sztána

Tel.: +40 264 274 132; +40 744 601 587

info@kertimag.ro

www.erdelyiutazas.hu

Medve Panzió Borsafüred

Aktív pihenés romantikus környezetben!

435200 Borsafüred

(Borşa Complex)

Brădet u. 11/D.

Mobil: (+40) 743 272 575

cabanaursuborsa@yahoo.com

www.cabanaursu.ro

NATURA
T R A V E L
UTAZÁSI IRODA

20 ÉV UTÁN ÚJ CÍMÜNK:

400015 Kolozsvár
Főtér 10./Kötő (Ioan Rațiu) u. 9.
Mobil: 0723-155667, 0724-334364
Tel.: 0264-430911, 0264-450223
office@naturatravel.ro

Repülőjegyek, külföldi és belföldi nyaralások, szállásfoglalások, utazási szolgáltatások. Sodexo, Edenred, Cheque Vacances üdülési jegyeket elfogadunk.

SPORT MANIAC®

OUTLAND
SHOES & OUTDOOR

-10%
KEDVEZMÉNY
EKE-TAGOKNAK

MAROSVÁSÁRHELY, HOREA UTCA 33. SZÁM
WWW.SPORTMANIAC.RO

 Columbia

TAPADJ RÁ A TEREPRE

PEAKFREAK™ II OUTDRY™

**ADAPT
TRAX**

ÜZLETEINK:

Brassó - Columbia: Republicii 52. | AFI Brasov - Dockyard | Bukarest - Columbia: Sun Plaza
AFI Cotroceni - Dockyard | Konstanca - Dockyard: City Park | Kolozsvár - Columbia: Platina Shopping Center

WEBSHOP:

www.dockyard.ro | www.columbia-sportswear.ro

